

KUBBEALTI

AKADEMİ

MECMÛASI

AHMET KABAKLI HOCA'YI RAHMETLE ANIYORUZ

Sâmiha AYVERDİ
Beynun AKYAVAŞ
Kemâl Y. AREN
Beşir AYVAZOĞLU
Yavuz Bülent BÂKİLER
Nihad Sâmi BANARLI
Sabahattin ERGİ
Ergun GÖZE
Hicran GÖZE
İskender PALA
İlber ORTAYLI
Hanifi ÖZCAN
Muhittin SERİN
Mustafa TAHRALI
Ayşe Göktürk TUNCEROĞLU
Zeynep ULUANT
Muhterem YÜCEYILMAZ
KUBBEALTI

YIL: 30

NİSAN 2001

SAYI: 2

KUBBEALTI
AKADEMİ
MECMÛASI

YIL: 30

NİSAN 2001

SAYI: 2

KUBBEALTI AKADEMİ MECMÛASI

– Üç ayda bir çıkar. –

**Kubbealti Akademisi
Kültür ve San'at Vakfı
Kubbealti İktisâdî İşletmesi a.
Sâhibi
Sinan ULUANT**

**Yazı İşleri Müdürü
Kemâl Y. AREN**

**Yayın Danışmanları
Prof. Dr. Mustafa Fayda
Prof. Dr. Mustafa Tahralı
Prof. Dr. Sema Uğurcan
Prof. Dr. Kâzım Yetiş
Dr. İbrahim Aydın Yüksel**

**Haberleşme Adresi
Peykhâne Sok. No. 3
34400 Çemberlitaş-İstanbul
Tel: (0 212) 516 23 56
Tel: (0 212) 516 63 87
Fax: (0 212) 638 02 72**

**Elektronik Posta
info@kubbealti.org.tr
info@kubbealti.com.tr
www.kubbealti.com.tr
twww.kubbealti.org.tr
kubbealti@superonline.com**

**Posta Çeki No.
337056**

**Yurtiçi Abone
Yıllık: 10.000.000.- TL.**

**Kurum Abonesi
Yıllık: 12.500.000.- TL. (KDV dâhil)**

**Yurtdışı Abone
(Posta ücreti dâhil)
45 DM
25 \$**

Temsilcilerimiz

**Türkiye Diyânet Vakfı
Ankara Yayınevi
Necatibey Cad. Ankara İş Hanı
No. 8 /32-33
Sıhhiye - ANKARA**

**Bilge Kitapevi
Atatürk Cad. Osmanlı İş Hanı
No. 105
BURSA**

**Beyoğlu Kitapçılık Ltd. Şti.
Sofyalı Sok. No. 32 /4
Tünel – İSTANBUL**

**Bulak Bilgi Hizm. Neşr. ve Tic. A.Ş
Konur Sok. No. 27/6
Kızılay – ANKARA**

**Akademi Kitapevi
Kâzım Dirik Mah.
159. Sok. 6/A
Bornova – İZMİR**

**Basıldığı Yer:
Özal Matbaası
Tel: (0 212) 565 25 99
Topkapı – İstanbul**

*Mecmûamızdaki yazılar
kaynak gösterilerek iktibas
edilebilir.*

İÇİNDEKİLER

Değerli Kubbealtı Dostları	KUBBEALTI	4
Mülâkat	Sâmiha AYVERDİ	6
İki Mektup	S. AYVERDİ – A. KABAKLI	13
Şavk İle Pervâneler Dönsün	Prof. Dr. İskender PALA	16
Bir Türkmen Beyi Daha	Yavuz Bülent BÂKİLER	18
Kabaklı Hoca ve...	Ergun GÖZE	21
Ataç ve Kabaklı	Beşir AYVAZOĞLU	24
Aşk	Mustafa TAHRALI	27
Gün Işığının Ardından	Ayşe Göktürk TUNCEROĞLU	28
Sultanahmet'te Bir Çıra	Muhterem YÜCEYILMAZ	31
Eski Bir Hâtıra	Nihad Sâmi BANARLI	34
Ayverdi Kardeşler ve Kubbealtının Hizmetleri	Prof. Dr. İlber ORTAYLI	36
S.Ayverdi'nin Eserlerinde Kadın ve Aile	Zeynep ULUANT	46
Üsküdar'da Üç Vâlide	Prof. Dr. Beynun AKYAVAŞ	51
Kendi Hat ve İfâdesiyle Hattat Halîm Efendi	Prof. Dr. Muhittin SERİN	54
Prof. Dr. Mehmet Kaplan	Zeynep KERMAN	57
Fâtih'in Mânevî Şahsiyeti	Hicran GÖZE	64
Akşehir'den Uçan Kuş	Sabahattin ERGİ	70
Fârâbî'de Mutluluk	Prof. Dr. Hanifi ÖZCAN	71
Gördüklerim-Okuduklarım-Duyduklarım	Kemâl Y. AREN	74

DEĞERLİ KUBBEALTI DOSTLARI

Nisan sayımızı, 8 şubat 2001 günü kaybettiğimiz değerli yazar Ahmet Kabaklı Hoca'nın aziz hâtrasına ithâf ediyoruz. Kendisi uzun yıllardır kalemiyle millî ve mânevî değerlerimizi koruma yolunda mücâdele veriyordu. 1924 yılında Elâzığ Harput'ta doğan Kabaklı, önce İstanbul Üniversitesi Türkoloji bölümünü daha sonra da Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş ve uzun seneler çeşitli vilâyetlerde edebiyat öğretmenliği yapmıştı. 1956 yılında Tercüman Gazetesi'nde başladığı fıkra yazarlığına daha sonra TürkiyeGazetesinde devam etmişti. 1978 yılında Edebiyat Cemiyeti'ni kurarak hizmet sâhasını genişleten Kabaklı Hoca'ya Aydınlar Ocağı tarafından Şeyh-ül Muharririn ün-vânı verilmişti. Vefâtına kadar sürdürdüğü günlük yazılarından başka en mühim eseri Türk Edebiyatı Ansiklopedisi'dir. Çok sevdiği eşi Meşkûre Hanım'dan kırk gün gibi kısa bir zaman sonra aramızdan ayrılan Kabaklı Hoca'ya Kubbealtı Câmiası olarak Allah'dan rahmet diliyor, milletimize baş sağlığı temennîlerimizi sunuyoruz. . Mekânı cennet olsun.

Bu sayımızda, İskender Pala, Ayşe Göktürk Tunceroğlu, Beşir Ayvazoglu, Muh-terem Yüceyılmaz, Ergun Göze ve Yavuz Bülent Bâkiler Kabaklı Hocamızın hâtrası için yazdılar. Giden kıymetlilerin ardından yazı kaleme almak ne kadar acı ise bir o kadar da ciddî bir vazîfedir. Hocamıza minnet ifâdemiz olan bu güzel satırlar için hepsine teşekkür ediyoruz. Ayrıca Edebiyat Cemiyeti'nin kuruluş safhasında Sâmiha Ayverdi'ye Kabaklı Hoca tarafından gönderilen mektup ve cevâbı o mânâlı günlerin hâtrasına bu sayımızda yer vermiş bulunmaktayız.

Bu ay, aynı zamanda kurucularımızdan değerli mütefekkir yazar Sâmiha Ayverdi'nin vefâtının sekizinci, ağabeyi Ekrem Hakkı Ayverdi'nin ise onyedinci yıldönümü... Kendilerini iki sene önceki Vâkıflar Günü'nde, İlber Ortaylı'nın yaptığı konuşma metniyle yâd ediyoruz. Ayrıca mayıs ayındaki âile haftası dolayısıyla da Zeynep Uluant'ın bu konuyla ilgili bir yazısı yer almaktadır. Gene mayıs ayında idrâk edeceğimiz en mühim gün olan Fetih yıldönümü sebebiyle de Hicran Göze'nin daha önce yaptığı bir konuşma metnini okuyacaksınız. "Eski Bir Hâtıra" başlıklı yazı ise kıymetli hocamız Nihad Sâmi Banarlı'ya âit olup Meydan Mecmuası'nda imzâsız yayınlanmıştır. Vâkıflar günü çerçevesinde onu da rahmetle anıyoruz.

Beynun Akyavaş her zamanki gibi bizi İstanbul'un semtlerinde dolaştırırken Mu-
hittin Serin , Hattat Halim Efendi' gibi mühim bir hat üstadının kendi dilinden hal tercü-

mesinin hikâyesini aktarıyor. Zeynep Kerman ise hocası Mehmet Kaplan'ı hem talebesi hem de en yakınlarından biri olarak anlatıyor.

Bu arada sizlerle paylaşmak istediğimiz bir haberimiz var. 25 Mart 2001 günü Eresin Oteli'nde “ **Balkanlar'daki Türklerin Siyâsî ve Sosyal Durumları**” başlıklı panel, Makedonya TDP Genel Başkanı Erdoğan Saraç, Kosova TDP Başkanı Mâhir Yağcılar, Bulgaristan HÖH Genel Başkan Yardımcısı Kasım Dal, Batı Trakya DEB eski Genel Başkanı Işık Sâdık Ahmet ve Romanya Müslüman Tatar Türklerinin Demokrat Birliği Genel Başkan Yardımcısı Baubeg Servet'in katılımlarıyla kalabalık bir dinleyici topluluğu önünde gerçekleşmiştir. Acı bir tesâdüf eseri Makedonya'da yaşanan kanlı günlere rastlayan bu toplantının en güzel tarafı Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği'nin gençlik komisyonu tarafından düzenlenmiş olmasıdır. Açılışını Erdoğan Saraç'ın oğlu Veysel Saraç'ın yaptığı panelde konuşmaların odak noktası Türkiye dışın-da Türk olarak yaşamının getirdiği sıkıntılar olmuştur.

Erdoğan Saraç, Makedonya'nın içinde bulunduğu kritik günlerden dolayı üzüntüsünü belirtmiş ve asla bir savaş istemediklerini ifâde etmiştir. Işık Sâdık Ahmet ise Batı Trakya'nın siyâsî boyutta ele alınmasını Sâdık Ahmet'e borçlu olduklarını ama problemlerin hâlâ devam ettiğini şâirâne ve kadın romantizmine yakışır bir şekilde ifâde ederken Kasım Dal 1989 da totaliter rejimi Türklerin devirdiğini söylemiştir. Mâhir Yağcılar'a göre de savaşta yaşanan zorluklardan başka kültür ve eğitim alanında da problemler yaşanmaktadır. Sâdece son panelist Baubeg Servet nisbeten iyimser bir tablo çizerek fazla mühim bir problemleri olmadığını tatlı Tatar şivesiyle ifâde etmiştir.

Böyle önemli ve mânâlı bir toplantı düzenledikleri için Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Genel Başkanı Lütfü Türkkân'a Kubbealtı Câmiası olarak teşekkür ediyoruz.

Her konuda fikir ve desteklerinizi bekliyoruz.

KUBBEALTI

MÜLÂKAT

02 Nisan 1948

Mülkiye Müfettişi Cemâl
Felsefe Hocası Kemâl
Çerkez Hasan
Mustafa Turgut

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Hanımefendi, bu memleket sizinle iftihar ediyor. Siz, bu memleketin yoksul rûhuna bir şifâsınız. Varlığınızın bir tek damlası dahi kaybedilmemelidir.

Ben bir müddettir ki vazîfe icâbı İstanbul'da teftişte bulunuyorum. Ziyâretinize gelmek benim için bir borç oldu. Hasan Bey de ziyâretinize gelmek istedi. Gerçi kendisi ile aramızda büyük bir zihniyet farkı vardır. Fakat çarpışan fikirlere tesâdüf edince büyük bir haz ve saadet duyarım. Hasan Bey'le tamâmen ayrı ayrı fikir yolları tutmuş kimseler olmakla berâber dostluğumuz vardır.

Çerkes Hasan : (Gülerek) Evet Cemal Bey îman sâhibidir, ben dinsizim.

Sâmiha Ayverdi : Bir ağaç sâde meyve, sâde yaprak, sâde kabuk ve kökten ibâret değildir. Meyve de, yaprak da o ağaçta bir mevkî sâhibi olmak için mutlaka birbirlerinin varlıklarını hoş görmeye mecburdurlar; bu bir kemal ifâdesidir.

Mülkiye Müfettişi Cemâl: Ben lise tahsîlimi Kayseri'de yaptım. Zamânında hocalarım tarafından çok şımartıldım. Söz ve şiirlerim ve yazılarım derhal beğenilir ve Kayseri gazetesinde neşredilirdi. Yine aynı kimselerle fikrî alış verişimiz olur; bana talebelikten üst bir mevkî vererek her zamân için husûsî imtiyazlarla alkışlanırdım. Gençlik tabîi, bu takdîr ve alâka hoşuma gidermiş. Fakat îmansızdım, etraftan bu telkîni alarak yetişiyordum. Bir gün Fârisî dersinde hocam –gâyet olgun ve münevver bir adamdı– yâ-nıma gelerek saçlarımdan tuttu: “Be sarı oğlan, sana bir hafta müsâade; ya sen beni gâvur et, ya ben seni müslûman. Haydi bakalım Allah'ın mevcut olmadığını bana bu bir hafta içinde ispat et!..” dedi. İşte o andan itibaren vicdânımın içinde sanki bir başka vicdan doğdu. Ve Allah'ın olmadığına hocadan evvel kendimi inandırılmaz olmaya başladım. Evet Allah'ın yok diyordum, lâkin bunu edille ile sübut bulduramıyordum. İçimdeyse yepyeni bir feveran “var” diyordu. Nihâyet gün geldi. Arkadaşlarım, hocalarım, hatta vilâyette pek çok kimseler bu hâdiseden haberdar olmuş, mektepte toplanmışlardı. Fakat ben kaçtım. O tâyin edilen gün derse de mektebe de giremedim. Sonra hocam beni bir kenara çekip: “Oğlum” dedi “aklının ermediği bir noktada düşün. İnkârla, düşünmek yolunu tıkama..”

Bana hayâtım boyunca irşat edici söz bundan ibâret kaldı.

Çerkes Hasan : Varlığını neden kendisi ispat etmedi?

Sâmiha Ayverdi : Allah'ın varlığını bizim varlığımızdan büyük ispat eden olur mu? Onu da bırakalım, şu odanın içinde hangi bir eşyâ var ki, o bir yaratıcı aklın eseri olmasın..

Çerkes Hasan : Yâni esere bakıp müessiri mi arayalım?

Sâmiha Ayverdi : Size Allah'ın varlığını bir zevk-i derûnî, bir îman ışığı fısıldamazsa, elbet esere “Seni yaratan kimdir?” diye sormak îcap eder.

Çerkes Hasan : Sizce ideal insan nedir?

Sâmiha Ayverdi : Biz insanlar iki zıt kuvvetin cenk sâhasıyız. Şu iki ayak üstünde yürüyen biz, hem kurdüz, hem tilki; hem maymun, hem horoz ve aynı zamanda melekî vasıflarla yüklü bir insan... Binâenaleyh bence ideal insan, o tilkiyi, maymunu, kurdu mağlup edip, yerine insânî vasıfları koyabilen kimsedir. Bir at arabası yolda bir çocuğa yâhut da bir ihtiyarı devirip yaralasa, hâkimin huzûruna nallarıyla çocuğun üzerine basıp geçen atlar değil, arabacı çıkarılır. Şu halde bu insan, ki akıl ile mükelleftir, dizginleri sıkı tutsun, kurda, horoza ziyanlıklarını meydana koyacak fırsatı vermesin...

Çerkes Hasan : Mâdemki Allah var diyorsunuz, O bizi yarattı ise, neden kendini saklıyor, gösterse ya...

Sâmiha Ayverdi : Her zerre-i kâinat O'nun varlığı kitabında bir harftir. Siz bunu okumaktan imtinâ ederseniz kabahat kimin?

Çerkes Hasan : Bu nasıl olur?..

Sâmiha Ayverdi : Evvelâ lâzım olan îmandır. Âlim ve sanatkâr olmak, büyük işler başarmak insanlık demek değildir. İnsanlık nefsin kuvâsına hâkimiyettir. Meselâ insanlık cephesi kuvvetli olan bir kimse bir menfaat için ideolojik dahi olsa bu günkü şu yangını çıkaramaz.

Çerkes Hasan : Aman hanımefendi, Akademi'yi yakanların komünistler mi olduğunu söylüyorsunuz?

Sâmiha Ayverdi : İddia değil bir tahmin. Çünkü böyle mârifetlere muktedirler.

Çerkes Hasan : Ben sosyalistim, yâni aşağı-yukarı komünist.

Sâmiha Ayverdi : Şu halde onları benden iyi tanımanız îcap eder.

Çerkes Hasan : Bizim onları kötöleyecek ne hâlimiz var? Yirmibeş senedir biz Türkler aynı rejimi yaşamıyor muyuz?

Sâmiha Ayverdi : Pek çok tenkit edilecek tarafımız olmakla berâber asla ve asla Türkiye Devleti'nin iç siyâsetini bir komünist rejimi ile mukâyese edemem. Onlarla

bizim aramızda cennetle cehennem kadar fark vardır. Siz, şu halde Rusya'nın dâhilî vaziyetini, oradaki fecî hayâtı bilmiyorsunuz.

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Hasan Beyefendi, müsâade ediniz de ben müşâhademe istinâden zaptettiğim bâzî vak'aları anlatayım.

Bundan birkaç sene evvel Çoruh'ta Vâli vekîli bulunuyordum. Mâlûm-ı âliniz Çoruh bir hudut vilâyeti; Ruslar'la karşı karşıya bulunuyoruz. Arada hudut hâdiseleri, hırsızlık, firar vak'aları gibi ufak tefek vukûat eksik olmadığı için ayda bir her iki memleketin vâlileri toplanıp müzâkere yapılmak usûldendi. Meselâ, mehmetçik Rus tarafındaki bir merdiveni gece çekip bu tarafa alıyor. Bunu sabahleyin farkedenden Ruslar, bizden hesap soruyor. Mehmetçik daha zekî olsa kunduralarını ters giyerek yapacağını öyle yapar ve o zaman ayak izleri bu tarafa değil de o tarafa geçtiğini gösterirdi. Neyse bunlar tabii ve ehemmiyetsiz işlerdi. İşte bu gibi hâdiselerin karşılıklı müzâkeresi için bir ay Türk topraklarında bir ay Rus topraklarında toplantı yapılırdı. Bir defasında yanımda iki memurla, sıra onların olduğu için, Rus tarafına gittim. Size temin ederim, gördüğüm manzara tüyler ürpertici idi. Kayaların arasında çırıl çıplak, sefil, perişan, kadavra hâlinde genç kız ve erkekler kaynaşıyordu. Bizi seyrediyorlardı. Giyimli ve karnı tok olan bizi... O derece perişan ve sefil gençlerdi ki, donup kaldım. Nihâyet bizi kışla gibi bir yere soktular. Resmî işlerimizi konuşup bitirdikten sonra hani şu insanların evvelden tasarlamadan birden hatırlarına gelen ve hemen tatbikine geçtikleri haller vardır ya, bana da işte öyle heyecan geldi. Tercümana: "Ben şu kışlanın içini görmek istiyorum" diyerek yerimden fırladım. Tam yemek zamânı idi. Bir sürü insan yemek yiyordu ama muntazam bir yerde değil. Pencere içlerinde, kapı eşiklerinde.. İnanınız bir kap çorba hissini veren bir mâyi ile simsiyah ve gâyet küçük bir parça ekmek.. Esâsen bize de ikram ettikleri küflü ve kapkara bir makarnanın üstünde kibrit kutusu kadar bir et parçası ve acı dağ kirazı idi. Zavallılar ne büyük bir tenbîhe alışmışlardı ki, beni görünce çil yavrusu gibi kaçışıp dağıldılar. Ve o kara çorba ile kara ekmek odaların şurasında burasında kala kaldı.

Bir bayram günü idi. Mükellef bir ziyâfet hazırlattım. Kuzular, helvalar, dolmalar... Davul, zurnalı bir şenlik ortasında Çoruh Deresi'nde tam Ruslar'ın gözü önünde yedirdim, içirdim. Artık hudûdu bekleyen Rus askerleri: "Ah ne güzeldi" diye haykırıştılar.

Gerçi arada mevhum bir hudut varsa da Kafkasya bir bütündür. Meselâ, yüz metre ötede Çoruh'daki bir köyünde akrabası var. Bir gün gizli bir haberci geldi: Filân ağanın amcasının karısı doğuracak. Ne olur izin verin de hudûdu geçsin, çocuğunu size bırakıp dönecektir.

Çerkes Hasan : Peki kadının gebe olduğunu Ruslar bilmiyorlar mı?

Mülkiye Müfettişi Cemâl : : Kadın dağlarda kaçak yaşıyor. Analık hissi bu. Evlâdını elinden alacaklarını, kendisini de mecburî hizmete sevkedeceklerini bildiği için dağlarda yaşıyor. Meselâ Ruslar, elli metre ilerimizde. Türk kadınlarını toprak işlerinde

çalıştırıyorlar, görüyoruz. Rus hangisini gözüne kestirirse çeker alır; asker ses çıkarmaz. İşte Rus böyle bir Rus, Hasan Bey!..

Çerkes Hasan : Ben müsâvat taraftarıyım. Herkes aynı seviye-i içtimâiyede olmalı..

Sâmiha Ayverdi : Beyefendi, bir tehlike, bir kazâ anında ilk hareketiniz ne olur? Hemen ellerinizi, kollarınızı kaldırıp yüzünüzü ve bilhassa gözlerinizi muhafazaya çalışsınız. Niçin?.. Çünkü vücûdunuzda baş ve bilhassa göz, bacadan ayakta ve diğer bütün uzuvlardan evvel gelir. Onlardan daha lüzumlu ve kıymetlidir. Kezâ insanlar da birbirlerinden zekâ, idrak, duygu bakımından farklı olarak yaratılmıştır. Son derece kâbiliyetli bir kimse ile bir ahmağın cemiyette aynı şartlar altında yaşaması mümkün müdür? Şu halde buradan sınıf farkı tabiatıyla doğuyor demektir. Fakat işte o sınıflar arasında en mâkul, en mümkün müsâvat temin eden kuvvet, İslâmî görüştür. Eğer bir kimse hakkıyla müslüman ise, “Komşusu aç iken tıka basa yiyen adam müslüman değildir” hadîsini bilip işini ona göre tutar.

Çerkes Hasan : Aman hanımefendi, bunu ne zaman bilmiş ki, bundan sonra olsun? Bizde Halife-i rûy-i zemîn pekâla da tıka basa karnını doyurup zevk u sefâ ederken öte tarafta halk inim inim inlerdi. Bunu Osman bile yapamamıştır.

Sâmiha Ayverdi : Bir kimsenin gözünde garaz olursa onun için her doğruluğun bir eğri tarafı bulunur. Ben çocukluğumun cemiyet hayâtını çok iyi hatırlarım ve çok iyi bilirim, ki yüreğinde Allah korkusu ve sevgisi olan herkes kendinden aşağı olan için her vakit yardıma hazır. Pâdişahlara gelince...Pek tabî ki onun içinden birçokları dediğiniz tavrı benimsemiş oldukları için müselsel yolsuzluklara meydan verdiler. Eğer dîni hakikî sâfiyetine ırcâ eder, onun üzerinden taassup ve menfaat tesirlerini kaldırır-sanız sizin için o en kavî, en yıkılmaz bir imdatçı olur. Fakat arzettiğim gibi menfaat ve taassubun bertaraf edilmesi şart.

Çerkes Hasan : Siz ferden kendinizi istediğiniz yola sevkeder, kemal bulur, istediğiniz gâyeye erebilirsiniz. Fakat cemiyeti kurtarmak lâzım..

Sâmiha Ayverdi : Herkes yâni her fert kendi başını kurtarsa, mesele kendiliğinden hallolmuş olur. Zîra topluluğu terkip edenler de fertlerdir. Siz, bir insanın hakkıyla yetişmesini, hakkıyla vazîfe görmesini az mı buluyorsunuz? Sonra İslâm dîninde zekât denen bir borç vardır ki, bir zengine malının kırkta birini tasadduk etmeyi farz kılıyor. Şu halde siz bu gün malınızın kırkta birini verdiniz mi, ertesi sene otuz dokuz kalıyor; daha ertesi sene otuz sekiz ve eğer çalışıp gidenin yerini doldurmayacak olursanız servetiniz eriyip gidiyor. Şu halde çalışacaksınız; çalışmaya hem teşvik hem de âdeti icbar ediliyorsunuz.

Çerkes Hasan : Bu da kâfi değil; bu da tatmin edici bir çâre değil, müsâvat lâzım..

Felsefe Hocası Kemâl : Hanımefendi, fenâ idâre ediliyoruz. Cemiyetin bir yüzü refah içinde yüzerken, bir yüzü sefâlet içinde kıvrıyor. Köylü aç, perîşan.. Eğer köylü-

nün ıztırâbından bahsedecek olursanız derhal susturuluyorsunuz, yâhut size komünist diyorlar.

Sâmiha Ayverdi : Beyefendi, ben etrâfı gül pembe demiyorum. Ben, iktisâdî, içtimâî hayatımızın âhenk ve kıvam üzere işlediğini iddia etmiyorum. Fakat bu derdin devâsının komünizm gibi, sosyalizm gibi tedbirlerde olduğuna inanmıyorum. Evet, köylü perîşan, fakat şehirli ondan aşağı mı sanki? Size şu anda yüzlerce misal verebilirim.

Felsefe Hocası Kemâl : Hakk-ı kelâmımız yok. Bize söz fırsatı, mevkii vermiyorlar.

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Hak verilmez, alınır.

Çerkes Hasan : Bu doğru.

Felsefe Hocası Kemâl : Köylüyü başa geçirmek, ona artık, bu memleketi sen idâre et, demek zamânı geldi.

Sâmiha Ayverdi : Çarığı ile, postu ile mi?

Felsefe Hocası Kemâl : Tabii.

Sâmiha Ayverdi : Peki siz aşçınızı mutfaktan çıkarıp ona evinizin idâresini teslim eder misiniz?

Felsefe Hocası Kemâl : Niçin vermiyeyim? O adam değil mi?

Sâmiha Ayverdi : Süphesiz ki adam, fakat bütün bir evin umûrunu değil, mutfağını idâre etmek çerçevesi içinde yetiştirilmiş. Köylünün de köylü olarak kalacak ve devlet idâresini ele alacak bir terbiye ile yetiştirilecek kısmı var.

Çerkes Hasan : Bizim elimizi kolumuzu çözmek lâzım. Tutmasınlar, halkı serbest bıraksınlar, o başa kimi geçireceğini bilir. Ben baştakini de bilirim. Pangaltı harbiyesi bundan âlâsını yetiştiremez. İşte Enverler, Niyâziler de oradan çıkmıştı. Ne yaptı? Enver memleketi yakıp yıktı. Ben de o mektepten mezunum. Zâbit çıktığım zaman kara câhilin biri idim; sonra kendi kendimi yetiştirdim.

Sâmiha Ayverdi : Af buyurun, kabaca bir hikâye söyleyeceğim. Leylek arkadaşına demiş ki: “Arkadaş bizim yuva çok kirlendi, gel başka bir yuva kuralım!” Arkadaşı gülmüş: “Sende de bende de bu kirletme huyu olduktan sonra nereye gitsek yapacağımız budur” demiş. Beyefendi, bizim adam olmamız lâzım. O takdirde hâdise kendiliğinden vukû bulur.

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Hasan beyefendi kaç yaşındasınız?

Çerkes Hasan : Altmış beş.

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Bu altmış beş sene zarfında kaç çeşit idâre gördünüz? Pek çok değil mi? Hangisi sizi tatmin etti? Demek ki bu kütle şimdilik bu kadarını yetiştiriyor. Bizi Ruslar’la mukâyese ediyorsunuz, ne hakla? Bakın, ben bir Halk Partisi câsusı sayılırım. Halbuki benim yanımda her türlü fikri konuştuktan başka ben de yolsuzlukları, haksızlıkları, yanlışları kabul ve itiraf ve ispat ediyorum. İsterseniz vesikalar

arzedeğim, diyorum. Mâdemki bu ızırabı hissediyorum, bu iyi bir alâmettir; iyiliğe doğru bir hamle, bir uyanış demektir.

Felsefe Hocası Kemâl : Bütün dinler umûmiyet itibârıyla iyi hükümleri ihtivâ eder ve hiçbir din hiçbir siyâsî umdeyi reddedemez.

Sâmiha Ayverdi : Fakat o dinlerin tekevvünü sırasında siyâsî umdeler mevcut değildir.

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Fakat komünizm dini reddediyor.

Felsefe Hocası Kemâl : Şimdi öyle değil.

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Çünkü fikir enternasyonal olmaktan çıkıp millî şekle büründü.

Sâmiha Ayverdi : Yâni yüzünden maskesini attı. Enternasyonallık bir vâsıta idi. Gâye ise, Rus emperyalizminin takviyesidir.

Mustafa Turgut : Musâade ederseniz ben de söyleyeyim. İslâmiyet'te komünistliğin en mükemmel tarafı mevcut.

Çerkes Hasan : En iptidâî.

Sâmiha Ayverdi : En müttekâmili.

Felsefe Hocası Kemal : Hanımefendi, şu halde siz antidemokratsınız.

Sâmiha Ayverdi : Ne münâsebet beyefendi, ben müslümanım. Binâenaleyh hiçbir ideolojiye ihtiyâcım yoktur. Çünkü aradığım her büyüklük, her güzellik orada mevcut.

Mustafa Turgut : Hanımefendi çok güzel söyledi. İslâmiyet'te her kıymet mevcut. Şu halde neden derenin mebdei dururken onun kollarından istifâde etmeye kalkalım? O mebdede her aradığımız var. Neden şuraya buraya dağılıp hebâ oluyoruz?

Çerkes Hasan : Düşününüz müfettiş bey, bu gün eski kıymette bir adam yetişiyor mu? Nerede Süleyman Nazifler, Cenap Şahâbeddinler, Ekrem Beyler..?

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Onlar bizi yetiştiren adamlardı.

Artık eski nesil yenilere tapamayız, onları beğenemeyiz. Sizi de hoşnutsuzluğa sevkeden aynı ruh hâleti. Şimdi de edebî kıymetler var. Bugünün de münevverleri mevcut.

Çerkes Hasan : Kimler?

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Siz okumuyor, tâkip etmiyorsanız kabahat kimin? Söz kuşlar gibidir, kanat seslerini duymadan uçar gider. Onun için rakamlarla konuşalım. Eskiden Osmanlı İmparatorluğu kaç milyondur?

Çerkes Hasan : Kırk, kırk beş...

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Kaç idâdimiz vardı?

Çerkes Hasan : Mülkiye-i Şâhâne, Tıbbiye-i Askeriye, Harbiye, bir de Galata-saray Sultânîsi.

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Kaç talebe devam ediyordu?

Çerkes Hasan : On bin sularında..

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Şimdi ise on sekiz milyonuz; yüz binden fazla talebe-miz var. Haydi bunun yüzde seksenini fire kabul edeyim, yine geri kalan eskiden fazla. Ben talebe iken hocalarımı, asla kıymetlerine erişemeyeceğim büyük kimseler olarak görürdüm. Halbuki bu gün onlarla at başı giden münâkaşalara girişiyoruz. Sonra vekilleri, devlet büyüklerini yine aynı gözle görürdüm. Halbuki bu gün onların yanında bacak bacak üstüne atıp çekişebiliyorum. Rusya'da bu yok Hasan beyefendi!

Çerkes Hasan : Hanımefendi, ne yapayım? Ben memleket hesâbına korkuyorum. Gidişi fenâ, tehlikeli görüyorum.

Sâmiha Ayverdi : Ben ise yalnız kendimden korkuyorum. Yanlış adım at-maktan, insanlığımın îcâbını yapmamaktan korkuyorum.

Çerkes Hasan : Başka bir korkunuz yok mu?

Sâmiha Ayverdi : Allah âdil ve basîrdir. Zaman gelince her şey düzelir. İş bizim düzelmemizdedir.

Çerkes Hasan : Ne mesutsunuz. Ben de böyle düşünebilsem, böyle olsam..

Mülkiye Müfettişi Cemâl : Hanımefendi, biz buraya bu mevzûlara temas etmek için gelmemiştik. Fakat maalesef istemediğimizi yaptık. Müşküllerim vardı, soramadım. Sizi de çok rahatsız ettik. Müsâit bir zamânınızda sırf onlar hakkında fikirlerinizi öğren-mek için tekrar rahatsız etmeye müsâadenizi isterim.

Sâmiha Ayverdi : Estağfurullah, memnûniyetle...

TÜRK EDEBİYATI VAKFI

Nuruosmaniye Cad. 17/1 2. Kat
Cağaloğlu - İstanbul Tel. 22 84 63
P.K. 2 - Sirkeci - İstanbul

Muhterem Sâmiha AYVERDİ

"Türk Edebiyatı Vakfı" adıyla kurmuş bulunduğumuz vakıf, Resmi Gazetenin, 3/Ocak/1978 tarih ve 16158 sayılı nüshasında neşir ve tescil edilmiş olup faaliyete başlamış bulunmaktadır. Bu vakfın müteşebbis kurucuları olan (Ahmet KABAKLI, Meşküre KABAKLI, Rifat ÇOKUM, Sevinç ÇOKUM, İskender OKSUZ, Emine Işınsoy OKSUZ, Tahir Kutsi MAKAL, Av. S. Süha BURÇKIN, İrfan ATAGÜN, Halis AKAYDIN, Cahit DODANLI, İsmail GERÇEKSOZ.) bizler, zahâlinizin de Türk Edebiyatına hizmete hazırlanan bu vakfa, "Kurucu" sıfatıyla katılmanızı uygun gördük ve şeref telâkki etmekteyiz. Aşağıda arz edilmiş bulunan "gaye" maddelerini de tetkik ettikten sonra Türk Edebiyatı vakfına, kurucu olarak katılıp katılmayacağınızın 16/Mart/1978 tarihine kadar aşağıdaki adrese bildirilmesini saygılarımızla rica ederiz. 613/1978

Türk Edebiyatı Vakfı Adına
Mütevelli Heyeti
Başkanı
Ahmet KABAKLI

A. Kabak

Vakfın Gayesi : Türk Edebiyatını, Sanatını ve Kültürünü, Türk Edebiyatının şiir, hikâye roman, piyes, masal, inceleme, gezi röportaj ve öteki dallardaki verimlerini yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak ve yaymak.

NOT :

Vakıf Senedimizin geçici 2. maddesi uyarınca, kurucu üyelerimizin Türk Edebiyatı Vakfı'na, bir defaya mahsus olmak üzere en az -500- TL. ile katılmaları beyetimizce karar altına alınmıştır.

15.3.1928

Muhterem Efendim

Teveccüh ve nazîk dâvetinize azîm teşekkürler. Bir millî dâvâ çatısının altında bulunmak, vazife olduğu kadar şerefîr de.

Bir millî dâvâ çatısının altında bulunmak, vazife olduğu kadar şerefîr de.

Ancak, her an gözümün üstünde olmasını bir îman borcu kadar mukaddes bildiğimiz Kubbealtı ile dahtı, sıhhi sebepler yüzünden, gereği kadar meşgul olamamakta-yım. Bu yüzden, alâkanız tekrar be tekrar teşekkür ederken, Edebiyat Vakfı gibi, her ileri adımı ile mes'ud olacağım bir millî müessesenin inkişaf ve muvaffakiyetini müzâz ede-

Bu yüzden, alâkanız tekrar be tekrar teşekkür ederken, Edebiyat Vakfı gibi, her ileri adımı ile mes'ud olacağım bir millî müessesenin inkişaf ve muvaffakiyetini müzâz ede-

Muhterem Efendim, 15.3.1973

Teveccüh ve nazîk dâvetinize azîm teşekkürler. Bir millî dâvâ çatısının altında bulunmak, vazife olduğu kadar da şerefîr de.

Ancak, her an gözümün üstünde olmasını bir îman borcu kadar mukaddes bildiğimiz Kubbealtı ile dahtı, sıhhi sebepler yüzünden, gereği kadar meşgul olamamakta-yım.

Bu yüzden, alâkanıza tekrar be tekrar teşekkür ederken, Edebiyat Vakfı gibi, her ileri adımı ile mes'ud olacağım bir millî müessesenin inkişaf ve muvaffakiyetini müzâz ede-

Bu arada, Vakıf adına takdim ettiğim 500 lirayı da teberrû kabul etmenizi ricâ ederim.

Sâmiha Ayverdi

Türk Kültürüne Hizmet Vakfı 1984 Ödül Töreni
Ahmet Kabaklı – Sâmîha Ayverdi – İbrahim Kafesoğlu

ŞAVK İLE PERVÂNELER DÖNSÜN

İskender PALA

Âlem-i bekâya uğurladığımız insanlar hakkında yazı yazmak bana nedense hep sıkıntı vermiş, ya rûhunu muazzab edersem, ya hakkını ödeyemezsem, ya hatâlı bir şey söylersem gibi sebeplerle hep bu tür yazılardan kaçmışımdır. Bu yüzden vefatları üzerine yazı yazamadığım o kadar çok hocam, büyüğüm, dostum var ki!... Şu anda çektiğim sıkıntıyı en son Abdülkadir Karahan Hoca'nın vefatından sonra yaşamış ve birkaç satırdan sonra bilgisayarı kapatmak zorunda kalmıştım. Bilmiyorum yaptığım doğru mudur, ama ben, üzerimde hakkı bulunan insanları her günkü Yâsin'lerimde hatırlamayı daha anlamlı buluyorum.

Kabaklı Hocam ile pek çok hâtıralarımız oldu. Bana sitem ettiği, sevindirdiği, övdüğü veya eleştirdiği zamanları ayrı ayrı hatırlıyorum. Bunları sıralamak ancak hüznün veriyor insana. Bu yüzden onun çok sevdiğini bildiğim bir gazeli, hâlâ kulaklarımda çınlayıp duran sesiyle zihnime yeniden yazıyor ve beyitlerini sizinle paylaşmayı istiyorum. Şiir Bâkî'nindir ama biz onu Kabaklı Hoca'nın inşâd ettiği gibi hatırlayarak ve yine onun dilinden dökülüyor farzederek okuyacağız:

***“Müheyyâ oldu meclis sâkiyâ peymâneler dönsün
Bu bezm-i rûh-bahşın şevkına mestâneler dönsün”***

Kabaklı Hoca'nın bu dünyâda isteyip de kuramadığı meclisler çok muydu, emelleri ne kadar uzakları görüyordu, doğrusu tasavvurdan âciziz, ama bildiğimiz bir şey var; kendisi Türk Edebiyatı Vakfı'nda her hafta bir meclis müheyyâ eder ve sonra şöyle derdi:

“Ey sakî! Meclisimiz hazır oldu, kadehler dönsün artık. Kadehler dönsün ki bu cana can katan meclisin coşkusuyla mestler meydana atılıp dönmeye başlasın.”

TED'deki Çarşamba sohbetleri gerçekten de hânendeler, sâzendeler ve allâmelerden sâkilerin söz ve ses peymâneleriyle ehl-i dilleri mestettiği meclisler olmuştur hep. O meclislerde rûh-bahş (ruhlar açan, maddeye ruh veren, cana can katan) nice hâller yaşanırdı ve o meclislerin şevki ile nice mestler kendilerinden geçerek, şevke gelip iç dünyâlarında semaa başlayıp döner ha dönerlerdi. Eminim pek çoğunun ayakları geri geri basarak ayrılırdı Cevri Kalfa'nın taş merdivenlerinden. Sultanahmet'in klasik dokusu içinde daha bir anlam kazanırdı bu târih kokan, şiir duyulan meclisler. Dünden bugüne bir

sarhoşluktan Kabaklı'nın kurduğu meclislerin hepsi ve yıllar yılı bu mecliste kimler sarhoş olmadı ki...

Bâkî şöyle devam ediyordu şiire:

*"Dilâ câm-ı şarâb-ı aşk-ı yâri şöyle nûş et kim
Felekler güm güm ötsün bâşına humhâneler dönsün"*

Hoca'nın meclislerde herkes gözlerini derûnuna çevirip şöyle derdi sanki: "Ey gönül! Sevgilinin aşkının kadehini öylesine iç ki, felekler güm güm ötsün, meyhâneler o aşk ile senin başının çevresinde fırıl fırıl dönsünler."

Benim, ancak 1981'de keşfettiğim bu meclislerden sarp vâdilerde öyle insanlar yetti, zor zamanlarda öyle âşıklar kendini gösterdi ki, bugün eski gönül medeniyetimizin ihyâsında hep onların parmak izleri vardır. Bugünün kültür ve siyâset dünyası onlardan pek çoğunun başına dönüyor; felekler güm güm onların adına gülbang okuyor. Çünkü o mecliste aşk şarabı-öyle bir içişle içilir ki, orada mest olan, ancak sevgilinin huzuruna varında, yâni hedefe ulaşınca kendine gelirdi. Öyle ise Hoca'nın ruhuna ithâfen şu beyti okumakta da haklıyız:

*"Hayâl-i şem'i ruhsârın ko yansın hâne-i dilde
Perin ol şem'a yakıp şevk ile pervâneler dönsün"*

"A benim sevgili hocam! Bırak, yanağının mumunun hayâli gönüllerimizin evinde ilânihaye yansın ve zaman aktıkça nice pervânelerin, kanatlarını o alev ile yakıp şevk ile (veya birer 'şavk' birer 'ışık' olup) hâtıraların ve ideallerin için dönsünler."

Ahmet Kabaklı adını içinde bir ışıık olarak taşıyan az insan mı var şimdi? Böyle bir ömür kaç kutlu kula nasip olur dersiniz?!.. Onun fikirleri etrafında halka halka dönen genç nesil, ışıığa koşan pervânelerden farklı değil ki? Temellerin Duruşması ile her gönülde bir mahkeme ve muhâkeme kurmak az şey midir? Türklük var oldukça, onun idealize ettiği alp erenler de var olacaktır elbette!.. Ve bu kadar hizmetten sonra bekâ âlemine gülen bir çehre götüren aydınlık bir yüz ile huzura çıkan hoca için Bâkî şöyle diyor:

*Bu bezm-i dil-güşâyâ mahrem olmaz Bâkiyâ herkes
De gelsin ehl-i diller gelmesin bigâneler dönsün*

Yâni "Ey Bâkî! Bu gönül açan meclise (belki de Efendiler Efendisi'nin meclisine) herkes mahrem olamaz. Söyle, (Ahmet Kabaklı gibi) gönül ehli insanlar gelsin oraya; gönül dilini anlamayan yabancılar, nâdânlar gelmesin, geri dönsünler."

O kutlu meclise, diğer iyi kullarla birlikte biz de mülakât oluruz inşallah!.. Rabb'im rahmetiyle muamele etsin!..

BİR TÜRKMEN BEYİ DAHA

Yavuz Bülent BÂKİLER

Ahmet Kabaklı'nın vefâtı, Türkiye solunun katılığını, kabalığını, köksüzlüğünü ve taassubunu bir kere daha ortaya çıkardı. Hatırlayacaksınız: Kabaklı'nın vefâtından birkaç ay önce malûm ve mâruf solcularımız, Nâzım Hikmet'in hem vatandaşlığının ve itibârının iâdesini istemişlerdi, hem de mezarının Türkiye'ye getirilmesini. Gerekçe olarak da; Nâzım'ın "Dünyâ çapında bir şâir olduğunu" göstermişlerdi. Nâzım konusunda kendileri gibi düşünmeyenleri, "şiirden-şâirden-nesirden nasibi olmayan kimseler" olarak suçlamışlardı. Onlara göre: "Nâzım gibi bir şâire ilgisiz kalmak, mezarının getirilmesini istememek ilkeliktir. Gaflettir, cehâlettir, çağ dışında yaşamaktır!.."

Solcularımızın söylediklerine inanan safdillerimiz de oldu. Ayakları,yere basmayan birtakım kimseler, sandılar ki Nâzım perestler, Nâzım'ın fikrî yapısına değil sanat gücüne hayrandırlar ve şöhratlı bir şâirin yurtdışında kalması, edebiyâtımız açısından bir kayıptır. Nâzım'a sahip çıkmak lâzımdır.

Nâzım Hikmet'in bütün şiir kitapları otuz yıldan beri kütüphânemde. Şiirlerini baştan sona kadar birkaç defa okudum. Nâzım Hikmet, elbette iyi bir şâir. Ama bizimkilerin iddia ettikleri gibi dünyânın en büyük şâiri değildir. Nâzım Hikmet Türkçeyi iyi kullanan bir şâir. Onun, "Orhan Selim" imzâlı nesirlerini de dikkatle okudum. Şiirinde de, nesrinde de uydurukça bir kelime yoktur. Türk nesrinde: Dede Korkut Destanları'nı, Eflâtun Cem Güney'i, Ahmet Hamdi Tanpınar'ı, Necip Fazıl'ı, Peyâmi Safa'yı, Cemil Meriç'i, Abdülhak Şinâisi Hisar'ı, Sâmîha Ayverdi'yi, Refik Halid Karay'ı, Arif Nihat Asya'yı, Ruşen Eşref'i, Fâlih Rıfki Atay'ı, Sevinç Çokum'u, Gürbüz Azak'ı... okumayanlar, Nâzım'ı Türkçeyi en iyi kullanan bir kimse sanabilirler. Ahmet Hamdi'nin, Ahmet Kutsi'nin, Faruk Nâfiz'in, Ârif Nihat'ın, Atilla İlhan'ın, Fazıl Hüsnu'nün, Câhit Külebi'nin, Câhit Sıtkı'nın, Feyzi Halıcı'nın, Bahattin Karakoç'un... şiirlerini mukâyeseye açabilirim. İkcincilerin birinciden geride olmadıklarını gösterebilirim. Peki hal böylele olmasına rağmen Nâzım Hikmet neden önde? Nâzım Hikmet'i öne çıkaran, onu birinci sırada gösteren sanatı değil, fikriyâtıdır. Türkiye'yi Marksist bir nizama çekip götürmek isteyenler Nâzım'ı bir paravan olarak kullanıyorlar. Onlar için şiir-nesir önemli değildir; önemli olan Marksizm'dir. Nitekim Nâzım Hikmet üzerine yapılan bir TV programında Nâzım Hikmet taraftarları, onun şiirlerinden ve nesirlerinden örnekler vererek konuşmadılar. Nâzım'dan bir tek şiir bile okumadılar. Komünist gençler dediler

ki: “Türkiye’de Nâzım Hikmet sevgisi, onun adına diktiğimiz fidanlar gibi büyüyüp gelişecek ve komünistler Türkiye’de mutlaka iktidar olacak!”.

Yaşını başını almış eski komünistlerden Refik Erduran dedi ki: “Nâzım Hikmet’-in Türkiye’ye ihtiyacı yoktur. Türkiye’nin Nâzım Hikmet’e ihtiyacı vardır. Türkiye pis bir ülkedir..

Nâzım Hikmet, Türkiye’yi daha ileriye götürmek, kalkındırmak için Atatürkçü olmadı; komünist oldu.” Yıldız Sertel, Hâlik Erdoğan, Müjdat Gezen, Tarık Akan hep Nâzım Hikmet’in fikrî yapısını alkışlayıp durdular.

Koskoca Rus İmparatorluğu’nu darmadağın eden, dünyadaki bütün komünist iktidarları çökerten, Nâzım Hikmet’in bizim televizyonlarımızda övülen alkışlanan fikrî yapısıdır.

Bütün bunları yazışımın elbette bir sebebi var: Türkiye solu, gerçekten şiiri, san’atı, edebiyâtı birinci derecede tutmuş olsaydı edebiyâtımıza hizmet eden herkese sâhip çıkması veya asgârî ölçüler içinde başka edebiyatçılara da saygılı davranması gerekirdi. Ama hayır! Türk solu böyle davranmıyor. O, edebiyatçılar arasında sâdece markсист olanlara kol kanat geriyor, alkış tutuyor. Komünist olmayanları görmemezlikten, duymamazlıktan geliyor. İşte son örnek Ahmet Kabaklı’dır. Acaba şu yetmiş milyonluk Türkiye’de Türk Edebiyatına kaç kişi O’nun kadar hizmet etti?.. Kabaklı, evvela bir edebiyat öğretmeni olarak yüzlerce, binlerce öğretmen yetiştirdi.

Türk Edebiyat Târihini, 5 ciltlik mufassal bir eser hâlinde ortaya koydu.

Türk Edebiyatı isimli dergisini 29 yıl devam ettirdi. Yeni kalemlerin ortaya çıkmasına vesile oldu. Bir san’at ve edebiyat dergisini eksilmez bir gayretle 328 sayı çıkarmanın ne demek olduğunu ancak bu işin erbâbı olanlar bilir.

Çalışmış olduğu gazetelerde, bize bereketli kalemıyla onbinden fazla makâle yazdı.

Mâbet ve Millet, Kültür Emperyalizmi, Sohbetler I ve II, Şâir-i Cihan Neditim ve Temellerin Duruşması isimli kitaplarıyla yüzbinlerce okuyucuya ulaştı. **Temellerin Duruşması** yirminci baskısını çoktan bitirdi.

Türk Edebiyat Vakfı’nı kurdu ve bu vakıfta her fikir ve san’at sohbetleri düzenledi.

Aydınlar Ocağı Genel Merkezi kendisine, Şeyh-ül Muharririn yâni muharirlerin şeyhi ünvanını verdi. Şeyh, bildiğiniz gibi yol gösteren, bir meslekte en önde olan, yaşı-başı dolayısıyla tecrübe kazanan kimse demektir.

Dâvet edildiği çeşitli şehirlerimizde ve yurt dışında, kürsülerden söz söyledi. Türkiye’nin nasıl daha güçlü, daha zengin, daha hür... bir ülke olabileceğini anlatıp durdu.

Peki böyle vasıflarla yüklü bir kimsenin vefâtı, nasıl bilinmezlikten-duyulmazlıktan gelinebilir? Kabaklı’nın vefâtı dolayısıyla, sâdece solcu olmayan kalemler yazdı-

lar. Ve onun cenâzesinin kalktığı gün, Fâtih Câmîi'nin kocaman avlusunu tıklım tıklım dolduran kalabalığı görmeyen sözüm ona ilerici ve devrimci gazetelerimiz, adı-sanı bilinmeyen bir kimsenin köprüden atlayarak intiharını birkaç sütun üzerinden vermişlerdir de, çıplak fâhişe resimleriyle halkın karşısına çıkmışlardır da, Ahmet Kabaklı'nın cenâze namazını bile görmemezlikten gelmişlerdir.

Türkiye solu, Kabaklı'nın vefâtında da, katılığını, kabalığını, taassubunu ve inkârcılığını ortaya çıkardı. Böyle bir zihniyetin ülkeye ne faydası olabilir?

Ahmet Kabaklı, sağlığında da yazıp durmamış mıydı: **“Bu milletin halkı vardır, fakat ne yazık ki münevveri yoktur. Bu milletin en büyük tâlihîsizliği, kendine lâıyık münevverlere sahip olamamasıdır.”** dememiş miydi?

Peki bu milletin kendine lâıyık münevveri neden az? Cevâbını Ahmet Kabaklı'dan dinleyelim:

“Çünkü bizim münevverimiz, kendi kültürüyle, kendi medeniyetiyle yetişmiyor. Bu acıklı vaziyette olan tek millet, hemen hemen biziz. Yeryüzünde bu hâle getirilen tek millet biziz. Bizim milletimizin münevveri, yabancı bir takım kültürlerin, yabancı dinlerin tesiri altında velhâsıl ecnebî hayranlığı içinde. Türk Milleti'ne yabancılaşarak yetişiyor. Geriliğimizin sebebi, münevverlerimizin halka yar olmayaşdır. Münevverimizin halka yar olmayışının sebebi, derme çatma yetişmesidir. Bu derme çatmalığın sebebi de ona kökten bir millî eğitimin, kökten millî değerlerin telkin edilmemiş olmasıdır!..”

Ahmet Kabaklı, bir eğitimci olarak millî eğitim mes'elemiz üzerinde duruyor ve münevverlerimizin millî bir eğitimden geçmediklerini belirtiyor. Ziya Gökalp de, millî eğitimin, ancak millî kültürümüze sâhip çıkmakla mümkün olacağını söylüyordu. Ziyâ Bey, millî kültürümüz demekle: Yaşayan Türkçemizi, dinî inancımızı, târîh şuurumuzu, gelenek ve göreneklerimizi, bütün güzel san'atlarımızı, vatan ve devlet sevgimizi kastediyordu.

Ahmet Kabaklı, devlet ve millet hayatımıza doğru dil, doğru din, doğru târîh açısından bakılmadığı, eğitimin bu esaslara oturtulmadığı takdirde, buhranlarımızın devâm edeceğini söylüyor ve yazıyordu.

O, yazdıklarını ve söylediklerini vefâtıyla da belgeleyen, ayan, beyan ortaya koyan münevverlerimizden biridir. Sepap defteri ebediyyen kapanmayacak alperenlerimizdendir. Elazığ toprağının unutulmaz Türkmen beyleri arasında nice alperenler var.

Bereketli Elazığ toprağı, milletimize yeni Ahmet Kabaklı'lar yetiştirmelidir.

KABAKLI HOCA VE...

Ergun GÖZE

Kalemini bir ömür boyu milletinin ve memleketinin kutsal değerlerini savunmaya hasretmiş bu Harput Beyi de Hak'ka yürüdü. Şimdi Eyüp Sultan'da gerçek dünyaya açılan kapıdan Harput Fâtihî Çubuk Bey'e selâm gönderiyor gibidir.

Benim de gözlerimin önünde sanki bir hâtıra defterinin sayfaları çevriliyor. Kıbrıs çıkarmasından birkaç ay önce dâvet üzerine Kıbrıs'a gidişimiz ve galiba on gün süren gezideki berâberliğimiz ve zaman zaman nükseden migreni... Hele o Kıbrıs seyahatinde elimize geçen Tercüman'da Metin Tokar'ın bir yazısının yayınlanması üzerine sırtımızdan hançerlenmişçesine duyduğu ızdırıp ve öfke bu öfkeyle aldığımız boykot kararı...

Evet... Haysiyetli kalem sahibinin kaderi budur. Hem dışardakilerle hem de kendi gazetesinin içindekilerle uğraşmak. Bu vesileyle onu da rahmetle anmak istiyorum -çünkü, hakşinas bir insandı- İslâm Çupî, bir salı toplantımızda söz isteyip "Anadolu'dan yeni geldik. Bize bir vazife düştüğü kanaatindeyim. Fıkra yazarlarımızdan özür dilemek istiyorum. Çünkü gittiğimiz her yerde bize onları sordular, Kabaklı Hoca ile Göze'ye selam gönderdiler. Arabamızı gül suyu ile yıkadılar" demiştir. Anladım ki, Tercüman Spor servisinin de yazarlara muhâlefeti varmış. Özür dilemek İslam Çupî'in asâletine düşmüş.

Eğer Anadolu okuyucusu, Tercüman yazarlarında kendi kumaşını tanımamış ve tutmamış olsaydı, kendisi de Anadolu'lu olan Kemal Ilıcak bile bu isimleri koruyamazdı. Hele "Kabaklı'sız ve Göze'siz bir Tercüman istiyorum" diyen bir bayana karşı...

Bir Ereğli gezisi. Uçakta fark ettik ki, ikimizin de basın kartımız yok. Ben avukat, Kabaklı'da öğretmen ya, santral memurelerinin bile basın kartı aldığı hengâmda Tercüman'da sâdece bizim basın kartımız yok. Zaten onu düşünen de yok ya... Uçaktan iner inmez ilk işimiz indirimli biletleri tebdil ettirmek olmuştı.

Sonra bir Kahire gezisi. Nil kenarı. Rahmetli Meşküre Kabaklı da vardı. Mısır Devlet Başkanı randevu vermişti de, iptal etmiştik. Tercümanda Kabaklı Hoca'yla aşağı yukarı yirmi senelik bir berâberlik... Nihayet Nazlı Ilıcak'tan ve onun Bulvar'ından Tercüman'ı kurtarmak için hazırladığımız dördümlü protokol ve o sebeple Kemal Ilıcak'ın odasına gidişimiz. Sözcümüz kıdemi dolayısıyla Kabaklı olacaktı. Fakat Rauf Tamer, kapıdan girerken bir omuz vurarak öne geçip ve Kemal Ilıcak'a hitap ederek olayı ken-

disinin başlattığı havasını vermez mi? Ne hesabı varsa? Rahmetli Kabaklı bu alışılma-
mış hareket karşısında mosmor kesildi. Oturdu. Sustu. Daldı. Kaldı. Maksat hâsıl olmuş,
hareket hançerlenmişti. Ünal Sakman'la beraber biz üçümüz şahsımız için bir şey iste-
miyor, sâdece Tercüman'ı kurtarmak istiyorduk.

Sonra Türkiye'de buluştuk.

Bunlar bir Anadolu çocuğunun işbu Bizans'ta yaşadıklarının bir parçasının, bir
pöçüğünden ifadesidir. O buna rağmen Edebiyat Vakfı'nı da devam ettirdi, benim bıraktı-
ğım Türkiye Gazetesi yazarlığını da. Son zamanlarda sadece Nevzat Atlığ (Şimdi En-
der Ergün) konserlerinde buluşuyorduk.

Aynı ızdırıp çizgisindeydi.

Bir insanın hayâtı, ölümünden sonra nasıl onun şahâdetnâmesi ise; bir toplumun
da bir ölüye gösterdiği alâka, hem o ölünün hem kendisinin hayâtiyet şahadetnâmesidir.

Kabaklı Hoca'nın cenâzesi, cemaatçe değil, milletçe kılındı. Çok değişik fakat
aynı çizgide buluşan bir kalabalıktı. Bu bakımdan toplum, hem onun şahâdetnâmesini
verdi, hem kendisinin.

Fakat bu toplumun maalesef zirvesinde bir "klik" var ki, adına Medya diyorlar,
işte o nesne bu millete Hak'ka, hukuka, haber namusuna, ne kadar bigâne olduğunu bir
daha ispat etti.

Gazetesinin kapıcısının kaynanası ölse sütun sütun "Haber" koyan bu tâifenin en
büyük gazetesi, tek sütuna "Gazeteci Ahmet Kabaklı öldü" pestenkerânî sâde suya tirit
birkaç satırla haberi geçitirdi. Yazarlık liyâkatlerini cinsiyetlerinden almış bir sürü fe-
minist yazardan zâten vazgeçtik de, güya seneler görmüşleri bile kırk senelik bir kalemi
hatırlamak istemediler.

Ama ben onlara niçin haksızlık edeyim?

TGRT bile Kabaklı Hoca'nın o çok mânâlı cenâze merâsimini dördüncü haber
olarak ve ne kadar garip bir rastlantıdır ki "Dört sokak köpeğinin feci ölümleri" haberin-
den sonra verdi. Evet "Dört sokak köpeğinin feci ölümleri 3. haber, arkasından da Ka-
baklı Hoca'nın ve ilk şehit kadın pilotumuzun cenâze merasimi haberini 4. haber olarak
verdi. Kanal 7 bile ilk haber olarak vermişti.

Tepem attı. Konuşmalar yaptığım son zamanlarda "Kendimi Kumkapı meyhâne-
lerinde ezan okuyormuş" hissettiğim TGRT'yi telefonla aradım. Önce karşıma Tülay
isimli bir bayan çıktı. Yetkili o imiş. "Size bir sorum var" dedim, "Dört sokak köpeğinin
feci ölümleri, Kabaklı Hoca ve Şehit Teğmenin cenâze merasimlerinden daha mı mühim
sizce?" Telâşlandı ve "Sizi yetkiliye bağlayayım" dedi. Bu sefer karşıma Çalkılıç mı,
Dalkılıç mı bir bey çıktı. Ona da aynı suali sordum, telâşlandı ve hemence beni yetkiliye
bağlayacağını söyleyerek kaçtı. Karşımdaki üçüncü yetkili açılmayan bir telefonda.

Evet, kendi içindeki kıymetlere ihânet eden bir MEDYA ahlâkı ve kendi özüne ihânet eden bir medya kuruluşu. Acaba şu günlerde bu kuruluşun başına gelenleri, bu olay net olarak açıklamış olmayacak mı?

Burası için yalan dünya demişler. Orası içinse gerçek dünya. Kabaklı Hoca şimdi gerçek dünyâda ve bu dünyâda olanların da gerçeğinde. Sahte dostların da sitemkâr olsa da gerçek dostların da farkında. Boşuna dememişler, “Ölüm âsûde bahar ülkesidir...” Kabaklı Hoca kendisinden 48 gün önce davranan eşiyle şimdi o âsûde bahar ülkesinde... Onlara rahmet...

ATAÇ VE KABAKLI

Beşir AYVAZOĞLU

“Ahmet KABAKLI *Tercüman* gazetesinin açtığı yarışmayı kazanıp da köşe yazarı olmasaydı ne olurdu?”

Bu sorunun cevabını çok düşünmüşümdür. Akademik kariyer sahibi olmak ister miydi? Hiç sanmıyorum. Böyle bir arzusu olsaydı herhalde bir yolunu bulur, üniversitede kalırdı. Polemiğe yatkın mîzâcî ve öğrenciliği sırasında *Son Saat* gazetesinde yayımlanan ilk yazısının Abdülbâki Gölpinarlı’ya yönelik bir tenkit yazısı olması, onun güçlü bir edebiyat tenkitçisi olarak temâyüz edebileceğini gösteriyor. Nitekim gazetecilikle birlikte yürüttüğü edebî çalışmaları daha çok “edebiyat tenkidi” çerçevesinde değerlendirilebilecek niteliktedir. Bu yönüyle Ahmet Hâşim, Refik Hâlit, Peyâmi Safa, Necib Fâzıl gibi edebiyatçı/fıkra yazarı neslinden bir yazar olarak kabul edilebilir. Bununla beraber ben, Kabaklı’nın başlangıçta şâir tarafının daha güçlü olduğunu düşünüyorum. Eğer köşe yazarlığı, dolayısıyla gazetecilik gibi şâirâne hassâsiyetleri törpüleye törpüleye yok eden bir mesleği benimseyip Türkiye gibi kavgadan geçilmeyen bir ülkede günlük olayları kovalamak zorunda kalmasaydı, bugün ondan çok önemli bir şâir olarak söz ediyor olabilirdik.

Kabaklı Hoca hakkında çalışmalar yapanlar, onun bu tarafını ihmal etmemelidirler. Merhûmun ne kadar şiirinin bulunduğunu, bunların ne zaman ve hangi dergilerde yayımlandığını bilmiyorum. Yukarıdaki hükmü verirken bildiğim birkaç şiirine dayandığımı belirtmek isterim. Bunlardan biri, Hoca’nın muhâfazakâr bir yazar olarak pek gün ışığına çıkarmak istemediğini zannettiğim, adını da bilmediğim bir şiiridir. Nurullah Ataç’ın *Okuruma Mektuplar*’ını okuyanların iyi bildiği bir şiir. Adı muhtemelen *Kadın Sesi*. İsterseniz bu güzel aşk şiirini birlikte okuyalım:

*Şu gelen kadın sesidir...
Aklın domuklaşır serinlikde,
İçinde ihtilâl olur.
Anan sütü gibidir delilik,
Helâl olur.
İnce esişine kul olduğumun
“Hey gidinin efesi!”
Dolaşı dolaşı hal olduğumun!
Adam kahrından ölesi..
Şu gelen kadın sesidir..*

*Bir yetişkin kız olacak, ince etekli,
 Endam emekli emekli
 Gül yanaklar, sarı saçlar,
 Fistan benekli benekli.
 Hülâsa ballı petekli..
 Gezin firaklı firaklı
 Şu gelen kadın sesidir..
 Uy anam kadın sesidir!
 Dayan Allahını seversen.
 Sanki şeytan dürtmesidir,
 Şu gelen kadın sesidir..*

Güzelliğini, yakaladığı sestem, yapmacıksız oluşundan ve beşerî bir duyguyu samîmiyetle – ve ustaca- dile getirmesinden alan bu şiir Nurullah Ataç’a muhtemelen ikisini de tanıyan biri tarafından elden verilmiştir. Şiiri çok beğenen Ataç, tanımadığı genç şâire bir mektup yazar. O tarihte Aydın Lisesi’nde edebiyat öğretmeni olarak görev yapan Kabaklı’nın cevâbî mektubunda devrin en tanınmış eleştirmeni hakkında ne düşündüğünü açıkça yazdığını yine Ataç’ın yazısından anlıyoruz:

“Güzel bir şiir benim bugün size okuyacağım şiir, belli ki vergili bir şâirin elinden çıkmış. Eskilerden değil, yenilerden birinin, bir gencin, daha ilk şiirini yazan bir gencin. Ahmet Kabaklı’nın, belki duymamışsınızdır adını. Ben de duymamıştım. Kendini de görmedim, tanımıyorum, bu şiiri okuduktan sonra bir mektup yazdım, cevap verdi. Bütün dostluğumuz, ahbablığımız işte bu kadar. Karşılaştık belki de sevmeyiz birbirimizi. Kendi de söylüyor: Okumuş benim yazılarımı ama düşüncelerim arasında, kullandığım kelimeler arasında hoşlanmadıkları varmış. Kızıyordur onlara. Kızgın. Onun hatırı için düşüncelerimden, kullandığım kelimelerden, kimini özene özene seçtiğim, kimini de benim uydurduğum tilciklerimden geçecek değilim a! Ahmet Kabaklı ile geçinmeğe niyetim yok. Ama inanın bana, iyi şâir.”

Ataç bâzı şiirlerin insanı birdenbire çektiğini, ama birkaç okuyuştan sonra bıktığını, bâzılarının da tadına yavaş yavaş varıldığını söylüyor. Ama bâzı şiirler de vardır ki, hem insanı birdenbire çeker kendine, hem de dayanıklıdır, bıktırmaz; her okunuşta bir başka güzelliğini ele verir. Ahmet Kabaklı’nın şiiri gibi. Ataç’a göre *Kadın Sesi* çırpıştırılmış değil, üzerinde uzun uzun düşünülmüş, işlenmiş usta işi bir şiirdir:

“Bir duyuyu, bir kadın sesi işitip de birdenbire teni tutuşan adamın duyusunu yakalamış, onun üzerinde düşünmüş, incelemiş onu işlemiş, o adamın hâlini bize sezdirecek, en iyi sezdirecek sözleri aramış, birdenbire geldiği gibi birdenbire geçecek bir duyguyu bengileştirmiş. Ahmet Kabaklı’nın anlattığı hal, yazılarda söylenilmesi ayıp sayılan hallerden, ama, dikkat ediniz, soymuş onu ayıplığından. Duyular alanından alıp düşünceler alanına götürmüş. Soğutmuş mu demek istiyorum? Hayır, sıcaklığını yitirmemiş onun, bütün sıcaklığını kavırıyoruz, yine de bir düşünce yüksekliğini seziyoruz”.

Ataç, daha sonra Kabaklı’nın şiirinin kendisine Paul Valery’nin *La fausse morte* adlı şiiriyle Nedim’in “*Lâ’l-i yar ağzımda amma vâpesin olmuş nefes! Aşk-ı bîmârî*

gördüm cân alıp cân vermede" beytini hatırlattığını, fakat onlara nazaran daha açık, söyleyeceğini doğrudan söyleyen bir şiir olduğunu belirterek önemli bir meseleye işaret ediyor. Diyor ki: "Şiirde devrim diyorlar, hürriyet diyorlar. Ahmet Kabaklı'nın şiiri bir şeyi yıkmadan, büyük lâflar kullanmadan o hürriyete eriveriyor".

Ataç'ın 29 Ocak 1952 târihinde yazdığı bu yazı bir hayli uzun. Özetle, Kabaklı'nın şiirini kolay yazılmış gibi görünmekle berâber üzerinde çok çalışılmış, çok işlenmiş bütünlüklü bir şiiri olduğunu, bu güzellikte şiirlerin az yazıldığını, iyi şâirlerin bile ilhâma fazla güvenip çok çalışmadıkları için iç bütünlüğü bulunmayan, bâzı mısraları rahatlıkla atılabilecek şiirler yazdıklarını söylüyor ve "Sanat eseri büyük çabalamalar, büyük ağrılar içinde doğacak, ancak o çabalamalar, ağrılar bir sevinç havası içinde gizlenecek, el âlem orasını sezmeyecek, bilmeyecektir. Ahmet Kabaklı bunu başarmış" dedikten sonra şöyle devam ediyor:

Büyük bir şâir mi bu Ahmet Kabaklı? Ben ne bileyim? Söyledim size, tanımıyorum onu, şimdiye kadar iki şiirini okudum, ikincisi beni çekmedi. Bir gülle bahar olmaz..."*

Ataç'ın Kabaklı'dan okuduğu diğer şiir hangisiydi, bilmiyoruz. Bende ki şiirleri 1954-1956 yılları arasında yazılmış. Meselâ Mart 1954 târihini taşıyan şiir *Fâtih Söyler* adını taşıyor. Bu ve buna benzer milliyetçi duygularla yazılmış şiirlerin Ataç'ı çekmemesi tabiidir. Ama *Yunus'un Gülleri*'ni okusaydı muhtemelen beğenirdi. Ocak 1955 târihli bu şiir de *Kadın Sesi* gibi, sesini gelenekten almakla berâber şaşırtıcı derecede yeni bir şiirdir:

*Bütün düşüncem başk-olup
Hayalde canan yelende
Can sohbeti kurulanda
Yedi felekler aşk-olup
Münâfiklar yorulanda
Hal dilinden gül dalından
Taksîrimiz sorulanda
Yedi zemin yarılanda
Sarmaşık, kavak dalına
Cânan diye sarılanda
Yetmiş bin bahar reng-olup
Bir çiçeğe karılanda
Bir gönüle on bin yara
Acıtmadan vurulanda
Şol kâinat secd-eyleyip
Can Çalab'a verilende
Bu mesel içre hâlimiz*

* Nurullah Ataç'ın "Bir Şiir" başlığını taşıyan bu yazısı için bk. *Okuruma Mektuplar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1958, s. 115-119

*Bir yüceden görülende
Denir erenler katında
Açar gülleri Yunus'un.*

Ahmet Kabaklı keşke şiirde ısrar etseydi, ama edemedi. Dedim ya, gazetecilik şâirane hassâsiyetleri törpüleyen bir meslek, şiirse asla ortak kabul etmeyen kıskanç sanattır. Ya şâirce yaşayıp sadece şiir düşüneceksiniz, yâhut vazgeçeceksiniz. Hem iyi şâir, hem iyi gazeteci olunmaz. Şiir mayasını, Göllübağ civarındaki cevizli bağda maya söyleyerek bülbüllerle atıştığını söylediği annesi Münire Hanım'dan alan ve 1950'lerde iyi şâirliğe namzet olan Kabaklı, gazeteciliği tercih ettiği için güllerini çoğaltıp şiirinin baharına eremedi.

Rahmet ve minnetle anıyorum...

* * * * *

AŞK

Mustafa TAHRALI

Vech-i aşktan görünen canları Leylâ kılar aşk
Gösterir hüznünü meftûnunu şeydâ kılar aşk
Ref'edip aklını Mecnun diye sahrâya salar
Sonra Mecnûn'unu bin akl ile dâna kılar aşk.

Ağustos, 1991.

GÜN IŞIĞININ ARDINDAN

Ayşe Göktürk TUNCEROĞLU

*Ölüm âsûde bahar ülkesidir bir rinde
Gönlü her yerde buhurdân gibi yıllarca tüter
Ve serin serviler altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar, her gece bir bülbül öter.*

Gözlerimizi babamızın evinde Tercüman ile açmıştık. Her sabah nar gibi kızarmış, mis gibi kokulu, fırından yeni çıkmış ekmeğe sarılıp da gelmiş, daha ben uyanmadan masanın üzerine konmuş Tercüman... Sıcak ekmeğin ve gazetenin üçüncü hamur kâğıdının kokusu üst üste örtülürdü. Ben oldum olası kokulara meraklıyım. Birbirine karışmış gazete ve ekmeğin kokusu o Tercüman'lı çocukluk günlerimden bu güne hâlâ burnumdadır.

Tercüman deyince akla önce üç isim gelirdi: Ahmet Kabaklı, Tarık Buğra, Ergun Göze. Gazetenin üç demirbaşı. Yıllar boyu “köşe” deyince aklımıza ilk gelen üç yazar. Tercüman muhafazakâr Türk okuyucusu için bir okul ve bu üç isim de baş öğretmenler idi.

Sonra gazeteler kapandı, gazeteler açıldı. Köşeler çoğaldı. Bir gün kendi adımın bile köşelerden birine yazılır olduğunu gördüm.

Yıllar boyunca her sabah sıcak ekmeğin ile birlikte masaya konan o “köşe”lerden biri, bir gün gerçekten masamda oturuyordu: Ahmet Kabaklı.

Devran değişmişti. Artık sabahları masamızın üzerine gazeteyle sarılı sıcak ekmeğin konmuyordu. Ekmekler sıcak sıcak da alınmıyordu zaten. Gazete de sabahları gelmiyordu. Hattâ, gazete gelmiyordu. Üçüncü hamur kâğıt kokulu gazeteler, elektronik kimlik kazanmış, kokusuzlaşmıştı. Devran değişmişti, mekân değişmişti, zaman değişmişti. Fakat işte, çocukluğumda, kahvaltı masalarında ekmeğin ve çay kokuları arasında tanıştığım “Gün Işığında” tebensüm eden aydınlık çehre yaşamı şereflendirmiş, yine ekmeğin ve çay kokuları arasında sohbet ediyorduk.

Kabaklı Hoca'yı ve sevgili eşi Meşküre Hanım'ı ilk defa 1991 yılında davet etmiştik Amerika'ya. Lûfedip gelmişler, 9 gün kalmışlardı. Mevsim kıştı. Kara kışın ak karları altında ev sâhipliği yaparak bahtiyâr olmuştuk. Her kış kar yağıp dört bir yanımız bembeyaz örtüldüğünde Kabaklı Hoca'nın çamura, çöpe, ise, toza bulanmamış

karlara bakıp “Yâhu burada karlar beyaz!” dediğini hatırlarım. Bu cümle bizim evde darb-ı mesel olmuştur.

Bu yazıyı yazarken dışarıda ince ince kar yağıyor, yine dört yanımız bembeyaz bir yorganla örtülü. Elimde fotoğraflar... Şunda göl kıyısında karların içindeyiz. Şurada geminin burnunda Manhattan’ın gökdelenlerine doğru hızla yaşıyoruz. Burada Hürriyet Heykeli’ne karşı. Şurası Manhattan Battery Park, Kore Anıtı’nın önünde.

O ilk gelişinde New York Türkevi’nde verdiği “Ruh İnsan” konferansını hatırlıyorum. Ne tadına doyumaz bir konuşma idi?! Homo Ekonomikus’un, Homo Teknikus’un olmadığını, olamayacağını, bu teorilerin iflâs ettiğini anlattıktan sonra Homo Spritüel’e getirmişti sözü. “Ekonomi insan, teknik insan olmaz da ruh insan olur mu? Hayır, o da olmaz. Bu meselenin içinden Mevlânâ şöyle çıkmıştır. Mevlânâ diyor ki: ‘Biz insanlar öyle yaratıklar ki bâzen şeytanlar ellerini açıp Allah’ım çok şükür bizi insan yaratmadın derler, bâzen de melekler Allah’ım bizi niye insan yaratmadın diye üzüldüler.’ Demek ki insan bazen meleklerin bile imrendiği, bâzen de şeytanların bile tiksindiği bir mahlûktur. Yâni insan hem ruhtur, hem maddedir, hem iyiliktir, hem kötülük, hem ferâgattir, hem nefistir. İnsan bir yüce terkiptir. Eşref-i mahlûkat demişiz. Mahlûkların en şerefli. Fakat bu mahlûkların en şerefli bazen en şerefsizi, en âdisi de olabiliyor. O halde bizim aradığımız nedir? Bir mânâda şirket hesabı yapacağız, şirket hesabı ile söylersek yüzde ellinin üstünde melek olan, yüzde ellinin üstünde rûhî varlığı olan, yüzde ellinin üstünde mânevî değer sağlamış insana ruh insan diyoruz”.

Sonra “Büyük şehirlerin, büyük binâların, büyük paraların karşısında değil, büyük rûhların karşısında eğilin.” demişti.

Sonra “rind”i anlattı bize. “Rind bizim cemiyetimizde filozof tipidir. Ferâgatkar, fikirlerini yaşayan, mala-mülke kıymet vermeyen, maddenin fevkinde düşünen tipi”. Yahya Kemâl’in üç rind şiirini okuyup açıklamıştı.

Rind kendisiydi. Ruh insan kendisiydi.

İkinci defa 1998 yılının Mayıs ayında, yalnız başına geldi Kabaklı Hoca. 15 gün kaldı... Yine konferanslar, sohbetler, seyahatler, hâtıralar... Yine fotoğraflar... İşte, New York’taki Türk Günü Yürüyüşü’nde Aydınlar Ocağı bayrağı arkasında yürütürken... Şu, Washington’da Kongre Binası’nın önünde. Öteki Beyaz Saray... Bu yine Washington’da câminin bahçesinde.. Şu bizim bahçe, Hoca kırmızı bir gülü kokluyor. Burada New Jersey’de bir alışveriş merkezinde, elimizde torbalar, Meşküre Hanım’a ve diğer dostlara hediyeler almışız.

Meşküre Hanım’la son telefon konuşmam Ramazan ayının sonuna doğru idi. Bayrama on gün kadar vardı. Kabaklı Hoca hastahânedeydi. “İyiye gidiyor diyorlar ama...” diyordu. Üzgündü, çok üzgündü. “Bayrama inşaallah ikiniz de evinizde olacaksınız” dedim.

Bugün bayram... Kurban Bayramı’nın üçüncü günü. İnce ince kar yağıyor. Kabaklı Hoca ve Meşküre Hanım, ikisi de evlerinde.. Fakat Beşiktaş’taki evlerinde

değiller artık. Peşpeşe bu dünyâyı bırakıp gittiler ve oradaki evlerine birlikte yerleştiler. Mekânları cennet olsun.

*Bayram imdi, bayramım imdi
Bayram ederler yâr ile şimdi
Hamd ü senâlar, hamd ü senâlar
Yâr ile bayram kıldı bu gönüm.*

Ramazan ortasındaki o telefon konuşmasının Meşkûre Hanım'la son konuşmamız olduğunu nereden bileyim? “Kabaklı Hoca'nın yenilenen kalbine duâlarla” diyerek başladığım, Türk Edebiyatı'nın Şubat sayısında çıkan yazımın “çok geç” olduğunu nereden bileyim?

Bir gün bu yazıyı yazacağımı biliyordum ama hâlâ o günün gelmiş olduğuna inanmıyorum.

“Bâzen, kader, gelen bora halinde zorludur” demişti Yahyâ Kemal, rindleri anlatmaya başlarken.

Dağlar nasıl bakarsa siyâh ufka öyle bak.

Kader zorlu, lâkin Hocam; dağlar gibi mehâbetli, dimdik, titremez, sarsılmaz, umursamaz durabilmek zor!

Alperen tipini çok severdi Kabaklı Hoca. “Alperen hasreti” içindeydi. Alperen, dinî ve millî kimliğimizin sembolü olmuş bir kelime. Alp millet cephesi, Türklük... Yiğit, kahraman, cesur, kula kul olmayan, özü sözü bir, zâlimin karşısında, mazlunun yanında, haksızlıklarla, çirkinliklerle vuruşan, hareket, hizmet adamı. Eren ise İslâmiyet'in kabulüyle birlikte Alp'a eklenmiş, mânevî cephe, imân, ihlâs, Yaradan'a kulluk... Malazgirt Zaferi'nden itibaren bizim tarihimizde fetihleri, toprak fetihleri ile birlikte gönül fetihlerini hep alperenler yaptı.

Alperen kendisiydi. Bu devirde toprak fetihleri söz konusu değil elbette. Ama gönülleri fethetmede, gönülleri Türkçe sevgisi, vatan aşkı, millete hizmet fikri, Türk ve İslâm idealleri ile doldurmada Ahmet Kabaklı alperenler rolü üstlenmişti. Elli küsur yıllık yazı hayatında Türkiye'nin, Türk Dünyası'nın, İslâm âleminin dertlerini dert edinen bir dâvâ adamı idi o. Televizyonda cenâze merasimini seyrettim, tabutunda üç örtü vardı: Âyet-i Kerime yazılı yeşil örtü, albayrak, gökbayrak İslâmiyet, Türkiye, Uluğ Türkistan.

Bu dünyâdaki vâdesi dolan gidiyor. İmânımız bize bu dünyâda yarım kalan muhabbete öteki dünyâda devâm edeceğimiz umudunu vermekte. Ve önde gidenlerin de geride kalanların yapıp ettiklerinden, yazıp çizdiklerinden, söylediklerinden haberdâr olduklarını... Öyleyse diyelim ki:

*Tekrar mülâki oluruz bezm-i ezelde
Evvel giden ahabâba selâm olsun erenler.*

SULTANAHMET'TE BİR ÇIRA

Muhterem YÜCEYILMAZ

Elazığ'ın meşhur halk oyunu Çayda Çıra'yı ilk defa ilkokul zamanlarında görmüş, sevmiştim. İçinde ateş olan bir oyun.... Ellerde mumlarla dizi dizi gençler omuz omuza ilerliyorlar, bir kapanıp bir açılarak halkayı genişletiyorlar, çocuk muhayyilemde bu oyunu giysilerini, saçlarını yakacaklar korkusuyla her seferinde ayrı bir merakla seyreliyordum. Hiç aklıma gelmezdi ki bu ışıltılı mumlardan birinin aydınlığı da benim yoluma düşecek!

Onu tanıdığımda, ömrünün son beş yılını sürmekteymiş. Ölüm lâfzını Ahmet Kabaklı Hocamızla bir arada anmayı ancak acı haberini aldığımda yanyana düşürebildim. Ölümünden çok mu uzaktı? Hepimiz kadar. Bir öğrencisi, bir misâfirine ne kadar uzak-sa o kadar...

Sabahları onbuçuk onbir sularında Türk Edebiyatı Vakfı'nın merdivenlerinde belirdiğinde hepimizi karşılayan, gülen bir yüzdü. Çantası, dosyaları, gazeteleri ardı sıra getirilir, çalışma odasına kapandığındaysa ortalığı tam bir sessizlik kaplardı. Bu, düşünce-nin sessizliği-ydi. Sabahki ilk gülümseyişinin ardından gün boyu bir çalışma ciddiyeti hüküm sürerdi. Tâ ki bir dostunun telefonu çalışmasını bölüp kalemını elinden bıraktı-rana kadar.

Gazeteci-Yazar Ahmet Kabaklı Hocamızın en üstün meziyetinin “hocalık” oluşu, bu yazının âmilidir. Onun gazetecilik yönünü, değerlendirmeye mezun değilim. Yazarlığı ve Şeyh'ül Muharrirîn ünvanıyla önceden tescil edilmiş. Oysa hocalığı bütün tevâ-zuuna rağmen şahsiyetinin en bâriz vasfıydı. Hayat tarzıyla, gündelik yaşayışıyla, çevre-sindekilere olan ifâde ve tavır zerâfetiyle bir İstanbul beyefendisi portresini hayatı boyunca şahsında yansıtmıştır.

Çelebi ve Hoca kavramları onun kişiliğinde bir aradaydı. Türk Edebiyatı Târihi-nin beş cildini de elinize tutuşturup “hele bir dikkatle oku da, varsa baskı yanlışlarını not al, düzeltelim.” Diyerek size Türk Edebiyatı Târihini Orhun Yazıtlarından başlatıp bütün safhalarıyla günümüze kadar tâlim ettiren bir zekânın hocalığı elbette tartışılmaz. Ne var ki öğreticilik husûsunda son derece şahsına münhasır metodlar ürettiği bir vakıa-dır. Bir öğle yemeği süresince acı pul biberden bahis açmışken sözü nasıl olup da Kur-tuluş Savaşımıza getirmiştir, hâlâ meçhulümüzdür. Sözü, döner dolaşır Yunus Emre'ye, Mehmet Âkif'e, getirir ve kendi dilinde deryâya açılır, önünde duran yemeği soğur

kalırdı. Amma illâ da Mehmet Akif! Onu anlatırken bir başka hâle bürünür, bir başka ses, bir başka edâ olurdu. “İman” dediği zaman, “şehid” dediği zaman, “vatan” dediği zaman bir başka Hoca olurdu.

Tefekkür ve ilim erbâbının genelde sahip olduğu hoş bir haslet vardır: Dünyâya, hayata mestâne bakış. Hocamızın kişiliğine renk katan husûsiyetlerinden biriydi bu bakış. Güzelliklere, zenginliklere olduğu kadar, acı ve kedere de mütebessim bir edâ ile dayanabilmek onu gerçekten farklı kılan yönüydü. Bu özelliğinden dolayı zaman zaman hocamızın mizaha ne kadar yakın durduğunu düşünür ve köşe yazılarında kullandığı ironiyi, gerçek hayatta da bir zenginlik olarak üstlendiğini müşâhade ederdik. Tevâzu ve ironi karışımı bir mestânelik, Ahmet Kabaklı Hoca’nın kendine has duruşu idi. Bâzı meselelere karışmadan uzaktan baktığı hissini verse de, kendi özge bakışını dâimâ mütebessim çehresine yansıtır, bâzen, bir tebessümlü mimikle bütün yargısını, teşhisini ortaya koyardı.

Önemli şahsiyetlerin ardından bir şeyler yazılması gerektiğinde çoğu kez yazılacaklar belli ve hazırdır. Şahsiyetin seçkinliği yazılacakları zâten yazana va’zeder. Ama öyle vasıfları da vardır ki kelimelere dökmek de bileği acı içinde bırakır. Hocamızın “beyefendi”lik yönü böyle bir vasıftır. Her ne olursa olsun, ne derece sinirlenirse sinirlensin naturasını, yeni moda tâbirle karizmasını asla gözardı etmezdi. Her halükârda beyefendi kalabilmeyi başarmak, Anadolu’nun kendisine bahsettiği farklı güzellikleri kaybetmeden başarmak, zarif bir Anadolu beyefendisinin, ancak İstanbul aşkıyla mümkündü. “Bu şehr-i İstanbul ki” onun günlük hayatında hemen hemen hergün bir divan şiiri mısrasıyla dile gelmekten kurtulamazdı. Sultanahmet Meydanında Sonbaharın muhteşem tablolarından birinin yaşandığı birgün “Ey serv-i revân ver hükmünü köhne baharın” deyivermiş, yanında yöresinde bulunanları bu eşsiz mısranın sihriyle o tabloya dâhil etmişti.

Hocamızın şâir Nedim’i kendi iç sesinde bütün güzelliğiyle barındırmasının bir uzantısı, bir izdüşümü Şâir-i Cihan Nedîm adlı kitabıdır. Şâir-i Cihan Nedîm 17. Yüzyıl pâyitaht atmosferinde elmasvârî parıltılar taşıyan şiiriyetini, şiir anlayışını, hayat hikâyesini ve o dönem saray tanışıklıklarını yeni nesillerimize bugünün diliyle anlatan nefis bir eserdir. Tiyatro çalışmasına dönüştürebilecek tarzda, son derece dikkate değer bir çalışmadır.

Şâir-i Cihan Nedim ve Ejderha Taşını, kitaplaştırdığı ve okurda uyandırdığı yankı itibarıyla çok daha önemli sayılacak diğer kitaplarından farklı bir yere koymayı diliyor gönlüm. Zira bu iki kitapta, Ahmet Kabaklı Hoca, kendi öz benliğinde, millî şahsiyetinde hoşnut olduğu ne varsa onları gençlerle, yeni yetişen nesillerle paylaşmayı hedeflemişti. Anadolu irfanıyla İstanbul’un ince elekten geçmiş kültürünü en özet biçimde, en yoğunlaştırılmış hâliyle bu iki kitabında bulmak mümkündür.

İstanbul’dan veya sadece Anadolu’dan değil, Türklerin birarada bulunduğu herhangi bir ülkeden okuma erdemini kazanabilmiş veya yitirmemiş herhangi bir Türk, Ahmet Kabaklı ismiyle bir yerlerde mutlaka keşişcektir. Esasen onu, ardından yazılan-

lar değil, onun kalemiyle yazılmış olanlar anlatacaktır. Bir yazar için bundan daha büyük saadet olur mu! Elinden tutarak, dergisinde yer vererek Türk Edebiyatı dünyâsına kazandırdığı yeni kalemliyse apayrı bir bahis başlığı olarak yazımızdan tefrik ediyoruz. Onu îzah çabalarımız, bir fâni ömrü için bunca verimliliğin, olsa olsa Yunus Emre'yle, Mevlanâ ile, Dede Korkut ile bir ünsiyeti olmalı noktasında son buluyor.

İnsana vaaz için ölüm yeter; güzel bir gayret timsali içinse hocamız kâfidir. Onu şükranla sevgiyle anıyoruz. Allah'ın rahmeti onunla olsun.

ESKİ BİR HÂTİRA

Nihad Sâmî BANARLI

Çok küçükken babamın her Perşembe Fâtih'deki evimizde toplanıp akademik sohbetler yapan misafirlerine anlattığı bir vak'a dinlemiştim. Hadise ben doğmadan çok evvel, Sultan Abdülhamid devrine ait, hakikî bir mâcerâ idi; bir *Ermeni İhtilâli* hâdisesi idi.

Hatırımda kaldığına göre babam, Süleymâniye sancağında mutasarrıf bulunuyorken, İstanbul'dan (tabii Sultan Abdülhamid'den) bir emir gelmiş. Emirde, dışarıda yetiştirilmiş bazı Ermenilerin Doğu illerimizde bir *ihtilâl* hazırlığına giriştikleri bildiriliyor-muş. İhtilâlin iyi yetiştirilmiş üç elebaşısının kimler olduğu haber veriliyor; hangi illerimizde faaliyet gösterebilecekleri belirtiliyor ve babamdan, emrindeki takviyeli zabtiye kuvvetleriyle bunları yakalaması isteniyormuş.

Babam, bu şeflerin izlerini bulmakta gecikmemiş; onları şimdi ismini hatırlamadığım bir yerde pusuya düşürmüş ve yakalayıp devlete teslim etmek üzere, yine takviyeli bir kâfile ile İstanbul'a hareket etmiş.

O tarihte uçak, tren ve diğer motorlu vâsıtalar olmadığı için, bu atlı kâfile, konaklayıp ilerleyerek pâyitahta doğru yol alıyormuş. Birkaç yerde silâhlı müdâhelecilerin kâfileyi dağıtma teşebbüslerini de neticesiz bırakmışlar.

Bu arada bâzı mühim araçlar, babamla görüşmeye gelmişler ve babama tevkif ettiği Ermeni şeflerini serbest bıraktığı takdirde galiba 100 bin altın teklifinde bulunmuşlar. Babam, civar vilâyetlerden yeni takviye kuvvetleri istemiş ve İstanbul'a yakın bir yerde, evvelce öyle emredilmiş olduğundan, getirdiği elebaşları pâyitahttan gönderilen askerî kuvvetlere, Padişahın fermânını da görerek teslim etmiş.

Hâdisenin buraya kadarki, bir başarı çehresi gösteriyor. Fakat babam o gün, derin bir teessürle sözüne devam ederek demiş ki:

“Çok geçmeden haber aldım ki, tutup getirdiğim bu Ermeni reisleri, İstanbul yolunda ne olmuş, nasıl olmuşsa firâra muvaffak olmuşlar.”

Çok küçük yaşta dinlediğim bu dehşeti hâlâ hâfızamda bulunan bu vak'anın sonradan acı duygularla idrâk ettiğim tarafı ise şu idi: Babam anlatıyordu ki:

- Yakaladığım elebaşlar bana itiraf ettiler: Bunları bâzı arkadaşlarıyla birlikte Rus hükûmeti toplamış. Onlara Türklerle olan ırk, dil ve din ayrılıklarını, yüreklerinde hırs ve kin uyandırıcı telkinlerle öğretmiş. Bu ayrılıklar dolayısıyla, müstakil bir Ermenistan kurmaları için, onları kendi ırkdaş ve dindaşlarını uyandırmaya! yollamış. Bunun

nasıl yapılacağı kendilerine uzun uzun talim edilmiş. Bu hususta gereken silâh ve parayı nereden tedârik edecekleri plânlanmış. Bütün bunları en iyi yapabilecek olanlar, uzun denemelerden sonra seçilmiş ve yeniden Türkiye'ye gönderilmiş...

Babam bu vak'ayı anlatırken, Türkiye artık İttihad ve Terakki hükûmetinin idâresinde idi. Bu ara gerek kendisi, gerek misafirler karşılıklı olarak, Ermenilerin şark il-lerimizde mâsum Türk halkına yaptıkları zulümleri anlattılar. Benim orada olduğumu unutmışlardı. Ben dehşet içinde kaldım. Bir aralık bunun farkına varan babam, bana salondan çıkmamı işâret etti; Geri kalanları dinleyemedim. Fakat bir zaman sonra, İstanbul'da Sahaflar çarşısında kitap ararken gözlerime Ermeni Mezâlimi isimli bir kitap ilişti. Aldım ve okudum. Bu kitapta anlatılan ve resimlerle de canlandırılan vahşet manzara-larını buraya nakledecek cesârette değilim: Çünkü anlatanın da dinleyenin de âsâbı bozulur, ruhu sarsılır.

Yıllarca sonra, Türkiye'deki Ermeni vatandaşlarımızın bâzılarıyla tanışmam icab etti. Tanıdıklarımın çoğunu bize samimî duygularla bağlı buldum. İyi, dürüst, ince duy-gulu ve namuslu insanlardı. Bu sebeple geçen gün Amerika'daki cinâyet dolayısıyla Hürriyet gazetesinde E. Esen imzasıyla yazılmış "Bu Rusya'nın Sahnelediği Bir Oyun-dur" (3 Şubat 1973) başlıklı yazı bana çok doğru göründü. Muharrir, bu seri yazısını, aynı mevzûdaki muhtelif kitaplardan faydalanarak, Ermeni ihtilâllerinin iç yüzünü belirten bir ifâdeyle yazmıştı.

AYVERDİ KARDEŞLER ve KUBBEALTI'NIN HİZMETLERİ(*)

Prof. Dr. İlber ORTAYLI

Hanımfendiler, Beyefendiler;

Bu mânâ dolu günde, bendenizi günün sohbetini yapmak üzere ihtiyar ettiğiniz için Vakfın ve Cemiyetin idârecilerine, benim eski, mektepten (SBF) beri kadîm arkadaşım, her zaman için nümüne itihaz ettiğimiz Emine Yüksel Bağlı kardeşimize, onun birâderi, dolayısıyla benim de büyük birâderim olan Aydın (Yüksel) Ağabey'e teşekkür ederim.

Mevzûmuz bir anma sohbetidir ve bu sohbetin içinde bâzı meselelere el atmak icap edebilir. Şunu ifâde etmem gerekir. Bendeniz merhume Ayverdi'yi, Sâmîha Ayverdi Hanımfendi'yi ve merhum Ekrem Hakkı Ayverdi Bey'i şahsen tanımış değilim. Vi-câhî değildir tanışmamız. Tabii literatürden tanırım.

Samiha (Ayverdi) Hanımfendi'yi bir kere Ankara'da konferansta dinlemiştim. İsmâil Baha Süreksan'ın konseriyle birlikteydi. O zaman adı Türk Ev Kadınları Derneği olan dernek tertip ediyordu. Biz de Emine (Yüksel/Bağlı) ile ve şimdi siyâsî hayatımızdan tanıdığımız Hasan Celâl (Güzel)'le bu organizasyona katıldık. Çünkü İsmâil Baha Süreksan merhûmu bir yere getirmek bir azim mücâdeledir, yâni sefere çıkmak daha kolaydır denebilir. Yardım etmemiz gerekiyordu. İnci (Palsay) Hanım herhalde o hengâ-meyi hatırlarlar.

Tabii orada işin tatlı bir tarafı da vardı; Vecihe Daryal'ı benim son dinleyişimdi, bilmiyormuşum son olduğunu. Nefis bir taksim icra etti. Güzel bir gündü, yıl 1968 baharıydı, öyle olduğunu hatırlıyorum ve o zaman işte, gâliba İlhan (Ayverdi) Hanım'ı gördük, tanıdık ve merhume (Sâmîha Ayverdi)'yi de dinledik. Bir daha yüz yüze gelemedim, vefât etti, fırsat olmadı. Fakat o yıllardan tanırđık. Nasıl tanırđık? Bunun üzerinde durmamız gerekiyor.

İBRÂHİM EFENDİ KONAĞI

İlk defa, kendisini görmeden evvel, bana verilen kitap İbrâhim Efendi Konağı idi. Bu (elimdeki) son baskısıdır. O zamanki ilk baskısıydı¹. Bu enteresan bir kitaptr.

(*) Başlık ve ara başlıklar tarafımızca konulmuştur (Kubbealtı)

¹ Bk. Sâmîha Ayverdi, *İbrâhim Efendi Konağı*, İstanbul 1964; 4. Baskı, Kubbealtı

Burada gâyet iddiâsız bir üslûpla, mâlûmunuz olduğu üzere bir âile târihi kaleme alınıyor. Yâni İbrâhim Efendi, Ayverdiler'in öbür dalı, kuzen dalı oluyor, amca oğlu. Orada çok enteresan bir cemiyet kesiti veriliyor. Bu kitap çok önemliydi bizim için o günlerde. Şu açığa çıkıyordu:

Osmanlı'da sınıf ve aristokrasi var mı?

Osmanlı cemiyeti sınıf cemiyeti değildir. Peki bu cemiyette sınıf yok mudur? Yâni zengin-fakir, muktedir-iktidarsız, idâre eden – idâre edilen yok mu? Var, hem de çok belirli bir şekilde var. Amma bunlar insanların kendine bağlı şeyler. İbrâhim Efendi, şu veya bu şekilde, oraya kendi kâbiliyetiyle yükselmiş; o konağın, o hânûmânın sâhibi olmuş. Çocukları ise, o vasma sâhip olmadıkları için silinip gitmişler. Türk cemiyeti için çok tipik bir olaydır bu... Yâni orada yaşanan trajedi herkes için söz konusudur. Sokullu'nun çocukları için de böyledir. Koca Reşit Paşa'nın çocukları için de öyledir. Eğer ki cemiyetin etiket ve âdâbına uymazsanız, kendinizi belirgin bir tarz-ı hayâta uydurup yaşayamazsanız, dünyâda bir nokta olduğunuzu, cim karnında nokta olduğunuzu bilmezseniz, sonunda erir gidersiniz. Bunu bildiğiniz takdirde de ayakta kalırsınız. Bu çok nefis bir manzaradır, bir portredir.

Nitekim âilenin ekonomik bakımdan o kadar varlıklı olmayan ve daha çok sıkıntı çekmesi gereken kolu; kendisini ilmin, fennin, gayretin ve sa'y ü emeğin fazileti ışığında ilerlemeye vererek bugüne kadar gelmiş ve (Sâmiha ve Ekrem Hakkı) Ayverdi kardeşler gibi iki mümtaz sîmâyı Türk cemiyetine hediye etmiştir.

O bakımdan İbrahim Efendi Konağı'nın tekrar tekrar okunmasını da tavsiye ediyorum, bilhassa gençlere... Bu çok önemli bir şeydir. Yâni Türk cemiyeti nasıl bir evrim geçiriyor ve bu evrime rağmen kimler ayakta kalıyor, kimler gidiyor? Bunları burada görürsünüz. Bu bir portredir.

O yıllarda Kemal Tahir'in de dediği buydu². Ama o başka türlü bir üslûpla ve başka türlü bir plâtfomda söylüyordu. İbrâhim Efendi Konağı daha mütevâzı kalıyordu. Ben ikisini de aynı zamanda okudum. Bence bu (İbrâhim Efendi Konağı) daha kalıcıdır. Bunu okuyun. Genç arkadaşlarıma, çocuklarıma sesleniyorum, bunu okuyun. Bu gösteriyor Türkiye'nin ne olacağını...

Türk toplumunda aristokrasi yoktur. Hiç kimsenin zenginliği ve iktidârı, hukûkî bir imtiyaz ve hukûkî bir müessese mevzûu değildir. İnsanlar vâir oldukları, hizmet ettikleri sürece vardırılar. Kazandıkları sürece vardırılar, ama yarın biterse gene yokturlar. Onun için burada genel usûlû, adâbı yıkmanın da hiçbir faydası yoktur. Çünkü onu değiştirdiğimiz takdirde gelecek nesil çok çabuk fire verir. Yâni bunun cezâsını bir âile iki neslin içinde çeker. İbrâhim Efendi Konağı'nda bunu olduğu gibi görürsünüz. Hepsisi hepsi iki nesildir, bir kolun yıkılması gereken şey, üçe varmamıştır. Bu bizim için o günlerden önemli bir tesbittir. Ve bâzı şeyleri tartıştık.

neşriyâtı, 1999.

² Bk. Kemal Tahir, *Yedi Çınar Yaylası*.

MESİH PAŞA İMAMI.

Sonradan çok daha enteresan şeyler gördük. Bunlardan birisi **Mesih Paşa İmamı**'ydi³ ve tabii ki **Âbide Şahsiyetler**'di⁴.

Burada bir noktanın üzerinde durmak istiyorum. Merhûme (Sâmiha Ayverdi) Türk cemiyetinin niçin kimliğine sâhip çıkması gerektiğini ifade ediyor. Gerçekten Türkler imparatorluk yöneten bütün milletler gibi, milliyetçi değillerdir. İmparatorluk yöneten milletler renkliliğe açıktırlar. Dar milliyetçilik yapmama eğilimindedirler.

Fakat son asır insanı bunu (milliyetçiliği) öğrenmiştir. Nereden öğrenmiştir? Ne Fransız literatüründen ne Ziya Gökalp'ten, ne de bir başkasından.. Doğrudan doğruya yaşadıklarından... Bu çok kaçınılmaz bir şeydir. Bugünkü olaylar da bunu göstermektedir.

Türkler benynelmilelci bir kimliğe sâhip olamazlar. Türklerin anti militarist fikirler taşımaya ve bunu kânunlaştırmaya ve müesseseleştirmeye hakları yoktur. Türklerin devlet aleyhindeki liberal ve marksist, ne olursa olsun, - bir merhum yazarın (Uğur Mumcu) deyimiyle- liboş teoriler üretmeye hakkı yoktur. Çünkü "devlet" Türkler için çok önemli bir kurumdur.

Dévlet ve ordu karşıtı olamayız

Şâyet bu devlet ve ordu olmadığı taktirde **Kosova'daki Arnavutlar** gibi olursunuz. 1944 Mayısında Orta Asya'ya sürülen **Kırımhlılar** gibi olursunuz. Ve hâlen sürünen ve geri dönmeyen, aslında artık geri döndürülmesi gereken **Ahıska Türkleri** gibi olursunuz. Binâenaleyh bu gibi teorilerin, bu gibi çıkışların bizim milletimiz için hiçbir anlamı yoktur. Maalesef bugüne kadar beynelmilelci ve sâdece marksist çevrelere has olan bu gibi antietatist (devlet karşıtı) görüşler, zamânımızda artık kendisini muhafazakâr, mukaddesatçı, müslüman, milliyetçi sayan bir takım çevrelerde de tekrarlanmakta ve dalga dalga yayılmaktadır. Askerden kaçan şarkıcıdan, koltuğunu kaybeden politikacıya kadar Türkiye'de bu bir diskur, bir retorik, bir söylem hâline gelmiştir. Ve eğer bunlar gerçekleşecek ve kabullenilecek olursa, milyonları bulan bir kütle için çok yazık olur ve millî hayâtımız sona erer. Bunun böyle bilinmesi gerekiyor. Fakat maalesef bilinmediğini görüyoruz. O zaman benim tavsiyem şu Mesihpaşa İmamı'yla Âbide Şahsiyetler'in her pasajının bir kere daha okunmasıdır. Çünkü bu topraklarda, maalesef bâzı şeyleri yapmak ve sâhip olmak zorundayız. Hiç değilse fazla devlet teorisine sapmayın. Ben Cevdet Paşa okuyun da demiyorum. Sâdece merhûme Sâmiha Ayverdi'nin yazdıklarına biraz bakmanız gerekir.

ÂBİDE ŞAHSİYETLER

Âbide Şahsiyetler bu bakımdan çok yeni bir görüştür, bunun üzerinde duruyorum. Bu eserde kimler yer alıyor? Burada Yûnus Emre yer alıyor. Burada Mevlânâ Efendimiz yer alıyor. Burada büyük hükümdarımız Fâtih Sultan Mehmed Hazretleri yer alıyor. Burada bâzı tanıdığınız ve tanımadığınız büyükler yer alıyor. Burada bu cemiy-

³ Bk. Sâmiha Ayverdi, *Mesihpaşa İmamı*, İstanbul 1948; 3. baskı, Kubbealtı neşriyatı, 2000.

⁴ Bk. Sâmiha Ayverdi, *Âbide Şahsiyetler*, Kültür Bakanlığı yayınları, 1976; 2. baskı, Kubbealtı neşriyatı, 1995.

tin (İstanbul Fetih Cemiyeti, Kubbealtı Akademisi) bânîlerinden Nihad Sâmî Banarlı yer alıyor. Ve Keşanlı İkbâl Hanım da yer alıyor. Bunların hepsi “âbide şahsiyetler”dir.

Devlet kurarken, ülkeler fethederken rol oynayan insanlar, o kalabalığın başını çeken, kurucuların başını çeken büyükler, devlet sarsıldığı, ülkeler kaybedildiği zaman, Rumeli’nin çamurlarına bata çıka buraya gelen, ama gene de kimliğini, iffetini, enerjisi-ni kaybetmeyen, yeni bir vatan kuran ve şenlendiren, okuması yazması bile olmayan ev kadınları da bunların arasında yer alıyor. Doğrusu da budur. Dünya târihinde çok az millet vardır ki, büyük hükümdarlarıyla kulübedeki ev kadını aynı derecede büyük olsun ve büyük bir milletin âbidelerini meydana getirsin. Ben bu ifâdeyi kendisinde (Sâmiha Ayverdi’de) bulduğum zaman çok heyecanlanmışım ve tasdik etmişim. Bugün de aynı şeyi düşünüyorum.

Türkiye’de mühim olan başta olmak değildir. Gemici tâbiriyle söylüyorum, kıç tarafta da büyük olmak mümkündür. Ve bence daha da önemlidir. İnsanların da bunu unutmaması gerekir. Ve mühim olan mesele bu gemiyi terk etmemektir. Burada size bir örnek vermek istiyorum.

Babası (Ali Kemal) Ankara ile ters düştüğü ve tabîî yanlış bir politika güttüğü için, Mütâreke Hükûmeti’nin Dâhiliye Nâzırı olduğu için ve bir yerde de yanlış ve haşın bir politikayla, Ankara’nın da tasvip etmediği bir yanlış hareketle linç edilmesine rağmen, bu vatani unutmayıp dönen büyükelçi (Zeki) Kuneralp’i örnek gösterdim. Dön-müştür, karısını Ermeniler Madrit’te havaya uçurmuştur. Bir anda yaşlı zamânında yalnız kalmıştır. O, Türklüğün ve bu vatanın gurûruna sâhip olmaktan vaz geçmemiştir. Bunların hepsi işte bu âbidelerin bir tânesidir. Ve Türk olmak hakîkaten çok zor iştir. Ama imtiyazlı bir iş olduğunu zamanla görürsünüz, vatan coğrafyasını ezberlediğiniz vakit.

TASAVVUF TERBİYESİ

Efendim üçüncü bir noktaya geliyorum. Bu da zamânımızın tasavvufî düşüncesi-dir. Hepinizin bildiği gibi 1925’ten beri tekkeler, dergâhlar ve tarikatlar resmen yasaktır. Vâkıa Türk içtimâî hayatı bu yasağı delmekte ve yeni şekillere yönelmektedir. Bu yeni şekillere yönelme sırasına da bâzen dâhiyâne oluşumlar ortaya çıktığı gibi; istenmeyen, süflî oluşumlar da meydana gelmektedir. Fakat şu bir gerçektir, insanlar hiçbir şekilde mânevî örgütlenmeden ve mânevî dünyâdan uzak yaşayamamaktadırlar, yaşayamazlar, bu mümkün değildir. (Soyvet Devrimi’nin üzerinden) 70 sene geçti, Ukrayna’da, Kiev’-de, Peçerska Lavra’da kilisenin dışında ibâdet eden ve ilâhîler söyleyen insanları gördüm. Yanımda Mehmet Genç vardı; Allah Allah!.. dedi; Dostoyevski romanları gibi, bir şey değişmemiş, dedi. Değişmez. Çünkü insanlar ancak öyle yaşarlar. Kilisenin içine girmiyorlar. Çünkü kilisenin ruhbânı da en az KGB ajanı. Ama onların ruhları değişmiyor, aynı şeyi arıyor. Bu çok önemli bir şeydir.

Demek ki burada çok büyük bir problemle karşı karşıyayız. Geçen asrın 800 bin nüfuslu İstanbul’unda, *Mecmua-i Tekâyâ*’da belirtilen 300’ü aşkın dergâh, İstanbulluların hemen tümünü bir medeniyete, bir usul erkân ve âdâba, bir yaşam biçimi dediğimiz

–hayat demiyorum bakın, bu ikisi farklı şey; hayat bizim hayâtımız, zamandaki kesiti-miz, akan zamandaki kesitimiz. Ama yaşam nesillerden nesillere aktardığımız bir şey. Yâni öz Türkçe kelimeleri, eskileriyle değiştirmek yerine, bir şey ifade etmek için yeni-den kullanmak lâzım. Yaşam dediğimiz şey ki, bu bir halk deyimidir aynı zamanda- bir yaşam biçimine sürüklüyordu. Şimdi bu bir (nevi) halkı âilenin dışında kontrol etmektir. Onlara bir şeyler öğretmektir. Öğrenmeye bile, öğrenmiş olana saygı duymayı öğret-mektir. Dergâhtan geçen herkes hattat, müzisyen, hakkâk, mesnevîhan olacak değildir. Bir kısmı muhtemelen hiçbir şey olamaz, kâbiliyeti yoktur. Ama hiç değilse bir şey öğ-renir: **Olanlara hürmet etmeyi**. Bugünkü cemiyette bu bile mevcut değildir.

Bunlara tekrardan avdet edilir mi, edilmez mi? O da tartışılır. Hiçbir şeye karar vermek çok kolay değildir. Fakat önemli olan bir şey, insanların ruhları dolmadan ne dindarlık mümkün olabilir ne de lâiklik. Türk toplumunda, müslüman olan Türk toplu-munda, aynen Yahûdi olan İsrâil toplumunda olduğu gibi – çünkü bizim dinlerimizin ve cemiyetlerimizin din karşısındaki yapıları birbirine çok benzer – lâik yaşamaları için bile insanların ruhlarını terbiye etmeleri gerekir.

Eğer bugün tasavvuf terbiyesi var ise, bireyler kendi kendilerini terbiye edebil-mekte, Allah'ın karşısında vaziyet alabilmekte ise ancak bu takdirde böyle bir toplumda lâiklik söz konusu olabilmektedir, yâni istenen lâik yaşam... Bunun olmadığı bir yerde ya bir şaşkınlık ya da işte bizim tasvip etmeyeceğimiz, İran'daki gibi dînî bir zorbalık söz konusu olmaktadır. Demek ki bir müslüman toplumun, bir müslüman cemiyetin kendini terbiye edebilmesi için tasavvufi kültürden ve ahlâktan geçebilmesi lâzımdır.

İşte “**Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık**”⁵ bu bakımdan önemle ele alınma-sı gereken bir eserdir. Ve Yirminci Yüzyılda gerçekten yeni Türkiye’de tasavvuf terbi-yesinin, tasavvûfî hayâtın nasıl olması gerektiği konusunda bizlere bir fikir verebilir. Bunun için ne kavgaya çıkmaya, ne dâhili harbi anlatan herzelere ve münâkaşaya lüzum vardır, ne de aksi sloganlar atmak gereklidir. Bütün bunların üzerinde doğru dürüst dü-şünerek kendimiz karar verebiliriz.

*

Bu eserler üzerindeki konuşmamı burada kesiyorum. Sadece vakti kullanmak ba-kımından değil. Çünkü bana göre, zâten öyledir, insanların hepsi yazamaz ve söyleye-mez. İnsanların hepsi yazamaz, çok azı yazar. Ve o çok az yazanın içinde de gene çok az bir kısmı doğru dürüst ve güzel yazar, gerisi saçmalar. Şunu bilmek gerekir ki, insan-ların hepsi bu kâbiliyete sâhip olamayacaktır. O zaman, olamayan insanların da hakkını vermek lâzım.

Yazmak ve yapmak

Mühim olan yazmak değil, yapmaktır. Her insan yazamaz, ama her insan yapabi-lir. Her insan etrafındakiler için bir şey yapabilir ve kendisinden sonrakiler için bir şey

⁵ Bk.Sâmiha Ayverdi ve arkadaşları, *Ken'an Rifâi ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık*, İstanbul 1951; 3.baskı, Hülbe yayını, 1983.

yapabilir ve devredebilir; aslında kültür dediğimiz de budur. Cemiyette nesillerden nesillere bırakılan bir miras, bir hayır ve iyilik... Ne var ki bir sürü insan da bu yapabileceği şeyi yapmamaktadır. İşte asıl problem budur. Onun için, biz bunu yapan insanları, hassaten övmeli, hassaten onları takdir etmeli ve isimlerini ebedileştirmeliyiz.

Kubbealtı Akademisi böyle bir kuruluştur ve Türk cemiyeti, beğensin beğenmesin, belki şahıslarını tanısin tanımasın, iki kardeşe, merhûme Sâmîha Ayverdi ve merhum Ekrem Hakkı Ayverdi'ye şükran borçludur. Onu da şöyle izah edeyim:

Bendeniz 1947 doğumluyum, 1955'ten beri İstanbul'dayım. Ve 1961'e kadar, yâni çocukluktan gençliğe geçiş ve tahsil hayatımın en sünger gibi olduğu zaman bu beldede geçti. Oturduğumuz yer buradan çok uzakta değildi. Vezneciler'de hamamın yanındaydı. Ve ben bu beldeyi çok severdim. 1961'le 1965 arasında buradan uzakta kaldım, Ankara'da. 1965'te tekrar döndüm. Ve buranın benim hayatımın sevgilisi olduğunu anladım. Bir daha İstanbul'suz yapamazdım. O zamanki enstantaneler benim çocuk hâfizamda, genç hâfizamda çok yer ederdi.

Menderes ve İstanbul

Bunlardan bir tânesi; merhum, iyi niyetli, vatani sevdiğine kendim kadar emin olduğum merhum Başbakan Adnan Menderes'in, maalesef bu şehirdeki tahripkâr imar faaliyetliydi. Adnan Menderes bilgisiz bir adamdı, bu memleketi ve bu milleti çok seviyordu. Ama bu büyük milletin büyük tarih ve büyük san'atının hakkını veremeyecek kadar bilgisizdi ve eğitimi iyi değildi. Bir parmak kaldırmayla küt diye sokakları yıktırırdı. Benim çocukluğumun rûhunu tahrip eden olaylar... Amerikan Caterpillar makinaları geliyor, o güzelim konakları gümbür gümbür yıkıyor götürüyor. Çeşmeler gidiyor. Sadrazam Kara Ahmet Paşa'nın çeşmeleri yok oldu bugün.. Türbeler gidiyor, o güzelim duvarlar gidiyor. Sokakla bahçeleri birleştiren sulu boya resim gibi şeyler. Hiç kimse bir şey demiyor. Diyenlerin sesi duyulmuyor. Ve işin kötüsü; muhâfazakâr, gösterildiği ve gördüğü zaman milletin değerlerine mutlaka saygılı olan Başbakanı bu fiilinde tasdik edip alkışlayanların en başında muhâlifleri geliyor. Açın *Cumhuriyet* gazetesini okuyun o sıralarda. *Vatan*'ı okuyun, görürsünüz bunu. İstanbul'daki istimlâke karşı, târihe bağlı bir takım muhâfazakâr çevreler kan ağlayarak bakarken onlar alkış tutuyorlar. Ve iktidar gene kendine gelemiyor, ne yaptığının farkında değil, alkışın iğvasına tutulmuş.

Kubbealtı / Eğitim Ocağı

Okul açılmış, üniversite ışık veriyor. Anadolu gençliği mâkûs tâlihini değiştirmek istiyor. Ne yapıyor ediyor, hiç değilse evin büyük oğlu veya zekice oğlu; satılıyor, savuluyor, kendisi de büyük bir azimle eski uyuşukluktan kurtulmuş liseyi bitiriyor. Liseler yatılı biliyorsunuz. Ve Anadolu'daki liseler fevkalâde müesseseler, yâni eşitlik var. Afyon Lisesi ne ise Vefa Lisesi de o. Haydarpaşa Lisesi ne ise Kastamonu Lisesi de o. Buralarda okuyorlar. Kimler okuyor? Kim olacak, işte Süleyman Demirel okumuş,

kabinedeki bakanların yarısı okumuş. Ve adamlar onun ne olduğunun farkında değiller, ondan sonra geliyorlar buraya (İstanbul'a), buradaki üniversitelere giriyorlar. Zeki çocuklar geliyorlar...

Bitti mi her şey?.. Gıdâsız ve korumasız... Yurt yok, kötü kötü yerlerde oturuyorlar. Onlar bir odada beş kişi kalıyor, yan odada birileri içki içiyor, sabaha kadar çalgı çalıyor, kumar oynuyor. Gidebilecekleri ne doğru dürüst bir tiyatro, ne doğru dürüst bir kütüphâne, ne doğru dürüst konferans dinleyecekleri bir yer var!.. Büyük şehrin bütün tehlikelerine, bütün yolsuzluklarına açık zeki Anadolu çocukları...

İşte Kubbealtı Akademisi o yıllarda; yâni çöl olan, kültürel faaliyetler, kurumlar bakımından çöl olan bir İstanbul'da koruyucu bir dergâh gibi ortaya çıkmış; bu gençleri almış, kimine hüsn-i hat öğretmeye çalışmış, kimine tezhip öğretmiş, kimine meşk ettirmiş mûsikî öğretmişler. Ve hattâ daha enteresânını söyleyeyim, Anadolu lehçeleri, şiveleri bile gitmiş, İstanbulca'yı öğrenmişler. Bunun kadar mühim bir şey olabilir mi?

Tabiî ben burada kimsenin şivesini falan küçümsemiyorum. Yâni öyle derhal mahallcilik de yapmayalım, alâkası yok.. Ben kendim de İstanbullu değilim. Ama İstanbul bizim hepimizin İstanbul'udur. Ve eğer biz okumuş, yazmış diplomalı insanlarsak "İstanbullu" olmak zorundayız; istersen İstanbul'da da yaşama..

Bu Şehr-i Stanbul ki

Ben de ömrümün çok kısmını İstanbul'un dışında geçirdim. Ama bir tek şehirle de İstanbul kadar uğraşmadım. Benim için çok önemli bir olaydır burası. Yâni her sokağının, her köşesinin, her âbidesinin hesabını sorarım⁶. Ben bu şehri harap eden insanları unutmam, unutmam. Onların bâzı başka faydalı işleri bile olsa bence haneleri kötüdür. İsim isim sayarım bunu. Bu şehre hizmet eden insanları da unutmam. Onlar bu cemiyetin ve târihin aziz adamlarıdır. İsterse bunlar Macaristan fâtihî Kânûnî Sultan Süleyman Han olsun, isterse bir köşede oturup aşı boyalı evinin civarındaki küçük çeşmeyi tımar etmeye gayret eden orta hâlli bir esnaf olsun. Hiçbir şey farketmez. Bu tip sağcı olurmuş, solcu olurmuş, o da beni alâkadar etmez. O ki, bu şehrin taşına toprağına hayrandır, onun için kendini paralıyor, bunlar büyük insanlardır.

İşte bu bakımdan Kubbealtı Akademisi gibi devrin gıdâsız, başıboş bırakılmış gençlerine kucak açan müesseselerine minnet borçluyuz. Hakîkaten 50'li, 60'lı yılları düşününüz:Ne batılıyız,ne doğulu!Hiç kimse Osmanlıca bilmiyor, duvardaki kitâbeyi okumaktan âciz. Yabancı dil bildikleri falan da yok, hak getire, öylesine bulamıyorsunuz.

Mozarab ve Müstağrip

Bir garip sınıf vardır Endülüs İspanyası'nda, Endülüs'te. Biliyorsunuz Endülüs, dünya târihinin, sırf İslâm târihinin değil, dünya târihinin altın sahifesidir. Çünkü bütün dinlerin mensupları, yâni Arabî, Yahûdisi ve oradaki Hristiyan İspanyollar, belli bir

⁶ Konuşmacının İstanbul'la ilgili yazıları için bk. İlber Ortaylı, *İstanbul'dan Sayfalar* 4.baskı, İletişim yayınları.

kültürün etrafında birleşmişlerdir. İnsan gibi yaşayıp üstün bir kültür yaratmışlardır. Çok önemli bir şey bu.

Ve o sıra biliyorsunuz “müsta’ribe” yâni Araplaşmış anlamında bir kelimeyi yerli İspanyollar “mozarab” diye telaffuz ediyorlar, “müsta’ribe” diyemiyorlar. “mozarab” diyorlar. Kim bunlar? Hristiyan kalarak dînini ve itikadını tutmuş ama, o kadar çok müslüman medeniyetinden etkilenmiş ki; mükemmel Arapça öğreniyor, Arap edebiyâtını okutuyor, Araplar gibi giyiniyor, dîni cevaz verdiği halde Hristiyanlar gibi yemiyor, Müslümanlar gibi yaşağa riâyet ediyor; ne yapıyor meselâ, domuz eti yemiyor sûret-i kat’iyede. Hiçbir şekilde içki içmiyor. Yâni içerse de öbürleri ne kadar içerse, gizlice içiyor yâni. Böyle kültür bakımından Araplaşmış bir (zümre) mozarab..

Sevilla, yâni Sevil, o zamanki adıyla İsbiliye piskoposlarından İzidor’un bir şikâyeti var: “Bunlar, diyor, en basit bir Latince parçayı okuyamazlar, efendimiz adına Latince duâ edemezler, ama Arap edebiyâtının bütün parçalarını ezbere bilirler, Kur’an şerhlerini okurlar.” diyor.

Şimdi bunun tersi durumunda olanlar bizdeki “müstağrib”ler, yâni garplılaşmışlardır. (Üstelik bizimkiler) sanki bunu bilmiyorlar da öbürünü çok mu iyi biliyorlar? Hayır, bilmiyorlar!.. Yâni yeni Türkiye’deki nesillerin maalesef garpcılıkları da şöyle: Fransızca bilir veya İngilizce bilir, ama onun kökü olan Latin-Yunan medeniyetini ve o dilleri bilmez. Çok önemli bir şey. Bunu bilmeyen bir adamın bir yere oturması çok zor. Bunun üzerinde durmak gerekir.

Târih bizim, devlet bizim..

1950’lerin ne yapacağını bilmeyen nesillerinden söz ettik. Bu hiç kimsenin kabâhati değildir. Târih böyle icap ettirmiştir. Böyle icap edip bu tarafa giderken de bâzı yalpalamalar olur, bunlar çok tabii şeylerdir. Yâni sabahtan akşama inkılâp düşmanlığıyla, vay bu Arap harflerini neye kaldırdık da câhil kaldık gibi, böyle yavan sızlanmalarla bir yere varılamaz. Ona keşkülci derviş yâveleri denir; gogoycu derviş, hani keşkülü Salayıp ağlaşırlarmış ya.. Buna hiç lüzum yok. Öğrenirsin, yâni Latin harfleriyle yazarız, öbürünü de öğrenirsin. Öğrenirsin, öğrenmeye mâni bir şey yok.

Osmanlıca öğrenilir..

Ayrıca laik devlet sistemi demek din câhili olmak demek değil. Öğrenirsin, bu kadar basit bir şey. Öğretirsin, vazifendir. Bunlarla uğraşırın. Bugün garptaki şarkıyat bölümlerinde talebenin, yâni ecnebi talebenin üç dört haftada öğrendiği Osmanlıca’yı bu memlekette insanlar öğrenmiyorsa kabahati kendinde ara biraz. Bu kadar basit.

Ben şubat ayında Moskova’da yoğun ders yaptım; bütün sômestr durulmuyor, biliyorsunuz iktisâdî vaziyet çok ağır orada. Üç hafta durabildim, üç haftada öğrendi veletler. O tembel Rus çocukları bile Osmanlıca’yı iyi kötü öğrendi. Burada niye öğrenilmiyor? O zaman insanların sorunu kendilerinde aramaları lâzım. Bu önemli bir şeydir.

Lâik düşünceli ve tavırlı olmak demek, din câhili olmak değildir. Çünkü Fransız aydını, komünist partisinde olsa bile İncil'i biliyor. Bu kadar basittir bu. Vaftiz edilmiş ama İncil'i biliyor. Bilmezse zâten müzedeki tabloları gezip anlayamaz. Bu kadar açık. Binaenaleyh bunların üzerinde durmak gerekiyor.

Şive farkları

Aynı şekilde İstanbul konuşması dediğimiz şey ki, İstanbul'da pek kalmadı, biraz Ankara'ya taşındı o, herkesin dilidir. Şive de mukaddestir. Almanca'nın 25 bin tâne şivesi var, hepsi de iyice tetkik edilmiş, kaydedilmiş, 25 bini aşkın biliyor musunuz? Hele o dağlık kısımlarında bir yerin bir yeri anlamasının imkânı yok. Meselâ biz Azerbaycan'da mükemmel anlaşırsız da Tirollülere anlamaz Viyanalılar. Yâni istasyonda Tirollüler kendi şivelerinde anons yapıyorlar, Viyana'dan veya başka yerden gelenler (o şiveyi anlamadıkları için) İngilizce anonsu bekliyorlar. Yâni o kadar farklılık var. Buna rağmen bir de Yüksek Almanca diye bir şey vardır, o konuşulur. Binaenaleyh Türkiye için de bu şarttır. İşte bu bilinci vermiştir (bu müessese).

Demek ki Kubbealtı Akademisi dediğimiz kuruluşun yaptığı en önemli şey İmparatorluktan Cumhuriyete geçişte iki arada kalan bir nesli kurtarmak olmuştur. Bu çok önemli bir şeydir.

Cumhuriyet çocukları

Eğer bugün bizim bu memlekette her san'atı mütehassıslarının en başında geleni, okuma yazmayı Latin harfleriyle öğrenen bir dostumuz ise Uğur Derman⁷ gibi; Osmanlı âbidelerini, Osmanlı büyük babalarından daha iyi etüd edip ortaya koyan insanlar Cumhuriyet'in çocuklarıysa, Aydın (Yüksel)⁸ Bey gibi; mûsikî san'atı üzerinde geçen asırda bile yapılmayan tedkikleri insanlar şimdi şimdi yapmaya başladıysa ve bunlar cumhûrî bebelerse bunun üzerinde durmak lâzım. Demek ki bir yerde bu şaşkınlık kırılmıştır.

Mübahat (S.Kütükoğlu) Hanım malûm Cumhuriyet çocuğudur, ama Mübahat Hanım'ın yaptığını, bu Akademi'nin bastığı o kitap var ya Osmanlı diplomatikası üzerine⁹, onun gibi kitabı bu memlekette Osmanlılar yapamadılar. Çok açık bir şey. Bunu Avrupalı'lar yapıyordu, biz de öyle üzüntüyle bakıyorduk. Şimdi nâmûsumuzu kurtardı birisi. Kim kurtardı? Bir Cumhuriyet çocuğu.. Mehmet İpşirli'de¹⁰ Cumhuriyet çocuğu. Demek ki biz kültürel kopukluğumuzu geçtik, kırdık onu. Daha henüz belki hissedilmiyor, çok birikmedi ama geçeceğiz inşallah. Onun için kimse çok ümitsiz olmasın. Yeter ki gayret edelim, çalışmaya devâm edelim, biraz kıpırdalayalım. Bunlar böyle. Devlet para verir vermez, vermesin, ayrıca gereği yok. Kendimizde var. Kendimiz de bir şeyler yapabiliriz.

⁷ M.Uğur Derman (hat san'atı uzmanı), Mimar Sinan Üniversitesi Öğretim Üyesi.

⁸ Dr.İ.Aydın Yüksel (mimar, san'at tarihçisi, hattat) Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Öğretim Üyesi.

⁹ Mübahat S.Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatika)* Kubbealtı neşriyatı, 2.baskı, İstanbul 1998.

¹⁰ Prof.Dr. Mehmet İpşirli (tarihçi), Fatih Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Osmanlı coğrafyasını tanıyalım

Benim bundan sonraki teklifim artık şu olacak: Çocukları çok kitâbî yetiştiriyoruz. Kitâbî yetişmesinler, bütün istediğimiz bu. Yâni bu Osmanlı İmparatorluğu ve Osmanlı târihi, Osmanlı coğrafyası denen şeyi görmesi lâzım gençlerin. Yâni Mısır ne, Şam ne?.. Halep ne?.. Yanya ne?.. Tuna Boyu ne?.. Bunların görülmesi lâzım. Bunun için geziler tertiplememiz lâzım. Bunun için biraz uğraşacağız, maddî-mânevî.. Çünkü vaziyet bâzen de tabii çok sinir bozucu:

Geçende film seyrediyorum, boyuna “Janina” diyor, “Janina”. Yani kırk yıllık Yanya, Janina olmuş. Belgesel seyrediyorum, “Aleppo’ya çekildiler” diyor; Halep’e Aleppo diyor. “Tripoli”ye gidecek uçak diyor. 40 yıllık Trablusgarp Tripolis olmuş. Bir taraftan da Atatürk Trablusgarp’ta çarpıştı. O zaman neye Tripolis oluyor bu? Bunların tabîî telâfi edilmesi lâzım. Mühim olan kültürü artık alt kademeye doğru yaymak lazım. Bunun için uğraşmak lâzım.

İnşallah Kubbealtı Akademisi bundan sonra, biraz etrâfı, vatan coğrafyasını ve vatanımızın dışında kalan imparatorluk coğrafyasını gençlere göstermek için gayret eder, teşkîlâtlanır.

Benim bugün sizin daha fazla vaktinizi almadan söylemek istediklerim bunlardır efendim. Sabrınız için teşekkür ediyorum. İnşallah sık sık görüşmek nasip olur. Sağ olunuz.

SAMİHÂ AYVERDİ’NİN ESERLERİNDE KADIN VE AİLE

Zeynep ULUANT

Cemiyetin çekirdeğini teşkil eden âile müessesesi, sarsılan temelleriyle sâdece memleketimizde değil dünyâda da gündemde olan bir meseledir. Değişen şartlar, gelişen teknoloji ve şuursuzca esen hürriyet rüzgârları maalesef insanı insan yapan birçok değeri önüne katıp sürüklerken bu karmaşadan toplumun bütün müesseseleri de nasiple-rini almaktadır. Şüphesiz âile müessesesindeki tahribat ve çözülme öbürlerine nazaran daha vahim olmaktadır. Bilhassa mensup olduğumuz medeniyet itibarıyla âilenin ne de-rece kıymet ve ehemmiyet taşıdığı gözönüne alınırsa bu tahribatın cemiyetin diğer mü-esseselerine yapacağı menfi tesir ortaya çıkacaktır. İşte Osmanlı İmparatorluğunun ye-diyüzüncü kuruluş yıldönümünü geride bıraktığımız şu günlerde bu muhteşem yapıyı çok iyi tanıyan bir müstesna şahidin, mukaddes âile kurumumuz hakkında yazıp söyle-diklerine kulak vermek kanaatimizce yerinde olacaktır. Bu şahit, Osmanlı padişahların-dan Sultan Reşad’ın cülûsunu görmüş, Balkan harbini idrak etmiş, İstiklâl Savaşının bütün zorluklarını yaşamış ve kilometrelerce kare toprağın elimizden çıkışını hüznüle seyretmiş mütefekkir yazar Sâmîha Ayverdi’dir. (1906-1993) İmparatorluğun inkıraz döneminde doğmuş ve Allah vergisi güçlü hâfızasıyla aklı selimini, mensup olduğu âilenin yüksek kültür seviyesiyle beslemiştir. Vücuda getirdiği otuzuaşkın eseriyle Türk edebiyatının en güçlü kalemlerinden biridir. Otuz yaşında başladığı yazı hayatının ilk dokuz eseri roman türünde olup daha sonrakiler fikri ve tarihi alanda hazırlanmış kitap-lardır. Ayrıca üç tane de mensur şiir kitabı bulunmaktadır. Çok çeşitli tür ve sahada eser vermiş bulunan Sâmîha Ayverdi’nin yazma gâyesi tektir: Müstesnâ bir muhit içinde edindiği müktesebâtı millî mânevî değerler yararına fisebilillah herkese dağıtmak. O, bir bakıma tıpkı gönül verdiği Osmanlı gibi, Allah’ın ismini yüceltme yolunda, kılıç gibi kullandığı kalemiyle mücâdeleye çıkmış bir hizmet eridir.

İşte bu yolda, cemiyetin bir çok açık yarasına da neşter vurur. Koca imparatorlu-ğun çöküşüyle bir çok müessese gibi âile kurumunda da başlayan çözülme onu çok en-dişelendirmektedir. Zâten dünyâya gözünü açtığından beri avucundan hızla kaydığını endişeyle tâkip ettiği bu değerler cümlesi onun hayâtı boyunca içinde taşıdığı bir yürek yanı-ğı ve kanayan yara olmamış mıdır? Fakat onun üzüntüsü asla ümitsizlik tarzında tecelli etmez. Aksine doğru bildiğini dur durak bilmeden yazarak yeni nesillere aktar-mak şeklinde kendini gösterir.

Köklü bir İstanbul âilesine mensup olan Sâmîha Ayverdi, asker olan babasının devrin güzide sımâlarının devam ettiği selâmlık sohbetleri ve dört dörtlük bir Osmanlı kadını olan büyükannesinin öğrettikleri ile beslenir. İstanbul Geceleri adlı eserinde doğup büyüdüğü Şehzadebaşı semtini anlattığı kısmında şöyle demektedir: Eğer bu çocuk, hâfızasının çalarak sakladığı mâzinin gün olup, isyan haline geçerek kendisinden firar edeceğini bilseydi, büyükannesi her sabah hotozunu kurup saatini kösteğini takıncaya kadar ona daha neler sormazdı.. Erbain'in sağlık ve selâmetle çıkarıp Hamsin'e girildiği zaman verilen ziyafetlerin, o helva sohbetlerinin çizgileri, bu ihtiyar büyükannenin ölçülü mazbut dilinde en temiz, en doğru, en berrak rengini belirtir ve eski İstanbullu'yu, devrinin mizaç ve karakteri içinde ne de güzel târif ederdi.

Acaba bu dirâyetli kadın, eşi dostu ile hasbihal ederken, dizinin dibinden eksilmeyen küçük torun, neden ona çok daha eski zamanın hayat sahnelerinden sormamıştır?..... Ticaret kalyonlarının Akdeniz limanlarına yaptığı seferleri yakından görüp tâkip etmek fırsatını bulmuş bu kadına, İmparatorluğun dört bucağından getirilen mal ve mâmullerin adını olsun neden sormamıştır? Bir konağın yeri şimdi üç dört sokak olan eski binâlardaki hayatı belki biraz da memleketin dört köşesinden getirilmiş o eşyalardan ötürü bir Şark müzesine benzeyen o eski konakların içini neden daha çok anlattırmamıştır? Fakat boşuna teessüf de neye yarar? Şâyet sormuş, anlamış, duymuş, öğrenmiş olsaydı da, o akıllı kadın bütün dirâyet ve ferâsetine rağmen artık bu gün bir izi bulunmayan o eski cemiyet mâmuresini bu hale sokan derdin sebeplerine kadar uzanabilecek miydi?

İşte böylesine mükemmel bir büyükannenin dizi dibinde geçen çocukluğu sırasında Müslüman Türk cemiyetinin âile yapısında kadının ne mühim bir rol oynadığını ve ilerleyen devirlerde, çağdaşlaşma adına bu mukaddes varlığın nasıl metâ haline getirilmek istendiğini görür. İçine doğduğu büyük âile tipinin nesli tükense de sarılmamız gereken değerlerin olduğu kanaatindedir. Ölçülü ve muvâzeneli yaradılışında oluşlara karşı durmak yoktur ama millî bünyemize âit ve doğru olanı bırakmamak vardır. Ona göre kadına yakışan en güzel meslek anneliktir. Bunu unutarak kadının boş ve yanlış bir inatlaşmayla yaradılış kanunlarını çiğneyip erkekle yarışa çıkması cemiyet açısından da zararlıdır. Kadın-Erkek başlıklı makalesinde bu konuya şöyle açıklık getirmektedir: Allah kadına kimsenin erişemeyeceği bir imtiyaz vermiştir ki o da anahlık mevkiidir. Ama biz kadınlar bu yüce imtiyazın takdirinde yanlış olduğu kadar boş da olan bir inatla durmadan “kadın-erkek eşitliği” terânesiyle kendi kendimizi küçük düşürmekteyiz.

Muamelede nezâket-dürüstlük ve hakka riâyet gibi hususlar kadına tanınması gereken imtiyazlardandır. Ama bu da kavga dögüşle elde edilemez. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, zâlim adam kadına galiptir, ama hak-bîn* olan insan ise kadına mağluptur, demekte.

* Hak verici.

Resûlullah Efendimiz ise “Cennet anaların ayakları altındadır” buyurmak sûretiyle kadını yüceltmekte bulunmaktadır. Ama ne yazık ki bu İslâmî anlayışı tatbikten uzak bulunmaktayız. Kadınların açtığı bu eşitlik dâvâsında hâkim olarak akl-ı selimin karışısına çıkacak olursak dâvâ kendiliğinden düşer. Zira erkek, bir rûhî ve derûnî olgunluk ve kemal hâsıl edemedikten sonra, sen istediğin kadar dâvâ üstüne dâvâ aç. Neticesi akâmetle biter.

Türk toplumunda köy kadının ezilmekte olmasının sebebi erkeğin kabalığı ve iyi yetişmemiş olmasından ileri gelmektedir. Bu haksızlığı düzeltmek için bir fantezi eşitlik yaygarası koparmak yerine erkeği eğitmek gerekmektedir.

Allah kadına yaratıcılık imtiyazı vermekle onu yüceltmıştır. Erkek ne kadar özense çocuk doğuramaz. Ey kadın, Cenâb-ı Hak'ın sana bahşettiği bu ulvî vazife-yi unutup neden tabiata müdahale ederek isyan bayrağını açmış bulunuyorsun?

Ailenin temelini oluşturan fakat biraz da zamanın modası gereği yanlış bir davranış içine giren kadına Sâmiha Ayverdi işte böyle seslenmektedir. Ona göre çocuklar batıda olduğu gibi henüz emzikteyken kreşlerin malı olmak için değil ana kucagında onun kokusunu alarak büyütülmek içindir. Nitekim günümüzde pedagoji otoriteleri de en az üç yaşına kadar çocuğun annesinin yanında kalarak onun tarafından büyütülmesi gerektiğini söylemektedirler. Tabii mecburi durumlar bu keyfiyetin dışında tutulmalıdır. Hele kadının çalışma hayatına ister istemez girdiği düşünülürse bu konudaki zorluklar daha da kolay gözükecektir. Kendisiyle, Tercüman gazetesinde Yaşar Nuri Öztürk'ün yaptığı bir röportajda cemiyetimizi bugün tehdit eden en mühim hastalığın ne olduğu sorusuna verdiği cevap şöyledir: **Âile müessesesinin zayıf düşmesi içtimâî bünyedeki târihî ve sağlam yerinin sarsılmış hattâ kaybolmuş olmasıdır. Türk gelenek ve töresi içinde âile, cemiyetin en küçük fakat en sözü geçkin ve en şuurlu hücresi idi.**

Bugün ise, esef ve hüznle itiraf etmek gerekir ki, asırlarca devam eden o yapıcı ve itici güçten, maddî ve mânevî nafakalanmış olan âile, yediden yetmişe heyecan ve hamle kaynağı olan, bu terkip ve nizâmı kaybetmiş ve örnek aldığı Muhammedî ahlâkın bekçiliğinden mahrum kalarak, başıboş, mes'uliyetsiz, şaşkın ve böylece de bir müşterek hâfıza ve bir müşterek gâyeden mahrum kalmıştır.

Dün ve bugünün yaşanmış tablolarla hazin bir kıyaslaması yapıldıktan sonra şu neticeye varılır: Şu halde âileyi kurtarmak için ne mi yapmalıdır? Türk âilesi az evvel de söylediğimiz gibi, târihî ile, dili ile, imânî ile, görenek ve gelenekleri ile içiçe devam eden bir medeniyet zincirinin, cemiyete zürriyet veren canlı hücresi idi. Ancak onu bugünkü kopuk kopuk, parça parça halinden kurtarıp dağılmış olan halkaları yeniden lehimleyerek bir terkibe götürüp bütünlük suretiyle yeni baştan inşâ etmek gerek.

Çocukluk yıllarının acı tatlı hâtıraları ile birlikte, kaybettiklerimizi de aktardığı “Bir Dünyadan Bir Dünyaya” adlı eserinde “Çökertilen Temel Kıymet: Âile” başlıklı bölümde birçok isabetli hükmün çarpıcı ifâdelerle yer aldığı görülmektedir. İşte bunlardan sâdece birkaçı: Haram ile helâlî, doğru ile eğriyi, güzel ile çirkini, mektep

sıralarına oturmada öğrenen bir nesil ne kadar bahtiyardır. İşte kütlelerin mukaddes bir zincir hâlinde birbirine emanet ettiği bu terbiyeyi devam ettirmek, Türk âilesinde bir iman borcu idi. Onun için de âile, Türk fikriyat ve ahlâkının bir mîcellesi olmuştu. Bu yüzden de Müslüman-Türk'ün târîhî düşmanları bu temel değere nişan aldılar, onu vurdular ve devirdiler.....

Âile, cemiyetin bu en küçük hücresi, belki de devlet çatısının en sadık, en cesur, en celâdetli ve serdengeçti bekçisiydi. Onun için bağları, bağlantıları kopmuş veya büsbütün dağılıp mânâsı kalmamış bir âile hayatı yaşayan cemiyetlerin, bu gökkubbe altında pâyidar olmasını istemek, bataklık zeminde bina kurmağa benzemez mi?

Şu halde tek tek ve içiçe halkaları ile devlet zincirini bütünleyecek olan âileyi kurtarmak, onu asırlar boyu tecrübesi yapılmış, dünyânın her çağında itibar görmüş ve başarı kazanmış klâsik kıymetlerin teminatı altına almak gerek.

Sonraki satırlarda sadece Türkiye'nin değil bütün dünyânın âile anlayışının çökmesinden muzdarip olduğu anlatılarak, bizim ise mensup olduğumuz değerler silsilesi itibarıyla daha şanslı olduğumuz ve henüz fırsatı tam olarak kaçırmadığımız ifade edilir. Neticeye ise, Sâmîha Ayverdi'nin sağlam ve ustalıkla üslûbuyla şöyle varılır. Ama neden yine o mesut devirler geri gelmesin? Mâdemki şaşkın bir masal şehzadesi gibi hep açılmayacak kapıları açtık, kapanmayacak kapıları kapadık, böylece de başımıza getirmedik cezâ, olmadık çile ve açmadık mihnet bırakmadık.

Yine o şehzâde gibi, hatâların dört duvarı arasında bunalıp kaldığımız bir an, tek işaret ile selâmet yolunu gösteren masalların pir-i fânîsini neden arayıp bulmayalım? Neden onun işaret ettiği yolda giderek bu dört duvarın hepsinden kurtulmayalım?

Mâdemki hatâlarımız koca bir tarih bereketini inhilâlâ götürmüş, dağıtmış tuz buz eylemiştir; şu halde her tamam olan çözülüş ve inhilâlin arkasından bir yeni terkip, yepyeni bir oluş beklemek neden hakkımız olmasın?

İşte mümkün olduğu kadar kısa tuttuğumuz bu örneklerden de anlaşılacağı üzere yazarımız âile ve onun temelini oluşturan kadına, mensubiyetiyle iftihar duyduğu medeniyet zâviyesinden bakarak daha çok zarar hânesine yazılan gelişmeleri dile getirmektedir. Gene de çıkış kapılarının henüz kapanmadığını kendi deyişiyle, değerlerimiz enkaz yığını haline gelse de bu kadim mirasın artığı ve tortusunu henüz âile hazinesi içinde saklamakta bulunan bir millî hâfızaya sahip olduğumuzu ifâdeden geri durmaz. Milletçe içinde bulunduğumuz iki ara bir derede kalmış vaziyeti acaba kim bu kadar kesin, sağlam ve edebî bir üslûpla ifade edebilir?

Ayrıca o, müşâhidi olduğu devirlerde sıkça rastladığı şifâhi kültürle beslenmiş, okuma yazma bilmeyen kadının, şimdiki bir çok okumuş kadını cebinden çıkaracağını söylemektedir. Üstelik bâzı kasıtlı ağızların iddia ettiği gibi o zamanki âile kadın, ezilen değil hükmü geçendir. Köprü dergisinin 1979 haziran sayısında, Burhan Bozgeyik'in

kendisiyle “âile” hakkında yaptığı röportajda bu konuya dâir kısaca şu ifâdeler yer almaktadır: Bunlar hakikati bilmeyen bilmek de istemeyen, meseleye “görmek istediği” şekilde bakan ve öyle değerlendirenlerin yaptıkları isnatlar. Gerçekle, târihî hakikatle asla alâkası olmayan kuru iddialar...

İsnatların aksine eski evlilik müessesesi sağlam temellere dayanırdı. Nikâh kadının bir nevi hayat sigortası demekti. Şöyle ki evlenecek kızın mihr-i muaccel ve mihr-i müeccel adları altında kocaları tarafından karşılanacak iki türlü teminatları vardı..... Kadın esir değil emîrdi.....

Eski kadının büyük bir çoğunlukla okuyup yazması yoktu. Fakat buna dayanarak eski kadına câhil demek, yanlış olduğu kadar hatadır da.. Zira eski kadın kendisine medenî ve ictimâî yapısını kazandıran bir şifâhî kültüre sahipti. Bunun neficesi olarak da memleket gerçeklerine âşinâ ve kelimesinin tam mânâsıyla, vatanın su katılmamış evlâdı, her hali, her tutumu, duygusu, düşüncesi, yaşayış ve hayatının bütünüyle yerli ve millî damgasını taşıyan bir varlıktı.....

Ama kadının ismetli olması ve çocuklarına sahip çıkması kâfi görülüyor. Halbuki dünyada Allah kadınıla erkeğe ayrı vazife vermiştir. Yarışmaya lüzum yok ki.. O kendi sâhasının insanı olsun, öbürü kendi sâhasının... Fizik yapısı ayrı, ruh yapısı ayrı. Kadın daha zarif, nazik ve duygulu yaratılmıştır. Yarışmaya lüzum yoktur. Yarışmak fıtrata karşı gelmektir. Şahsen kadının iyi bir anne olmasını iyi bir memur olmasına tercih ederim. Annesiz çocuk şefkatsiz büyüyor. Sıhhsiz oluyor. Haşin oluyor.

İşte bütün bu ifâdelerin ışığı altında görülmekte ve anlaşılmaktadır ki, Sâmîha Âyverdi’ye göre âienin temelini oluşturan kadının, bilhassa düzgün yetiştireceği çocuklar vâsıtasıyla memlekete kazandıracağı şuurlu nesiller, yapabileceği en büyük hizmettir. O, çağın gereklerini gözardı etmeden, değişen zamana kulağını tıkamadan kadının cemiyet içindeki yerini alması taraftarıdır. Bu da Allah’ın ona bahşettiği kadınlık ve analık vasfını kaybetmeden olmalıdır.

Yazımızı noktalayacak en uygun ifâde ise onun fedakâr bir kadının hikâyesini anlattığı makâlesinin son cümlesi olmak gerektir: (*) Âile çekirdeğinin kıyamete kadar koruyucusu olan iffetli ve sadık Türk kadınına, dünya kadınlarından nasıl selâm beklenmez?

* *Ah Tuna Vah Tuna*. “Dayı Bey” başlıklı makale. Sahife 161.

ÜSKÜDAR'DA ÜÇ VÂLİDE

Prof. Dr. Beynun AKYAVAŞ

Peygamber Efendimiz'in asırlar öncesinden kendilerine cenneti müjdelediği mutlu emir Fâtih Sultan Mehmed Han ile mutlu askerinin mübârek kanları ve İslâm imânıyla fethettikleri “aziz İstanbul” bütün bir vatanın, hattâ bütün dünyanın göz bebeği olmuş bir şehirdir. İstanbul’u sevmenin vatanı sevmek olduğuna inanan Nihad Sâmî Banarlı merhum 1930 senesinde yazdığı bir yazısında: “Benim İstanbul’u sevdiğim kadar dünyanın hiçbir çılgın vatanperveri vatanını sevmeyi, çünkü hiç kimse onun inceliğini, nârin, hassas güzelliğini ve lâle sabahlarını benim kadar yakından tatmadı. Ben İstanbul’u, sensiz geçen hayata yaşanmış denilmiyor, diyecek ve bunu tâ içimden haykıracak kadar çok seviyorum”¹ demektedir.

Türk’ün hamuru, Türk vatanının harcı şüphesiz kahramanlık ve imân ile yuğurulmuştur. Türk milleti şehidine velî gözüyle bakar, vatan uğrunda canını vermiş azîz ölülerini evliyâlaştırır. İstanbul’da meselâ her ni’me’l-ceyş kabri âdetâ bir türbedir. Millî imânımız ile dinî imânımız bütün târihimiz boyunca bir arada ve berâber olmuştur.

İstanbul’u sonsuz bir aşkla seven Yahyâ Kemal Beyatlı “Türk çocuğunun vicdan terbiyesinde ezan ve Kur’an seslerinin tılsımlı tesirine” inanarak yazdığı Ezansız Semtler başlıklı ve 1922’de Tevhîd-i Efkâr’da neşredilen yazısında şöyle diyordu: “Bugünkü Türk babaları havası ve toprağı Müslümanlık râyihasıyla dolu semtlerde doğdular. Doğarken kulaklarına ezan okundu. Evlerin odalarında namaza durmuş ihtiyar nineler gördüler. Mübârek günlerin akşamlarında bir minderin köşesinden okunan Kur’an’ın sesini işittiler. Bayram namazlarına babalarının yanında gittiler, câmiler içinde şafak sökerken tekbirleri dinlediler. Dînin böyle bir merhalesinden geçtiler, hayâta girdiler, Türk oldular”².

Peygamber toprağı olan Üsküdar’da en sevdiğim şeylerden biri İskele meydanındaki Mihrimah Sultan Câmii ile Gülnûş Emetullah Vâlîde Sultan Câmii’nde güzel sesli iki müezzinin usûlüyle, makamıyla karşılıklı okudukları ezanlardır. Minârelerden Üsküdar’ın üstüne nur mu iner, rahmet mi yağar, bilinmez.

¹ Nihad Sâmî Banarlı, İstanbul’a Dâir İst., 1986, s. 7.

² Nihad Sâmî Banarlı’nın Kaleminden Yahyâ Kemal, *Bir Dağdan Bir Dağa*, İst. 1984, sf.19

Üsküdar, bir kısmı ne yazık ki harâbolmuş, bir kısmı da tamâmen kaybolmuş, yok olup gitmiş olmakla beraber câmi, mescid, türbe, namazgâh, imâret, çeşme, sebil, saray, köşk, konak, medrese, mektep, kışla, hastahâne, karakol, kütüphâne, hamam, kabristan gibi tarihî eserlerle süslenmiş bir bağ, bahçe, koru ve mesire şehridir. Bu uhrevî şehrin seksen civarındaki mâbedinin arasında sâdece üç vâlide sultan câmii vardır: Nurbânû Vâlide Sultan, Mahpeyker Kösem Vâlide Sultan ve Gülnûş Emetullah Vâlide Sultan.

Nurbânû Vâlide Sultan Câmii, Vâlide-i Atîk, Atîk Vâlide veya Eski Vâlide Câmii adlarıyla da anılmaktadır. Sultan II. Selim'in zevcesi, III. Murad'ın annesi olan Nurbânû Sultan Ayasofya'da II. Selim'in türbesinde medfundur. Üsküdar'da Toptaşı'nda, Câmii'nin alanı semtte ve bir tepenin üstünde 1570 yılında inşâ edilmeye başlanan ve Mimar Koca Sinan'ın eseri olan Câmii ve külliyesini iki sene evvel ziyaret etmiş, tezyînatın, ahşap işçiliğinin, içlerinden bahar dalları, lâleler, karanfiller fışkıran mavi, beyaz, lâcivert, yeşil, kırmızı çinilerinin önünden ayrılamamış, hakikaten bir çiçek bahçesine benzeyen bu eser-i hayrın neresine bakacağımı şaşırmıştım. Son haddinde bir güzellik ve son haddinde bir ihtişam!... Bununla beraber kadir kıymet bilmeyenlerin yüzünden bakımsız, harap, üstelik o emsalsiz çinilerinin bir kısmı da çalınmış!... Olacak şey mi bu?

"Atîk Vâlide'den inen sokakta" güzellikten yorulmuş, bu kadar ihmal edilmiş bu ihtişamdan bunalmış bir halde Yahyâ Kemal Beyatlı'yı hatırladım:

*İftardan önce gittim Atik Valde semtine,
Kaç defa geçtiğim bu sokaklar, bugün yine,
Sessizdiler. Fakat Ramazan mâneviyyeti
Bir tatlı intizâra çevirmiş sükûneti;
Semtin oruçlu halkı, süzölmüş benizliler,
Sessizce çarşıdan dönüyorlar birer birer;
Bakkalda bekleyen fıkârâ-kızcağızları
Az çok yakından sezdiriyor top ve iftarı.
Meydanda kimse kalmadı artık bütün bütün;
Bir top gürültüsüyle bu sâhilde bitti gün.*

Semtin sessiz sâkin sokaklarında dolaşa dolaşa Çinili Mescit sokağına çıktım. İşte karşımda Çinili Mescit diye anılan Mahpeyker Kösem Vâlide Sultan Câmii ve külliyesi. Sultan I. Ahmet'in zevcesi, Sultan IV. Murad ile Sultan İbrahim'in annesi olan "Vâlide-i Muazzama" Mahpeyker Sultan bu külliyei 1640-41 yıllarında Sultan İbrahim'in hükümdarlığı zamanında yaptırmıştır. Osmanlı târihinde haremın en kudretli kadını olarak birçok hayır işi yapmasına, hayratının olmasına rağmen kırk yıl boyunca devlet işlerine karışmasıyla ayrı bir yer tutan ve nihayet enderun ağalarının boğarak öldürdükleri (1651) Vâlide Sultan Sultanahmet'de Sedefkâr Mehmed Ağa'nın inşâ ettiği Sultan I. Ahmed'in İznik çinileri ve kalem işleri ile süslenmiş muhteşem türbesinde medfundur. Fevkalâde güzel bir şadırvanın ve tarihî çınar ağaçlarının göze çarptığı gölgeli bir avludan çıkılan câmi, kubbesi, minberi, mavi, beyaz, kırmızı, lâcivert lâleli, karanfilli, papatyalı, güllü çinileri, kalem işleri, renkli camları, mermer minberi ile bir

zarâfet örneğidir. Heyhât! Türk çini sanatının en müstesnâ eserleri olan çinilerinin bir kısmı çalınmış, tahrip edilmiş, kalem işleri bozulmuş!... Bunlar her zaman iftihar edeceğimiz ve bir daha yerine koyamayacağımız emsalsiz eserlerimiz ama varak-ı mihr ü vefâyı kim okur kim dinler!...

Üçüncü ve son vâlide câmii ise Üsküdar'ın sevimli İskele meydanındaki Gülnûş Emetullah Vâlide Sultan-Câmii'dir. Cedid Vâlide veya Yeni Vâlide Câmii de denen câmi ve külliyesi 1708-1710 senelerinde inşâ edilmiştir. Sultan IV. Mehmed'in başkadını, Sultan II. Mustafa ile Sultan III. Ahmed'in annesi olan Gülnûş Sultan çok sevdiği Edirne'de vefat etmiş (1715) ve oğlu III. Ahmed'in annesinin adına yaptırttığı bu muhteşem câmiin önündeki açık türbesine defnedilmiştir. Câmi, türbesi, çeşmesi, sebili, şadırvanı, hünkâr mahfili, mektebi, imâreti, muvakkithanesi ile XVIII. asır Osmanlı mimârisinin en parlak manzûmelerinden biridir.

Revaklı iç avluda, kollarını sıvamış müminlerin abdest aldıkları cepheleri çiçekli, tunç şebekeli şadırvanın karşısında oturup akşam ezanını beklemeye ve on altıncı, on yedinci, on sekizinci asır Üsküdar'ını düşünmeye başladım. Nurbânû Sultanlar, Mahpeyker Sultanlar, Gülnûş Sultanlar önümden birer birer geçiyorlardı. Az sonra mevzun minarelerden Üsküdar'ın üstüne yine nurlar inmeye, yine rahmetler yağmaya başladı: ALLAHÜ EKBER, ALLAHÜ EKBER...

KENDİ HAT VE İFÂDESİYLE HATTAT HALİM EFENDİ

Muhittin SERİN

Kubbealtı Kültür ve San'at Vakfı tarafından Hattat Halîm Efendi murakkamının yayınlanmasından birkaç gün sonra idi. Bir hanımefendi beni telefonla arayarak, Halîm Hoca'nın kızı olduğunu, elinde bulunan babasına âit kıymetli bâzı evrak ve yazıların mânâ ve ehemmiyeti hakkında bilgi almak istediğini belirterek, nâzikâne bir dille beni evine dâvet etti. Doğrusu Halîm Hoca'nın hayatta bir kızı olduğunu bilmiyordum. Bu dâveti sevinçle karşıladım ve ertesi gün akşam vakti evinde buluşmak üzere sözleştik. Kararlaştırdığımız saatte iki arkadaşımınla berâber evine gittik. İlk tanışma faslından sonra kendisine Halîm Efendi murakkamı takdim ettim. Eseri görünce şaşırıp, heyecanlandı. Kendisi için sürpriz oldu. Babası hakkında böyle bir çalışmanın yapılmasından duyduğu mutluluğu dile getirdi. Halîm Hoca'nın son eşi Münevver Hanım'dan olan kızı Nesli Emel Hanım âilesi hakkında bize bilgi verdikten sonra değerlendirmemiz için birkaç dosya ile levhalar getirdi. Halîm Efendi ve meşhur hattatlara âit olan bu levhaların hattatları, mânâları ve kıymetleri hakkında kısa bilgi verdim. Tetkik ettiğim dosya içinde Halîm Efendi'nin kendi hat ve ifâdesiyle biyografisi dikkatimi çekti. Yayınlanmak üzere bir kopyasını Emel Hanım'dan ricâ ettim. Daha sonra lütfedip fotokopisini gönderdiler. Kendilerine teşekkür ederim.

Halîm Hoca'nın Mısır İstanbul Başkonsolosluğuna takdim edilmek üzere Mısır'a gitmek istediğini belirten çok güzel rika ile yazılmış bu otobiografisi onun hayâtının önemli safhaları hakkında bize yeni bilgiler veriyor. Bu sebeple bir vesîka olarak aynen neşrediyoruz.

TERCEME-İ HAL

Cenâb-ı Kâdir-i mutlak, Rabbim, hâlikim Hazretleri'ne nasıl arz-ı ubûdiyet edebilirim ki merâhim ve ihsân-ı Rabbâniyesi bir ummân-ı bî-kerân ve arz-ı hâle aczim bîpâyândır.

Pederim Hacı Cemal Efendi pederi Rif'at Ağa pederi Hacı Ârif Efendi olup mûmâileyhin sulbünden (1315 târih-i hicrisinin 20 Şâban ve Rûmî (1313) Kânûn-ı sâni'sinin 23.üncü günü İstanbul'da Etyemez Bâyezîd-i cedîd mahallesinde dünyâya geldim.

Aksaray'da kâin Gülşen-i Maârif Mekteb-i husûsîsinde altı senelik ibtidâî tahsîlimi bi'l-ikmal (1329) senesinde aliyyü'l-a'lâ derecede şehâdetnâme ahz ile neş'et eyledim. Aynı sene Sanâyi-i Nefise Mekteb-i Âlî'sine (şimdi Güzel Sanatlar Akademisi)

kabul edildim. (1330) senesinde Şeyhülislâm-ı sâbık ve Evkaf Nâzırı Hayri Efendi'nin himmetiyle, müdürlüğe tâyin kılınan merhum Hattat Ârif Hikmet Bey'in gayretiyle küşâd edilen Medresetü'l-Hattâtîn'e otuz dokuz numara ile hutût-ı mütenevvia talebesi kaydedilerek tâ bidâyet-i tahsiliyyem esnâsında yazıya olan meyl ve hevesim dolayısıyla bir kat daha şevk ve sa'y ve gayretle devâma başladım; medresedeki gayretim muallimînin nazar-ı dikkatini mûcib olmakla henüz altı aylık bir müddette bi't-tavsiye ilk defa olarak 12 Safer 1332 târihinde Sadr-ı Esbak merhum Said Halîm Paşa'nın emr-i âlîleriyle Dîvân-ı Hümâyûn Kalemî'ne çerağ buyuruldum. 1332 senesinin Mart bidâyetinde Harb-i umûmî ve seferberliğe emsâlim misillû iştirak ederek bi'l-müsâbaka Matbaa-ı Askeriyye hattatlığına tâyin kıldım. Bu meyânda Evkâf-ı İslâmiyye matbaası hattatlığını da ifâ etmekte idim. 20 Zilhicce 1336 ve 7 Teşrinievvel 1334 senesinde Medresetü'l-Hattâtîn'den hatt-ı celî ve tuğray-ı hümâyûndan icâzetnâme ahzine muvafak oldum. Umûmî seferberliğin hitâmıyle 27 Şubat 1340 târihinde terhis olunarak Bâb-ı Âli caddesinde husûsî surette bir yazıhâne açarak çalışmakta bulunuyordum. Bu sûrette piyasada bulunan Zelliç Birâderler, Henry Zelliç, Ahmed İhsan, Beşiktaş, Hilâl matbaalarıyla 1927 senesi Haziran bidâyetinden îtibâren vâki' olan teklif üzerine Devlet Matbaası hattatlığını öğleye kadar ifâ edilmek üzere kabul eyledim. Son inkılâba kadar bu vazîfede bulunmakla berâber elyevm yazıhânemde de çalışmaktayım. Mısır Hükûmet-i Kraliyesi İstanbul Konsoloshânesi vasıtasıyla Mısır'a azîmet etmek isteyen hattatların birkaç yazılarıyla mürâcaat eylemeleri iltimâsına binâen bu meyanda âcizâne hutût-ı mütenevviada yazdığım birkaç eserimi takdim etmekle iş bu dâvete icâbetle kesb-i fahr u mübâhât eylerim. 8 Ağustos 1929

İstanbul'da Hekimoğlu Alipaşa'da, Kâtip Muslihuddin Mahallesi'nin Gülhâne sokağında 51 numaralı hânedâ mutasarrîfen sâkin Bâb-ı Ali Caddesi'nde İhsan Kıraathânesi karşısında 24 numarada Hattat Mustafa Halim.

رحمہ ہال

جناب قادر مطلق، ہم، خاتمہ حضرت نذیر رضی اللہ عنہ جو دنیا پر ہو کر ہم کہ مراحہ دہا بنیہ جی بجاہ کی کران دے عنہ خاتمہ عزیز کی پامانہ۔

سرزمینهای شمال آفریقا در طی هجری عارفانندی در طب میوه‌های صلیبه (۱۲۱۵) تاریخ هجری
۱۰۰۰ شمس در روی (۱۳۱۲) لافورنسیس ۳۱۰۰ بجای کونا استاجولده اُنشیز بازید جدید مده دینا کلم

[illegible]

۱۳۳۲ سنه سنك ماہ تا پرتندہ و عربی و سفر نگہ عالم شکار استك ایدہ لك بال سابقہ طبعہ عمیدہ خط طبعہ تصبیہ طبعہ
بر سارہ اوقات سلسلہ طبعیہ خط طبعیہ روایا انكردہ ایدہ ۵۰۰ وی الحکم ۱۳۳۶ و تا تیرہ طبعہ ۱۳۳۶ سنہ و سارہ طبعہ

خط جلی وظفری همانطور که اجازه نامزدن فرموده‌اند، عموماً سفر بر یک خانسلیم ۷۱ سبطی ۱۳۶ قمری و زنجیر
 اول در به باغی ایام دهه عفو می‌صورتد. بر این پایه اظهار می‌گردد که بر این روز، بر صورتی که باید در اول
 نه الیج برادر، الهادی الیج، احمدی، سبطی، لکول، طبعی، ۱۳۷۷ سده عزیزی به اعتبار واقع و
 تعطیل از این دولت مطبوعه خطی است که در این ایام از روز قبل از این، در وقت و در وقت
 برابر روز باغی دهه می‌گردد. در حکومت قزاقی است که در این ایام و در وقت از این ایام
 خط ملک باغی در این ایام است که باغی است که در این ایام و در وقت از این ایام
 است و در این ایام است که در این ایام و در وقت از این ایام

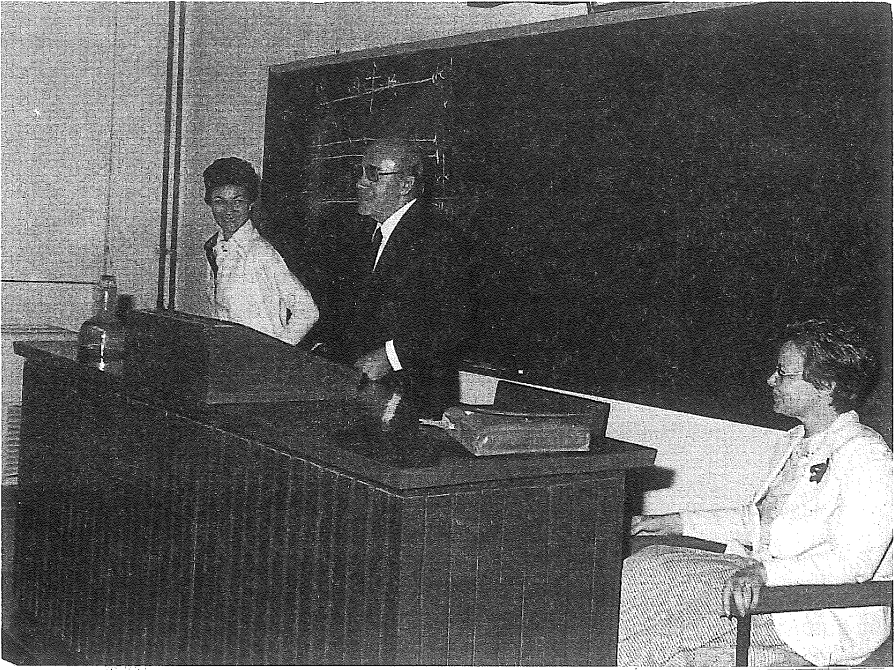
استاندارد حکیم از غنی علی سارده ، کتاب مصحح السید محمد علی طحان
مروغنه آه لوزردی خاتره مشرفا سارده
باغیالی خاتره سنده امام زین العابدین خاتره
آه لوزرده حفظ مصححی حکیم

1969
✓ 66 f L

Kaplan Hoca'nın ölümünün 15. Yılı
Münasebetiyle Türk Dil Kurumu'nda
18 Ocak 2001'de yapılan konuşma metni.

Prof. Dr. MEHMET KAPLAN

Zeynep KERMAN

Türkoloji Kongresi'nde Talebesi Zeynep Kerman ile.. 1983

Bundan on beş yıl önce, 23 Ocak 1986 günü aramızdan ayrılan hocamız Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Türk kültür ve edebiyat hayatına fikirleri, eserleri ve yetiştirdiği öğrencileriyle damgasını basmış değerli bir bilim adamıydı. Tuhaf bir tesadüf, hakkında şiirlerini değerlendirdiği *Tanpınar'ın Şiir Dünyası* adlı inceleme eseriyle, yine bir kitap hacmi tutacak kadar makale yazdığı, akademik ömrünün yirmi beş yılını paylaştığı, hocaları arasında “sanatkârlığı, şahsiyeti, zevki ve geniş kültürü ile” özel bir yer verdiği fikir ve sanat adamı Ahmet Hamdi Tanpınar'ı da 24 Ocak 1962'de kaybetmiştik. Bu yüzden, on beş yıldır her ocak ayında ben, bu iki değerli hocaların eserlerine gömülerek,

eski günlere dönerim. İşte bu okumalardan birinde, Tanpınar'ın Adalet Cimcoz'a Paris'ten gönderdiği 20 Mart 1960 tarihli mektubunda rastladığım şu cümle, bu konuşmamın kıış noktasını ve planını teşkil etti:

“Bir ömrün bütün olması imkânı yok. Onu ismimiz, resmî tercüme-i hâller, dostlarda kalan ve yaşayan hayallerimiz bir bütün yapar. Hakikatte insan ömrü parça parça”.

Pof. Dr. Mehmet Kaplan'ın hayat hikâyesini, çeşitli kaynaklarda¹ geniş bir şekilde bulabileceğiniz için, burada “bende kalan ve yaşayan hayaller” üzerinde durmak istiyorum.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın şahsiyetini oluşturan temel unsurları, hiç doymayan bir okuma iştihası, başka bir ifadeyle, yeni ufuklara yelken açmasını sağlayan kitapların büyüğü dünyasına duyduğu merak ve tecessüs; sanatın bütün dallarına yoğun bir ilgi; sahip olduğu bilgi ve görgü birikimini isteyen veya talep eden herkesle yazılı ve sözlü olarak paylaşma; “gelecek” olarak değer verdiği öğrencilerinin yetişmesi ve birer şahsiyet hâline gelmelerini temin için cömertçe harcamaktan yuksünmediği saatler, günler, aylar ve yıllar; bu zaman zarfında, beraber çalışmaktan duyduğu mutluluk ve hazzı belirtmekten çekinmeyen kelimelerin bütün şümülüyle zarif bir hoca ; son derece sağlam ve geniş kültür birikiminin tabii sonucu olan güven duygusunun verdiği hoşgörü; yaş, sosyal ve kültürel seviyeyi dikkate almadan herkesle iletişim kurabilen mütevazı bir mizaç olarak sıralamak mümkündür.

Onun şahsiyetini oluşturan unsurlar arasında ilk sırada kitabı zikretmem tesadüfî bir seçim değildir.

Seferberlikte askere alınan babasının yüzünü ancak yedi yıl sonra görebilen, savaştan yıkılmış ve bitkin dönen Halil İbrahim Beyin ailesini geçindirecek bir iş tutamaması, Eskişehir'e göç, dondurucu soğukta gece yarıları istasyonda süt ve ekmek satarak harçlığını çıkarması, ona küçücük yaşında ızdırıp ve sefaletin en acı tecrübelerini yaşatır. Bu acı günlerde ona kucak açan içinde bulunduğu bedbinlikten kurtaran, başka bir ifadeyle hayata bağlayan tek sıcak yuva Eskişehir Halkevi Kütüphanesi olur. Yıllar sonra bu kütüphanenin yıkıldığını duyduğunda kaleme aldığı bir yazıda orasını “beyaz düşünce mabedi” ifadesiyle yüceltir ve hayatındaki önemini şu cümlelerle dile getirir:

“Hayalimde uzun yıllar bir beyaz düşünce mabedi gibi hatırası devam eden bu kütüphaneyi Eskişehir'e her gidişimde ziyaret ederdim. Onu yıktıklarını duyunca, saat ülkem tecavüze uğramış gibi üzüldüm. Ne olur kütüphaneleri de böyle mabetler gibi

¹ Necat Birinci, “Mehmet Kaplan maddesi” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., c.V, 1982; Zeynep Kerman, “Mehmet Kaplan, Hayatı ve Eserleri”, *Mehmet Kaplan'a Armağan*, Dergâh Yay., İstanbul Mart 1984, s.15-21; Zeynep Kerman, “Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Hayatı ve Eserleri”, *Mehmet Kaplan İçin*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988, s.1-31; *Mehmet Kaplan, Hayatı ve Eserleri*, (hızl. Zeynep Kerman - İnci Enginün), Dergâh Yay., İstanbul Nisan 2000, s.13-41.

güzel inşa etseler ve onlara hiç dokunmasalar... Benim gibi fakir, evlerinde kitap, masa, soba olmayan Anadolu çocukları için, kütüphane okul kadar, hattâ okuldan da mühim bir saadet ülkesidir. Günlük hayatları dar olanlar, orada genişliği hissederler. Tarihe, dünyaya, kâinata, varlık ötesine açılırlar. Kütüphaneler, ruhların kendilerini en hür hissettikleri yerlerdir. Bundan dolayı onlara okullar ve mabetler kadar önem vermek lâzımdır”².

Yine bu konuda *Edebiyatımızın İçinden* adlı kitabının önsözünü, her Türk gencinin, özellikle Türk kültürüyle ilgili fakülte öğrencilerinin okumalarını, ezberlemelerini ve kendilerine hayat düsturu olarak seçmelerini istediğim için aynen zikretmekte fayda görüyorum:

“Erzurumlu halk hikâyecisi Behçet Mahir Usta, Ramazan gecesi halk kahvesinde bir aşk hikâyesi anlatırken, beni sonra çok düşündüren bir cümle söyledi: ‘Aşk ilmin yarısıdır gurban!’ Okuma yazma bilmeyen, fakat kafasında binlerce yıllık halk kültür hazinesini barındıran bu fakir, derya gönüllü ayak satıcısını yakından tanıdıktan sonra

Hakîr görme kimesneyi hiç kimesne boş değil”

Mısraının mânasını daha iyi anladım.

Bir milletin yüzyıllar boyu yaşadığı hayat tecrübesi, yazıya geçmesi de, onun diline, atasözlerine, hikâyelerine, masallarına akseder. Adı dünyanın dört bucağına yayılan Nasreddin Hoca bir tek satır yazı yazmamıştır ama fıkralarını bilmeyen yoktur. Konuşma dili de bir kültür taşıyıcısıdır. Ona kulak veren, Behçet Bahir’in cümlesi gibi derin hikmetler işitir.

Okuma yazma bilmeyen insanların başından da bin bir macera geçer ve her hayat tecrübesi bize bir şeyler öğretir. Ben ‘çeken bilir’ sözüne de bayılırım. Varoluşçu filozofların uzun uzun anlattıkları gerçeği özetler bu cümle. Okuma yazma bilmeyen halkın olgunluğu kitaptan değil, hayattan gelir. Aşk bunun için ilmin yarısıdır. Kerem sazı da, sözü de âşık olduktan sonra öğrenmiştir. Şems, durmadan kitap okuyan Mevlânâ’nın kitabını elinden alır, havuza atar. Yaşamak elbette okumaktan önemlidir. Yaşamayan için en derin mısralar bile boş kelimelerden ibarettir.

Kendisine ‘aşk ilmin yarısıdır gurban!’ sözünden bahsettiğim bir genç, ‘öbür yarısı nedir?’ diye sordu; ‘okumaktır’ dedim. Okuma yazma bilmeyen Behçet Mahir bir de okuma yazma bilseydi kim bilir ne olurdu?

Biz, bildiklerimizin bir kısmını hayattan, fakat pek çok kısmını kitaptan öğreniriz. Kim bilir hangi meraklının yazıya geçirdiği Dede Korkut Hikâyeleri’ ne bayılıyoruz. Bilsek adını saygı ile anacağımız bu meraklı, o hikâyeleri zahmet çekip yazıya geçirmeseydi, bugün Türk edebiyatı bir hazineden mahrum kalacaktı. Konuşma da kültürü taşıyan bir nehirdir, ama pek çok şey döke saça gelir. Bugün geçmişten bize kalan, yaşanan ve var olanın binde biri bile değildir. Okur yazar deyince kültürlü adam anlaşılır.

² “Kütüphaneler”, *Hisar*, no. 102, Haziran 1972, s.13.

Sözlü kültürü övdüm ama yazılı kültürü yani kitabı övmek için uygun kelime bulamam. Binlerce yılın hayat tecrübesi, düşüncesi, hayali, felsefesi, yalanı ve gerçeği bugüne kitap denilen kâğıt ve basılı harflerden ibaret o masal gemisi ile gelir. O masal gemisi istersek bizi neralere götürmez, kimlerle tanıştırmaz! Kitap bizi eski evliyalar gibi tayy-i mekân ve tayy-i zaman ettirir.

'Pek çok şeyi kitaplardan öğrendim' dersem az şey söylemiş olurum. Bedbaht olduğum zamanlarda kitap beni mesut etti dersem, kitap okuyan herkesin bildiği bir hakikati tekrarlamış sayılırım ama, bazı hakikatleri tekrarlamakta fayda vardır. Kitap denilen varlığın gerçekten büyüğü bir saadet kutusu olduğuna herkesi inandırabilseydik, dünyanın yüzü ve insanların hayatı değişirdi.

Hayatımın büyük bir kısmı okumak ve okutmakla geçti. Bundan büyük bir zevk duydum. Başkalarının kitaplarını okurken, onlarda bana yakın duygu ve düşünceleri bulunca sevindim. Fakat bana yeni şeyler öğretenlerden daha çok faydalandım. Kitap bana uzak yakın pek çok dost da kazandırdı. Başka kitaplarım gibi bu kitabı da onlara borçluyum. Bundan dolayı onlara ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bu kitapta toplanan yazılar, çeşitli tarihlerde, çeşitli dergilerde çıkmıştır. Çelişki meraklıları onlarda dil ve düşünce bakımından kendilerini sevindirecek bazı malzeme bulabilirler. Fakat ben okurken yaşadım, yani değiştim. Bu, peşinen, yanılmış olacağımı da kabul etmek demektir. Fakat ben yanılmak korkusu ile sevmek, okumak ve yazmaktan çekinmeyi hiçbir zaman doğru bulmadım".

Onun dünyasında kitaplar kadar önemli yer tutan ikinci unsur öğrencileriydi. "Öğrenci gelecek demektir" sözünü sık sık tekrarladığı gibi, benim asıl eserlerim idare ettiğim doktora tezleridir derdi. Bugün Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde görev yapan, bir kısmı emekli olan bu öğretim üyelerinin yetişmesi ve birer şahsiyet hâline gelebilmeleri için ne kadar emek sarf ettiğine yakından şahit oldum. Erzurum'dan gelen bir doktora öğrencisinin mağdur olmaması için 39 derece ateşliyen onunla çalışması beni çok şaşırtmış ve etkilemişti. Ancak Kaplan Bey, idare ettiği tezlerin oluşum safhasında son derece titiz bir tenkitçi olurdu. En ufak bir hataya göz yummaz, öğrencinin dikkatinden veya gözünden kaçan ufak-tefek ayrıntılar üzerinde titizlikle durur ve zaman zaman ağlatacak kadar acımasız olabilirdi. Bu titizliğin sonradan, özellikle sınav dönemlerinde ne kadar işe yaradığını benim gibi bütün doktorantları bilir. Sınavda ise, hoca büyük bir güvenle, jüri üyelerine dönerek, "aday sizin, ben onu her gün imtihan ettim, istediğinizi sorabilirsiniz" derdi. Bu iltifatın bütün heyecan ve korkuyu nasıl yatıştırdığını, nasıl bir güven duygusu verdiğini, bu merhaleden geçmiş biri olarak yakinen biliyorum.

Hocanın ilgisi, daha doğrusu siyaneti doktoradan sonra da devam ederdi. Bu sefer, onları geliştirecek çeşitli konular, fikirler üzerinde tartışmalar başlardı. Verilecek derslerin, yazılacak yazıların, hazırlanan ortak kitapların konuları, planları, hemen her ortamda, meselâ öğle yemeklerinde, evindeki ve fakülteadaki çalışma saatlerinde ele alınırdı. Eğer öğrenci uzaktaysa, devreye mektuplar girerdi. Brüksel'de bulunduğum bir

yıl ve Elâzığ'daki iki yıllık hoşalık hayatımda bana yazdığı mektupların manevî değerini ifade edecek kelime bulmakta daima zorlandım.

Elâzığ'a gitmek üzere trene binerken, hoca bana "yolda okursun" diye bir zarf verdi. Şimdi bu güzel mektubu sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu zarif mektupta benim gibi sizler de, "gerçek bir hocanın" sadece ders veren, kanunla belirtilen görevlerini yapan bir insan değil, fakat öğrencilerinin hayatını yakından bilen ve takip eden, yol gösteren, onların özlem, sevinç ve sıkıntılarına iştirak eden gerçek dost olması gerektiğini göreceksiniz.

Bu mektubu yolda, trende sana refakat etmek için yazıyorum. Saat 2.30. Beş saat sonra kampana çalacak ve tren kalkacak. Allah'a çok şükür ki iradelisın. Araba kullanırken vasıtalar arasına pervasızca atılışından korkardım. Aklın ve iraden sayesinde orada da bütün müşkülleri yeneceksin. Bazı aksilikler çıksa da sen korkmazsın. Hocalık konusunda en küçük endişem yok, çocuklara çok faydalı olacaksın. Kitapları yoktur. Dersleri dikte edeceksin. Hiç olmazsa notlardan hazırlanırlar, yazarken daha iyi öğrenirler. Orada bir program olduğunu sanmıyorum. Önce genel olarak Türk edebiyatının devirlerini ve bunların hâkim özelliklerini anlat. İslâmlık'tan öncesi için Oğuz Kağan tipini anlat. Göçebe devre Dede Korkut ile devam ediyor. İslâmî devir için Yunus, Mevlânâ, Bâkî, Nâbî ve Nedim'i tanıt, kâfi. Tanzimat sonrasını da devirlere ayır. Her devirden büyük bir şahsiyet kâfi. Namık Kemal, Fikret, Halid Ziya. Programı kendin yapacaksın. Şiir Tahlilleri'nden şiirleri mutlaka yazdır. Metin tahlilini oradan öğrenirler. Bence edebiyat tarihi, birkaç büyük şahsiyet ve metin tahlili bir yılı doldurur. Önemli olan çok şey bilmekten ziyade, birkaç önemli şeyi iyi bilmektir. Alain'in nasihatı bu. Yahya Kemal'in şiir dünyası için "Açık Deniz" kâfi. Dersler bakımından hiç endişe etmiyorum. Kalacağın yer daha önemli. İnşallah gider gitmez hazır bir yer bulur ve hemen yerleşirsin. Orada pek çok şeyi yadırgayabilirsin. Bence iyi bir duygudur yadırgama, fazla rahatsız etmezse tabii. İstanbul kızı olarak taşırayı biraz tanıman iyidir. Bakalım neleri yadırgayacaksın. Bunlar sana Anadolu tabiatı, insanı ve manzarasını tanıttacak. Tanpınar Beş Şehir'de Elâzığ'ı anlatmamış, sen yaz. Manzara, tarih, mahallî tipler. Kız talebelerin olursa, onlar vasıtasıyla mahallî evlere girmeni tavsiye ederim. Bozulmamışsa, Anadolu'da ev, bir İstanbullu için enteresandır. Harput harabîye terk edildiğine göre, yeni Elâzığ'ın belki de İstanbul sokaklarından farkı yoktur. Fakat insanlar kolay değişmez. Yahya Kemal "İnsanın ufkü yine insandır" der. Talebelerle kolay anlaşacaksın, onları hakîr görme. Anadolu çocukları içli, onurlu ve alıngan olurlar. Pek ses çıkarmazlar fakat bir iç âlemleri vardır. Farz et ki, ben karşına taleben olarak çıkıyorum. Orada da benim gibi çok okuyan talebeler olabilir. Ne okuduklarını sor. Onlar da "Ben kimim?" diye kendilerini anlatsınlar, kâğıda resimlerini de eklesinler. Sen okuduktan sonra bana da yolla. Sınıfta metinler üzerinde tartışmalar da yaptır. Bir hoca için en enteresan konu öğrencilerdir. Yıllarca unutmazlar seni. Öğrencilerin bizimkilerden farkı yoktur. Efendi, iyi fakat tembeldirler. Ama içlerinde bir uyanan olursa, Gökaltı olabilir.

Orada sıkılmayacağını sanıyorum. Belki çok hoşlanacak, kalmak isteyeceksin. Bir hafta çevreni yadırgar, sonra alışırın. Ne sınıfta, ne arkadaş çevresinde, ne de evde, çarşıda politik fikirler serdetme. Etrafı dinle. Ne kadar çok nasihat veriyorum değil mi? Bütün temennim kaldığın yerden hoşnud olmandır. Bana her şeyi ayrıntılı olarak anlat, üstadın Halid Ziya üslûbuyla.

Farz et ki, Anadolu'da bir film çeviriyorsun, kahramanı sensin. Çalığışu yıllarca önce Anadolu'ya, hem de köylere gitmişti.

Sana güzel yolculuklar, sıhhatli, neşeli güzel günler dilerim.

Kaplan Beyin önemli özelliklerinden biri de hoşgörüsüydu. Yukarıda onun titizliğinden, acımasız tenkitçiliğinden bahsettim. Bu yüzden bu ifadeyi ilk bakışta çelişkili gibi görebilirsiniz. Hoca, müsveddesiz yazar, yazdıklarını asla düzeltmezdi. Düzeltme yerine yeniden yazmayı tercih ederdi. Onun yazdıklarını daktilo etmek, gerekli notları koymak, alıntılar bulup yerlerine yerleştirmek biz asistanların görevidi. Ancak, şunu hemen belirteyim ki, hoca bir kere bile, bize bunu bir görev olarak vermedi. Her sabah, fakültedeki veya evindeki yazı masasında, o sabah kaleme aldığı bir deneme bulunurdu. Odaya kim önce girse, yazıyı o alır, sahiplenir, gerekeni yapar, uygun gördüğü dergiye gönderirdi. Kitapların yayınlanmasında iş biraz değişik olurdu. Bunları genellikle İnci Enginün'le beraber yapardık. İkimiz aramızda tartışır, halledemediğimiz yerler için hocaya danışardık. Onun engin hoşgörüsünden faydalanarak büyük bir ukalalıkla yaptığımız çıkışlar, hocanın bizi ikna etme çabaları o zamanlar bize son derece tabii gelirdi. Fakat zaman içinde, başka meslektaşlarımızla yaptığımız sohbetlerde, bu durumu bize özel olduğunu, pek örneği bulunmadığını öğrendik. Bu durumu başımdan geçen bir örnekle açıklamakta fayda görüyorum.

Hoca, bildiğiniz üzere, ilmî makalelerini genellikle *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, *Türkiyat Mecmuası* gibi dergilerde yayınlamıştır. Öğrencilerin genel kitaplık ve seminer kütüphanesinde, bunları okumak için sıraya girdiklerini görünce, kitap hâlinde toplanmanın güzel ve faydalı bir hizmet olacağını düşünmüştüm. Fikrimi açtığımda, hoca, derhal itiraz etti ve “bunlar okuyucular tarafından bilinen, yayınlanmış yazılardır. İsteyen bulabilir” dedi. Ben aynı fikirde değildim. İnci Enginün'le anlaşarak, bunları bir araya getirmeye, devirlere göre kronolojik olarak sıralamaya, alıntılar, son ilmî baskılardan yapmaya karar verdik. Kısa sürede “*Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*”i hazırladık ve Dergâh yayınevi sahibi değerli dost Ezel Erverdi ile anlaştık. Bu aşamadan sonra, durumu hocaya açtık ve basılacak kitabın son şeklini gösterdik. Hoca önce sert bir ifadeyle kalın dosyayı aldı, göz gezdirdi, yüzü yumuşadı, gözleri doldu, ancak, kitabı, basıldıktan sonra, herhangi bir okuyucu gibi okudu.

Bu kitabı diğer makalelerinin toplanması ve yayınlanması izledi. Onların toplanmasında da bizi serbest bıraktı. Şunu itiraf edeyim ki, İnci Hanım'la birlik olarak, eksik gördüğümüz ve kitaplara girmesini istediğimiz bazı yazar ve eserleri hocaya tabir caizse ısmarladık ve ısrarla yazılmalarını temin ettik.

Kaplan Beyin engin hoşgörü ve güven duygusunun göstergesi olan bu davranışı, hayatımın en onur verici hâtıralarından biridir.

Sözlerimi, Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın, döne döne okuduğu, tercüme ettiği, mürşit olarak kabul ettiği Alain'den sık sık zikrettiği bir cümleyle bitirmek istiyorum:

“Eflatun hakkında beş kitap okuyacağınıza, Eflatun'u beş kere okuyun!”

Şüphesiz, sevdiğimiz ve saydığımız büyük insanlar için, böyle anma günleri ter-tip etmek faydalı, güzel bir borç ve vazifedir. Fakat hiçbir şey, bizzat onlarla temas etmek, onların eserlerini okumak ve okutulmasını temin kadar faydalı olamaz.

Allah'ın sonsuz rahmetinin daima aziz ve sevgili hocamın üzerinde olmasını dilerim.

FÂTİH'İN MÂNEVÎ ŞAHSİYETİ

Hicran GÖZE

Beş asır önce Osmanlı'nın Anadolu'daki toprakları ile, Rumeli'deki toprakları arasında bir fesat yuvası gibi, bir cadı kazanı gibi kaynayan Bizans'ı, Türk ve Müslüman İstanbul yapan Fâtih aynı zamanda mânânın zaferini ispat ediyordu:

Ne yazık ki 20. asır insanı hâdiseleri daha çok maddî yanları ile anlamaya müsâittir...

Fetih hâdisesi mucizevî büyüklüğüne, İslâm'ın madde ve mânâ münasebetindeki ilâhî ölçü ile kavuşmuştur... Ve o fethi gerçekleştiren kumandan da, onun ordusu da maddeyi de, manâyı da hak ettiği yere oturtan en son dinin kaynağından beslenmişlerdir. Fetih, bugünkü asra damgasını vuran batı menşeli maddeciliği biraz olsun hırpalamadan anlaşılamayacak bir hâdisedir. Batının ise, maddeciliğin aslî ve hakîkî üreticisi olarak izah edemeyeceği, ancak sâdece şaşabileceği bir vak'adır. Dozu yavaş yavaş artan, en yüksek miktara geldiğinde ise, bir zararı yokmuş gibi hissedilen batılılığın pençesine düşmüş olan bizlere gelince hâlimizi izah etmek isterim:

Yahyâ Kemâl:

*"Sızlar bâzı saatler dayanılmaz bir acı
Kökü toprakta kalıp, kendi kesilmiş ağacı
Ruh arar başka teselli her esen rüzgârda
Ne yazık doğmuyoruz şimdi o topraklarda"*

diyor. Evet artık o topraklarda, o ruh ve maddeyi bir arada yürütebilmiş mesut ve büyük insanların topraklarında doğmuyoruz. Hepimiz az veya çok buhran içindeyiz... Kimimiz ruhumuzu hiç hissetmiyor, kimimiz ise onun maddenin ağırlığı altındaki inleyişleriyle hasta gibi yaşıyoruz... Rûhumuza dost olan nizâmın dışına düşmüşüz... Toprağımızı vatan yapan kendi inancımızın rüzgârı değil, batının hoyrat ve acımasız kasırgası ile yaşamaya uğraşıyoruz. Batının göbeğini kestiği sâdece madde etrafında örülmüş fikir sistemlerinin hallaç pamuğu gibi attığı bir atmosfer içinde, bir fetih yıldönümünü idrak etmek, onu bütün hakîkati ile anlamak zor...

Fâtih'i, sâdece bir büyük kumandan, bir büyük asker olarak değil, bir büyük mânâ adamı, en doğrusu "Mücâhid Fâtih" olarak düşünebilir misiniz? Maddenin olanca çıplaklığı ile cirit attığı bir dünyâdan mânânın bütün haşmeti ile göz ve gönül doldurduğu beş asır önceki bir mekâna dönmek kolay mı?

Etrâfindaki dalkavukları ve metresleri ile belki bir Napolyon'un askerî ve siyâsî dehâsını anlayabilecek yapıdaki 20. asır kafalarına Fâtîh'in gönül ve mânâ yanını anla-
tabilir misiniz? Napolyon'un mu, Firavun'un mu büyük Frederik'in mi, Deli Petro'nun
mu bir Akşemseddin'i vardı?

Akşemseddin'in mürşidlikte düğümlemiş mânâsını bir batı aydınına yâhut bir
batı taklitçisi Türk aydınına nasıl îzah edersiniz?

Hz. Yunus'a "ozan", Hz. Mevlâna'ya "düşünür" diyen bizim batı ile kokuşmuş
kafalarımız... Şark'ın velisi ile Garb'ın filozofunu, Doğu'nun mürşidi ile Batı'nın hoca-
sını veya öğretmenini ayıracak ölçüden mahrumdur.

FETİH'İN MÂNÂSİ

Hepimiz itiraf edelim ki Fâtîh'in ve fetihin maddî cephesini, madde plânındaki
haşmetini anlamak için yetiştirilmiş bir nesiliz.

Halbuki İslâm, inancında fetih, bir mânânın emrettiği şeydir... İktisâdî çıkarlar
için değil, inanç için, dünyâyı en son dinin gerçeğindeki nura boğmak için yapılır...

İstanbul da o mânâ için fethedilmiştir. İktisâdî bir düşüncüyü tahrik etmeyecek
kadar fakir olan Bizans sadece bâtıl bir dünya görüşünün ortadan kalkması için fethedil-
miştir...

Hz. Peygamber'in o Mekke ümmîsinin tek başına başlattığı Hakk'a dâvet hare-
kâtı ile, fetih arasında hiçbir fark yoktur. Köhne Bizans'ı çok kısa zamanda Türk ve
Müslüman manzarası ile ufuklaştıran Fâtîh'in kılıcı değil inancıdır. Çünkü sâdece kılıç-
la yapılan fetihler o memlekete bir mânevî hava veremezler... O ruh hâlâ esen hoyrat
rüzgârlara rağmen bâzı semtlerde insanı alıp sürükleyecek kadar sarar...

Eyüb bunlardan biridir. Şâir Henri de Reigner, Eyüp'ü ziyaretinde, mezarına sa-
rıklı bir taşın dikilemeyeceğine acımıştı. Eyüp selvilerinin altında yatanlara bakarak
"Kendimi senin ölümlerinde kardeş hissettim" demişti. Demek ki İstanbul'u fetheden ruh,
bir katoliği bile bugün dahî fethedebilmektedir.

İstanbul'u 12. muhâsarada fetheden Fâtîh'in ilk işi Ayasofya'nın kapısına şu Ha-
dis-i şerif-i koymak olmuştur.

*"KONSTANİYYE ERGEÇ BİR GÜN FETHOLUNACAKTIR.
ONU FETHEDECEK EMİR NE GÜZEL EMİRDİR, ONUN
ASKERLERİ NE GÜZEL, NE BAHTİYAR ASKERLERDİR."*

Fâtîh'in bu hareketi fetih emrinin ilk kaynağını göstermektedir.

Müslüman Araplar'ı surlara koşturan bu Hadis-i şerîf, bu peygamber sözü Müs-
lüman Türkler'i de bıkmadan usanmadan Bizans önlerine koşturmuştur...

Emri veren ALLAH'ın son peygamberidir... alanlar ise bütün Müslümanlar. Ger-
çekleştiren ise İkinci Sultan Mehmet Han ve ordusu. Ama sevenleri bütün Müslüman
dunyâsı.

FÂTİH VE MÜRŞİDİ

22 yaşındaki Fatih'in bir hadisin gerçekleşmesini temin etmesine rağmen dünya saltanatı için, nefsi için, böyle bir zaferi istediğini düşünenler de olabilir. Bu yaşta bir delikanlının, bütün ruhî olgunluğuna rağmen bir dereceye kadar hakettiği bir gurur duyması suç ve leke değildir. Fakat Fâtih her insanda hoş görülebilen bu kadarcık bir nefsâ-yetten dahî uzak kalmıştır. Devrin en tanınmış ve en kâmil hocalarından ders almıştır. Ecnebî hocaları da vardır. Ama şehzâde Sultan Mehmed'in bir mürşidi olmuştur. O da Hacı Bayram-ı Veli'nin müridi, ölümünden sonra da iki halifesinden biri olan Akşeyh'tir. Dikkat etmek lâzım hocası değil, mürşidi... Çünkü hoca ile mürşid arasında çok fark vardır. Hoca, talebesinin her ne kadar mânâsına hizmet ederse de, dünyâsı ile alâkadar-dır. Hocaya çocuk, “eti senin, kemiği benim” diye teslim edilir... Baba II. Murad, oğlu II. Mehmed'i asıl hocası Molla Gürânî'ye öyle teslim etmiştir. Ama Akşeyh'e, kendi benliğine âit ne varsa silerek teslim olan Fâtih'tir...

Kur'ân-ı Kerîm'de ALLAH (C.C.)

“İnsanı topraktan halkettik” buyuruyor ama “O'na ruhumuzdan üfürdük” diye devâm ediyor.

İşte insanın ruhu, ALLAH'ın ona ruhundan üfürdüğüdür. Süflî unsuru ise ham maddesi olan topraktır. Mürşid müridine, hocadan farklı olarak ruhundan haberdar edecek terbiyeyi veren insandır. Onun toprağını eşeleyerek kaybeder gibi olduğu rûhunu ortaya çıkaracak insandır... İşte Fâtih, Akşeyh'e teslim olmakla İslâm'a kerrât ile teslim olmuştur.

Bizans, mürşidinin mânâsında İslâm'a tam teslimiyet içinde olan bir sultana teslim olmuştur.

FETİHİN RUHU VE BUGÜNKÜ İSTANBUL

Eğer Bizans korktuğuna uğrayarak latin serpuşlarına mekân olsaydı, zulmün ve kan kokusunun daha da kararttığı bir halde olurdu...

Halbuki Fâtih, İstanbul'u gülzar yapmıştır. Gene Yahya Kemâl'e dönelim şâiri-miz şimdiki İstanbul için:

*“Suyu sızmış bir köşedeki gül gibi yavaş yavaş soldu,
Yaprakları döküldü bitti”* diyor.

Ne kadar doğru. Delinen kâseden akan Bizans'ı İstanbul yapan, Türk ve Müslüman rûhudur. Fâtih'in olanca cömertliği ile sapsağlam bir mahfazaya doldurduğu rûhumuz... O ruh bâzı yerlerde oralara sahiplenmiş, ad olmuştur. Velilerin yüzü suyu hürmetine olanca saffeti ile ferahlık saçarken şimdi çok yer çöle dönmüş ve çölün ortasında sanki bir kaktüs gibi dikenli bir başka İstanbul boy atmaya başlamıştır. Bu ezansız ve Kur'ân'sız semtlerin rehberliğinde gelişen yeni bir İstanbul'un, kendisini fetheden rûhu inkâr eden, bir dejenere İstanbul'un karşısındayız.

Mânânın ne kadar mühim olduğunu, sâdece mimarî bir hesabın neticesinde yükselen ruhsuz binalarla dolu bu türedi İstanbul bize anlatıyor.

Fetihin şu yeniden idrak edildiği günde onun madde ihtişamından çok mânâsı üzerinde duruşumuz da bundan... O maddî ihtişam da zaten o mânâ dolgunluğunun neticesi değil mi?

Surları delik deşik eden, koca donanmayı karadan Haliç'e indiren Büyük Fâtih'in zekâsıdır. Kılıcı maharetle sallayan bileğinin kuvvetini inkâr edemeyiz. At sırtında kükremiş bir aslan gibi dövüşen vücudunun sağlamlığı ile övünebiliriz. Onu Osmanoglu'nun belki en âlimi yapan ilmi ile iftihar ederiz.

Ama biz bütün bu saydıklarımızı felâket ve zulüm hâline dönüştürmeyen fetihin mânâsına tekrar dönelim:

Adetâ cezbe hâlinde istediği “Ya ben Bizans'ı alırım ya Bizans beni” diye fikrî sâbit hâline getirdiği ideali gerçekleştirdiği an nasıl bir sultan görüyoruz? 22 yaşında dünyevî planda en eşsiz mevkie erişmiş bir delikanlı pâdişah o an ne yapmıştır? Önce şükür secdesine kapanmıştır. Fethin gerçekleşmesi için ısrarla duâ ricâ ettiği mürşidine şükran doludur. Şehre girerken mürşdi de yanındadır. Kendisinden 42 yaş büyük olan bu nûrânî yüzlü ak sakallı pîr; Bizans'ın alışık olmadığı bir çehrenin sâhibidir. Müridi olan Sultan'ın teslim olduğu nizâmın, yâni inancının icabını yaptığını görerek iftihar etmektedir.

O genç Sultan ki batının merkezi olan bu şehirde orayı doldıran halkın değil, sâdece Ayasofya'nın dînini değiştirmiştir. İnsana eziyet eden Ortaçağ zihniyetini silen bir hak anlayışı ile Ayasofya'nın maddesine eziyet etmeden din değiştirtmiş ve ilk Cumâ'yı orada edâ etmiştir. Halka bol şekilde dağıtılan müsâmaha sâdece çok mânâlı olarak Ayasofya'dan esirgenmiştir. Fethi fetih olarak temelinde oturtmak için esirgenmiştir. Hz. Peygamber her savaş yâni her cihad dönüşü “Esas büyük savaş başlıyor” buyurmuşlardır. Bu, insanların nefisleri ile savaşıdır.

KOCA FATİH DERVİŞLİĞE TALİP

İşte mürid pâdişah da bu işâretin ışığında gerçekleşen fetihden sonra nefsi ile karşı karşıya gelmişti. Onu bu muazzam hâdiseden sonra mürşidine teslim ola ola kat ettiği yol neficesi daha da küçük görmüş ve fâniliğini olanca şiddeti ile hissetmişti. Adetâ dünyevî vazîfesinin bittiğini zannederek Akşeyh'e koşmuştur. Maksudı şeyhinin yolunda tam mânâsı ile ilerleyerek pâdişahlığını, sultanlığını terketmek, dervişliğe dönmektir.

Fakat mürşid, koca sultânın bu arzusuna bigâne kaldığını çadırında uzandığı yerden dahî kalkmayarak açıkça göstermiştir.

“Mâlik olman sâlik olmandan daha doğrudur.” diyerek meseleyi kesin olarak halletmiştir.

Tahtı ve gazâyı ciddî olarak ilk planda işâret eden parmaklar karşısında fâniliğinden ürkmüş, o fâniliklerle çatışan saltanatın büyüklüğünden dehşete kapılmış genç pâdi-

şah ise âdetâ hiddetlenmiştir. Fakat Akşeyh konuşmaya devam etmiştir: “Bu yolda mânevî lezzet vardır. Bu lezzeti duyunca emr-i saltanat gözden düşer, sen ise mesâlih-i devlet gereği ile ifâ ve levâzım ve merâsim-i saltanatı lâıykı ile icrâ edemezsin. Ahvâl-i âlem muhtel olur.”

Hakan buna rağmen ısrar etmiş müşşidi ile mürid arasındaki münâsebet âdetâ herkesi endişeye düşürecek bir noktaya gelmiş görünmeğe başlamıştır.

Akşemseddin'in kendisini bir gece çadırında tekrar ziyâret eden pâdişâhı kerâmetli kolları ile sıkıştı meşhurdur. Bu sıkış, Fâtih'in ağzından şöyle ifâde edilmiştir: “Kalbimde merkûz olan, inhıraf ve insıraf ol halde benden münсарif olup hatırımda mütemekkin olan buğz-u adâvetin yerini kemâl-i muhabbet ve nihâyet-i meveddet temek-kün eyledi¹.”

Bu kucaklaşma Fâtih'i murad edilen noktaya oturtmuş, o pek çok tasavvuf erinin imtihan olarak çekildiği dünyevî makama kendine ve nefesine rağmen gönderilmiştir. Bu dünya makamı hakikatte pâdişah sarayı değil, at sırtıdır, gazâ meydanıdır. Koca Fâtih son nefesini sarayda değil müşşidinin işareti ile baş köyduğu mânâ uğruna çadırda verdi. Bir çadır sohbetinde mânâ uğruna cihada adanan can, gene bir çadırda ALLAH'ına teslim oldu.

Fâtih'in ömür boyu at sırtında yorulan vücudu ancak kabrinde dinlenmiştir. Mânâ âlemindeki hazlara dalmasına dünyevî vazifesi için müsaade edilmeyen koca Hünkârın vücut kafesinden kurtulan rûhu, umarız ki şeyhi Akşemseddin ile rahatça halvettedir. Dünyâda hasret çektiği fakat dînin ve milletin devanı için tam dalamadığı mânâ denizine artık dalmıştır.

*“Zülfünün zencirine bendeyledi şâhım beni
Kulluğundan etmesin azad Allah'ın beni”*

diyerek her dem niyaz ettiği Yaradanı'nın varlığı ile artık hiçbir engelle rastlamaksızın buluşmuştur.

BÜYÜKLÜKTE HAKİKİ ÖLÇÜ

H.z Ebubekir, Allah Resulünün yürekler parçalayan ölümü karşısında kendisinden geçerek, O'na kim öldü derse boynunu vururum” diye bağırarak H.z Ömer'i Kur'an'ın bir âyetini okuyarak kendine getirmiştir.

“Kim Hz. Muhammed'e (S.A.) tapıyorsa bilsin ki O ölmüştür. Kim ALLAH'a tapıyorsa O ölmez ezeli ve ebedidir.”

İşte İslâm'ın hammaddesi toprak olan nefse sahip oluşu sebebiyle diktatörleşmeye, alçalmaya çok müsait olan insanı en yüksek mevkilerde iken bile kendisine getirecek ölçüsü budur. Batıdan —medeniyeti canavar haline getiren maddeye dayalı

¹ Kalbime saplanmış olan bozulma ve sapma o halde benden gitti, hatırımda mekân tutmuş olan kin ve düşmanlığın yerine hudutsuz bir sevgi ve nihâetsiz bir dostluk yerleşti.

ölçüsüzlüklerle dolu- farkı budur. Feth'in Ortaçağ'ı kapayan mânâsı İslâm'ın bu çok yeni mesajında toplanmıştır.

İnsan cinsinin en mükemmel örneği, âlemlerin yaradılış sebebi Yüce Peygamber dahi ölümü tatmış bir kuldur. Ve O'nun mağara dostu, fânî vücuda tapılamayacağını, Hz. Peygamber'in aziz vücutlarını işaretle en güzel şekilde ifâde etmişlerdir. İnsan yaradılışındaki toprak dolayısı ile küçülmeye, ALLAH'ın kendisine üflediği ruh ile ise yükselmeye hudutsuz derecede istidatlıdır.

Fâtih gibi insanlar ruhlarını örten toprağı nefislerini acıtırmasına kazıyabildikleri için büyüktürler.

En büyük insan, ALLAH Resulü'nü ve O'nun bize bildirdiği en son dinin prensiplerini kalbe nakşedebilen mürşidlere teslim olmayı bilebildikleri için büyüktürler.

Kendilerine tapacak ve kulluk edecek kalabalıklara değil, liderlerine daima Hakk'ın ölçüsünü hatırlatan, dalkavuk olmayan insanlara yâni sürü olmayan milletlere baş olmuşlardır. Baş çekmeye, dünya nimeti olarak kendileri tâlip değil, külfet ve çile olarak memur edildiklerine inanmışlardır.

Maddeye ağırlık tanıdığı için bedbaht kalabalıklar ve ALLAH'ın yerine geçip ölçü imal etmeyi büyüklük sanan kof gönüllerin sahibi liderler yetiştiren asrımızda, Fâtih gibi hakikaten büyük şahsiyetleri manevî yönleri ile tanımaya mecburuz.

Ecdadımız, muhakkak ki kuvvetli ve dayanıklı bedenlere de sahipti. Ama bizler pek çok kuvvetli beden sinir kliniklerinde psikiyatrist kuyruklarında kıvrandığı, bu- naldığı şu madde cinneti ile dolu asrımızda hepimize şu cennet şehri ve vatani bırakan- ların, maddî değil, manevî dünyâlarını büyük bir açlıkla didik didik etmeye, anlamaya ve anlatmaya her zamankinden çok mecburuz.

AKŞEHİR'DEN UÇAN KUŞ

Sabahattin ERGİ

Melihat Gülses'e,

AKŞEHİR'in ak elli, ak yüzlü güzel kızı,
Güzel yüzün gülerken kaşlar çatılır bâzı,
Kimselerde görmedim sende gördüğüm nazı,
Adını versen bana peri mi, melek misin?

Hayâl ufuklarında çiçekler gibi açan,
Sevgili diyârına kuş olup olup uçan,
Bülbülleşen sesinde eriyor sanki zaman;
Adını versen bana peri mi, melek misin?

Durmadan uç, kanat çırp, gökler sana dar gelsin,
Uç güzel kuş, uç yüksel âlemi tutsun sesin,
Sen o güzel sesinle dünyâlara bedelsin;
Adını versen bana peri mi, melek misin?

İnandığın yollarda kimler yok ki izinde,
Sen TÜRKİYE'nin sesisin, köklerin çok derinde,
Sen TÜRKİYE'sin, hem güzel, hem onurlu ve zinde;
Adını versen bana peri mi, melek misin?

FÂRÂBÎ'DE MUTLULUK

Prof. Dr. Hanifi ÖZCAN*

Mutluluk, bilhassa felsefede ve dinde üzerinde durulan en eski ve merkezî problemlerden biridir. Ancak genelde bilimin ve çeşitli dallarının da neticede insanı mutluluğa ulaştırmaktan başka bir hedefinin olmadığı düşünülür. Öyle ki, mutluluğu amaçlamayan, sonunda bir şekilde mutluluğa hizmet etmeyen ne bir “fiil” ne de bir “ödev” vardır. İşte bu ölçüde önemli ve genelde hayatı anlamlı kılan bir “değer” ve bir kriter olmasından dolayı mutluluk çeşitli “dünya görüşleri”ne göre farklı şekillerde açıklanmıştır. Mutluluğu tamâmen dünyevî ve maddî bir kazanım olarak görüp onun “bolluk içinde yaşama isteği”nden doğduğunu düşünenler olduğu gibi, onu tamâmen dînî ve mânevî bir başarı olarak görüp ona ancak kendi yöntemleriyle ulaşılacağını ileri süren dînî ve mistik eğilimler de hiç eksik olmamıştır. Hattâ, Türk düşünce hayatında da mutluluk kavramının mistik karakterli olduğunu ve bunun da ünlü Türk düşünürü Fârâbî’nin etkisinden kaynaklandığını söylemek sanırım yanlış olmayacaktır. Çünkü kendisine özgü yönleri bulunmasına rağmen, siyasî ve metafizik görüşlerini, büyük ölçüde, mutluluk anlayışının belirlediği bu filozofun felsefesinde mutluluğun vazgeçilmez bir yeri ve önemi vardır, hatta bu felsefenin özü ve temeli mutluluk kavramına dayanmaktadır.

Bilhassa Mutluluk Yoluna Yönelme, Mutluluğu Kazanma ve Siyaset Felsefesine Dâir Görüşler isimli eserleri dikkate alındığında denilebilir ki, Fârâbî’ye göre, insan bu dünyâya mutluluğu elde etmek için gelmiştir. Bir başka deyişle, mutluluğun kazanılması insanın dünyâya gelişinin ve varoluşunun, yâni yaratılışının sebebini oluşturmaktadır. O halde, insanın mutluluğu kazanmaktan başka bir amacı olamaz. Kısacası, mutluluk insanın nihâî hedefidir. Öyle ki, ona göre, gerek teorik, gerekse pratik; bütün ilim ve felsefenin; gerek maddî, gerekse mânevî bütün beşeri fiil ve davranışların sonunda ulaştırmak istediği ana hedef mutluluktur. Bu hedefe ulaşan insanın artık peşinden koşacağı ve elde etmeye çalışacağı başka herhangi bir şey kalmamaktadır. Çünkü o, bütün arzu ve isteklerini gerçekleştirmiş, ruhunu doyurmuş ve ulaşılacak en üst noktaya, mutluluk noktasına ulaşmıştır. Bu demektir ki, mutluluk bir üst noktayı, bir yetkinlik ve bir olgunluk derecesini ifâde etmektedir.

* (Dokuz Eylül Üniversitesi Felsefe Öğretim Üyesi)

Fârâbî'nin mutluluk tanımı da bunu göstermektedir. Ona göre, mutluluk insan ruhunun vücutta maddeye ihtiyacı olmayacak bir yetkinlik derecesine ulaşmasıdır. Buradan anlaşılıyor ki, mutluluk bir zihni ve fikri faaliyetle elde edilen ruhsal bir başarının sonucudur. O halde, Fârâbî'de mutluluk mistik bir karakter arzietmekte ve o, Aristo öğretisini bu noktada, belli ölçüde mistisizmle uzlaştırmış görülmektedir. Ancak o, sonunda, burada rasyonel bir mistisizme ulaşmasına rağmen, Aristo çizgisine bağlı kalmakta ve mutluluğu toplum dışı, münzevî bir hayatta aramamaktadır.

Nitekim Fârâbî'ye göre, ancak "hissetme" derecesinden "akletme" derecesine geçen akıl kendisi hakkında bilgi sahibi olabilir ve dolayısıyla, ancak o zaman mutluluğa ulaşabilir. Bu, aklın ulaşabileceği en yüksek derecedir. Ancak bu dereceye ulaşan akıl, Tanrı'yı, diğer ruhsal varlıkları ve mutluluğu idrak edebilir; aslında Fârâbî'ye göre, bilgi ve mutluluğun kaynağını da bu aşamada aramak gerekir. Fakat bu, herkesin kolayca başarabileceği bir iş değildir. Çünkü insanların anlayış ve kavrayış dereceleri farklıdır. Onların eğitilmesi ve zihinlerinin mutluluğu kavramaya hazır hale getirilmesi gerekir. Bu da, ancak bütün yönleriyle hayatın yaşandığı bir toplum içerisinde gerçekleştirilebilir.

İşte bu anlamda mutluluğun elde edilebilmesi için, Fârâbî, filozofluk ile toplumun önderliğinin bir kişide toplanması gerektiğini dile getirir. Böylece o, maddî dünyâ ile mânevî dünyâyı birbirine bağlamış ve kâinatta bir bütünlüğe ulaşmış olur. Burada, zirveye ulaşan Fârâbî felsefesinin Eflatun'dan büyük ölçüde etkilendiği görülmektedir. Bu durumda, pekâlâ denilebilir ki, Fârâbî mutluluğun tek başına kalarak değil, ancak bir toplum içerisinde elde edilebileceği görüşünü ileri sürmekle, Stoacılar'dan ve bilhassa Yeni-Eflatuncular'ın görüşlerinden ayrılmaktadır. Bu demektir ki, Fârâbî'de "mutluluk" ile "siyâset" birleşmektedir.

Nitekim, Fârâbî'nin felsefesinde "siyâset" bir "sanat"tır ve felsefenin bölümlerinden biridir. Bu felsefe, daha doğrusu bu sanat, toplumda, mutluluğun elde edilme yollarını öğretmek ve gerçek mutluluk ile, mutluluk zannedilen şeylerin ayırt edilmesini sağlamak için vardır. Çünkü, toplum hayatında gerçek "iyi" ile vasıta olan iyi, insanlar tarafından kolayca ayırt edilemez ve böylece hayatın nihâi amacı gölgede kalabilir. Bu nedenle, insanları belli ve programlı bir eğitime tâbi tutmak gerekir. Aslında bu, toplumda vazgeçilmez bir görevdir. Çünkü bazı insanlar iyi düşünebilme ve irâde gücüne sahip oldukları halde, bazıları bu özelliklerden yoksundurlar ve bilhassa, bu ikincilerin daha çok eğitilmeleri gerekir; onlar kendi kendilerine "iyi"yi yapmayı başaracak durumdadır.

Toplumda "iyi"nin yapılması alışkanlık haline getirilmeyince, mutluluk sağlanamaz. Fârâbî'ye göre, bu anlamda *mutluluk* mutlak "iyi"dir ve ancak "iyi"nin bizzat iyi olduğu için yapılmasıyla elde edilebilir. Erdemli bir toplumun bütün fertlerinin fiil ve davranışlarında ifrat ve tefritten uzak durmayı, yani "erdemli orta"ya bağlı kalmayı alışkanlık hâline getirmeleri gerekir. Çünkü erdemli toplumda toplumun mutluluğu ferdin mutluluğu; ferdin mutluluğu da toplumun mutluluğu demektir.

Ayrıca, Fârâbî sisteminde toplumda ferdin eğitiminde *hazzın* mutluluğa ulaşmada ve gerçek mutluluğu tanımada bir *aracı* olarak kullanıldığını da görmek mümkündür. O, esasta hazzcılığı benimsememesine rağmen, bilhassa ilimden alınan haz gibi bâzı hazların mutluluğun tanınmasında bir vâsita olarak kullanılabilmesine dikkat çeker. Ona göre, iyi ve kötünün tanınıp iyinin gerçekleşmesini sağlamada “*haz*”dan faydalanılabilmektedir. Çünkü insanlar çeşit çeşittir ve her birisinin üzerinde hazzın etkisi ve çağrışımı farklıdır. Ancak hazzın gerçek amaç ve mutluluğun yerine konulmamasına bilhassa dikkat edilmesi gerekmektedir. Bundan korunabilmek için, o, insanlara *iyi düşünme* ve *iyi kavrama* melekesinin kazandırılması gerektiğini ısrarla vurgular.

İşte bu amaçla, Fârâbî mantıktan faydalanılmasını öğütler ve burada mantığın zihinleri mutluluk yolunda eğiten bir vasıta ve bir âlet görevi görebileceğine dikkat çeker. Öyle ki, aslında, Fârâbî’ye göre, mantığın en önemli görevi mutluluğun elde edilmesine hizmet etmekten başka bir şey değildir. Çünkü mutluluk, ferdin tek başına değil, toplum içerisindeki bir zihni başarısıdır. Bu da, iyi bir siyaset sanatı uygulanarak, zihinlerin bu yönde eğitilmesiyle mümkün olabilir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Fârâbî sisteminde ferdin mutluluğu ancak toplumsal bir eğitimle sağlanabilmekte ve mutluluğun, aslında, yâni özü gereği, ferdi ve mistik karakterli olmasına rağmen, elde edilebilmesi ve korunabilmesi açısından toplumsal bir başarı olduğu fikri vurgulanmaktadır.

Faydalanılan kaynaklar:

1. Fârâbî, *Tenbîh ‘alâ Sebîli’s-Sa’ade*
2. Fârâbî, *Medînetu’l-Fadıla*
3. Fârâbî, *Siyasetu’l-Medeniyye*
4. Fârâbî, *Fusûlu’l-Medenî*
5. Fârâbî, *Tahsîlu’s-Sa’ade*

GÖRDÜKLERİM-DUYDUKLARIM-OKUDUKLARIM

Kemâl Yurdakul AREN

BİZE,
BÜYÜK LAFLAR DEĞİL
KÜÇÜK İŞLER LÂZİM.
- IŞIK -

Bu söz, senelerce, karyolamın ayak ucunda, güzel bir levha halinde yazılmış olarak durdu. Her sabah gözümü açınca ilk onu okudum. *'Hayatım boyunca pek konuşmayı sevmeyip, küçük işlere tâlip olmamda acaba onun tesiri var mı?..'* diyorum... Bilemem! Belki!..

Bu sözü Işık'tan duymuştum. Onun zannettim, bu yüzden altına onun adını yazdırdım.

Meğer ululardan birinin sözüymüş. Çok sonra öğrendim. O zaman daha da sevindim, çünkü iki sevileni bir çerçevede birleştirmişim. Hakikaten çok sevindim.

Şimdi, aziz okuyucularım, Allah için söyleyin, aşağıda anlatacağım hizmet küçük iş midir?.. Siz karar verin, verin ve bana da lütfen söyleyin:

Sene 1960.
Ocak ayının ilk günleri.
Yedek subay okulu imtihanları için Ankara'ya geldim.
İlk gelişim.
Trenle gece yolculuğu yaptım.
Gara ayak bastığımda daha gün ışımamıştı.

Sora sora Ulus'u, oradan da Hacı Bayram'ı buldum. Caddenin başında soldaki ilk otele girdim. Karadeniz Oteli. Adı hâlâ hatırımdadır. Elimdeki tahta valizi bıraktım, çıktım, Hacı Bayram Câmii'nin şadırvan-

nında abdest aldım, ziyaret namazımı kıldım, türbeyi ziyaret ettim ve otele döndüm. Valizimi açtım, aklımcı yerleşmeye çalışıyorum. Dalmışım. Ne düşünüyordum, bilmem..

Aniden odanın kapısı açıldı.
Karşımda Işık!..
Fevkâlade şaşırdım.

Zira Ankara'ya geleceğimi hadi bir şekilde duymuş olsun, ama bu otele ineceğimi kapısından girene kadar ben bile bilmiyordum. Beni burada bulmak, samanlıkta iğne bulmak kadar muhal ender muhal idi bence.

“Beni nasıl buldun?” demişim ilk lâf olarak.
Cevap yerine başka bir soru:
- Ne işin var senin burada?.. Toplan, hadi gidiyoruz.

Bir medyum itaatiyle toplandım, peşine takıldım, gidiyorum. Otele para vermeyi bile akıl edemedim de baktım Işık bankoya yanaşmış, avucunda bir miktar para, bir şeyler bıraktı, önüne düştü, gidiyoruz. Nereye mi?.. Arkadaşlardan Ankara'ya gelenlerin konuklandığı Kolukısa Apartmanı'na. Ve rahmetli Ömer Okutan'ın odasına. Kapıyı açtı, arkamdan hafifçe itti, Ömer'c:

- Al, sana teslim!.. dedi.

Zavallı Ömer, daha yeni kalkmış, gözlerini oğuşturuyor ve boynuma sarılmaya çalışıyor. Işık çıkarken:

- Ankara'da kaldığın sürece burada ikâmet edeceksin!.. Hadi eyvallah... ha onu dedi mi, demedi mi emin değilim, ama arkasına bakmadan çıktı, gitti.

Çok sonraları, o gün beni nasıl bulduğunu sorduğumda:

- Gayet basit! dedi. Geleceğini Özcan haber verdi. Bizden Ankara'ya gelen ilk önce nereye gider? Hacı Bayram'a ziyârete... Otele inmek isterse nereye iner? Hele, Ankara'ya ilk geliyor ve saf bir Anadolu çocuğu ise? Hacı Bayram'a giden caddenin başındaki ilk otele girer. İşte bu kadar basit!..

Gerçekten de hiç arayıp sormamış, eliyle koymuş gibi bulmuş.

Şimdi Allah için söyleyin şu küçük iş mi?..

Ya da, feraset, irfan ve hizmet şuurunun müşahhas hâle gelmiş şekli mi?

İşte 13 Şubat'ta ben bu Işık'ı Hakk'ın rahmetine bıraktım.

O, bu âlemde bizlere böyle hizmet etti, umarım bundan böyle Rabbim onu Cennetine mihmandar eyler, lütfu izzetiyle ağırlar inşaallah!..

*“Sen istediğini düşün ve yap!
Fakat, bırak beni,
yalnız seni düşüneyim,
Allah'ım”
Sâmiha AYVERDİ*

* * *

ONLAR OSMANLIYDI!...

Prof. Dr. Necati Ağırlioğlu anlatıyor:

16-18 Nisan 1998 tarihlerinde Macaristan'ın Budapeşte şehrinde “*Avrupa Nehir Geliştirmesi*” hakkında milletlerarası bir konferans düzenlendi. Biz de dört meslektaş “*Aşağı Sakarya Nehri’nde Gemiciliğin Geliştirilmesi*” başlıklı bir bildiri hazırlayarak kongre yönetimine gönderdik. Bildirinin sunulması kabul edilince, kongreye katılmak ve bildiriyi sunmak üzere arkadaşlar beni seçtiler. Bu sebeple bir haftalığına Macaristan’a gittim.

İlk iki gün kongre ve bildirilerle geçti.

Üçüncü gün, motorla Tuna üzerinde bir teknik gezi düzenlendi. Budapeşte’nin 50 km. yukarısında bulunan Tuna üzerindeki Vizegard’a gidilip dönülecek. Yol boyunca nehrin sahilleri, târihi sarayları, âbidevî yapılar ile Tuna üzerindeki köprüler hakkında bilgi verildi. Daha sonra Tuna ve Tuna’daki taşkın çalışmaları, bunların kontrolü ve diğer düzenlemeler anlatıldı.

Küçük bir kalesi olan kasabaya varınca karaya çıktık. Fakat bize mihmandarlık edecek zât henüz gelmediği için bir süre bekletildik. Nihayet asıl mesleği papazlık olan mihmandar gelince kasabanın târihi meydanında toplandık. Mihmandar, kale, kilise, tarihî binalar ve buralarda cereyan eden hâdiseler hakkında İngilizce bilgi verirken, sık sık “*Türklerin burayı işgâl ettiklerini ve san’at eserlerini yok ettiklerini*” söyledi. Türklerin kasabaya gelişlerini bir milât olarak alıp olayları buna göre yorumladı. Üç-beş cümlede bir beni rahatsız eden bu düşmanlığı tekrarlardı durdu.

Bu tekrarların sonuncusunda her nasılsa:

- *İçinizde Türkiye’den gelen var mı?* diye sormak ihtiyacımı duydu.
- *Evet, ben varım!* dedim.

Pek bozulmuş bir halde:

- *Kusura bakma, Türkler için iyi şeyler söylemediğimi biliyorum...* dedi.
- *Çok yanlış bilgiler verdiniz, bu bilgiler gerçek değil!..*
- *Bizim kaynaklarda böyle yazıyor,* dedi.

Geziye devam ederken, yanıma yaklaşıp,

- *Daha evvel buraya gelen Türklerle sorduğumda, “Onlar Osmanlı’ydı, biz onlardan ayrıyız” dediler, sen de öyle mi düşünüyorsun?* dedi.
- *Hayır, ben öyle demiyorum. Çünkü onlar bizim atalarımız, deyince mihmandar biraz daha bozuldu, yanımdan uzaklaştı ve bir daha bizden bahsetmedi.*

Konferans sırasında devamlı Türk düşmanlığı dile getirildiği için bir sohbette İranlı bir meslektaş:

- *1500-2000 km. uzaktaki buralarda sizin ne işiniz vardı? demez mi?*
- *Biz buraları kendimize vatan yaptık. Siz Londra’da, Paris’te, İsviçre’de, Amerika’da ev satın alıp oralara yerleşen İranlılar’a “Buralarda ne işiniz var?” diyor musunuz? Biz de Balkanlar’da 400 yıl oranın insanlarıyla huzur içinde yaşadık,* dedim.

Pek inanmış görünmedi ama:

- *Ya, öyle mi?* deyip konuyu değiştirdi.

Yorumsuz!....

Tamam “yorumsuz” da yine de düşünmeden yapamıyorum: 1998’den 2001’e ne değişti? Hâlâ “Ermeni tehciri (!)ni *Osmanlılar yaptı!*” demiyor muyuz?...

* * *

HORMONLU ŞÖHRETLER

Aziz okuyucularım, kitap tanıtımları için şimdiye kadar sizlere beğediğim eserleri seçiyordum. Dikkat ettiyseniz üç sayıdır bunun aksini yapıyorum. Beğenmediklerimi anlatıyorum. O zaman bana dönüp: *“Efendi, mâdem beğenmedin ne parmaklarını yorup da, kendini sıkıntıya sokuyorsun. Adımı bile anma, geç, git”* diyebilirsiniz. Çok da haklı olursunuz.

Ama... Kazın ayağı öyle değil!

Nasıl?

Bakın anlatayım: Gazetelerde, televizyonlarda bu işin tek otoritesi gibi kendini satışa sunup, kasım kasım kasıla: *“Benim sizlere ‘Beş para etmez, paramı geri istiyorum!’ dediğim kitapları öyle bir allayıp pullayarak anlatanlar var ki, onların gözbağcılıklarına kapılmamak elde değil. Nitekim ben de aldanıp, gidip o kitabı alıyorum, sonunda bin nedametle elimden bırakıyorum. Aldatıldığımı düşünüyorum. O adamların eş, dost, ahbap kayırdıklarına; okuyucuya değil yayınevlerine hizmet ettiklerine inanıyorum. Bu sebeple ‘Ben aldandım, sizler kanmayın!’ demeye çalışıyorum. Ama gene de siz bilirsiniz...”*

Misal:

Amin Malouf ve “Yüzüncü Ad”: Ocak ayı içinde (hattâ şubat ve martta da) kendine büyük sıfatını takmış gazetelerin “En Çok Okunan Kitaplar” listelerinde hep ilk sıralarda yer aldı.

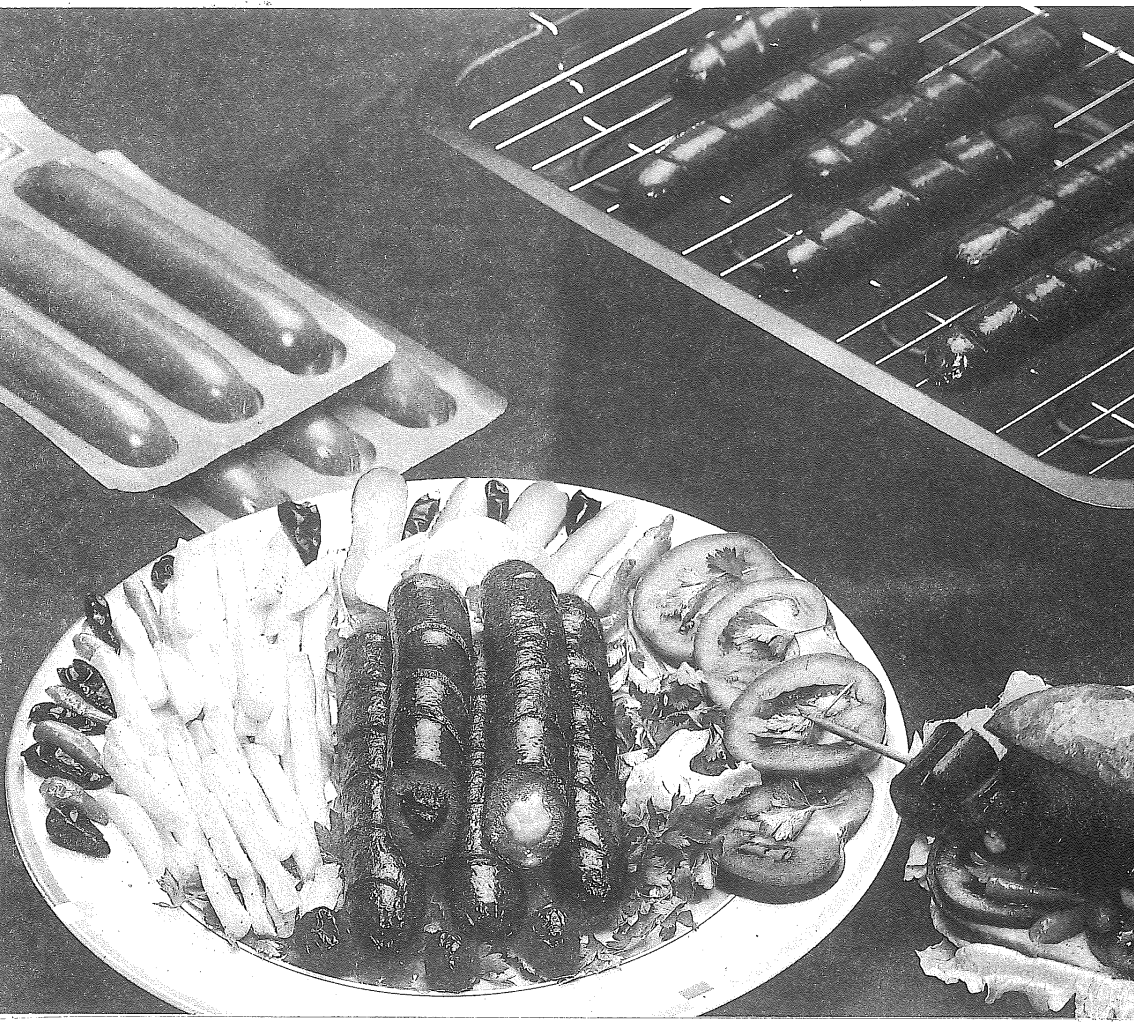
Eser, *‘Lâf Salatası’* deyimine uygun olarak Guinness Rekorlar Listesi’ne girebilir. Tek önemli olan yanı burası...

Aziz dostlar, yine ne varsa eskilerde var!

Canım roman okumak istedikçe bundan böyle Reşat Nuri’yi, Refik Hâlid’i, Tarık Buğra’yı, Muazzez Tahsin’i, Kerime Nadir’i; Knut Hamsun’u, Cronin’i, Stainbeck’i okuyacağım. Tasavvufî roman okumak isterse tek sığınacağım Sâmîha Ayverdi olacak.

Bu listeyi sâlık veririm.

Saygılar...

Beşler'den yepyeni bir sosıs... Beşler Karnaval

Beşler damak zevkinize yepyeni bir
lezzet armağan ediyor: Karnaval...

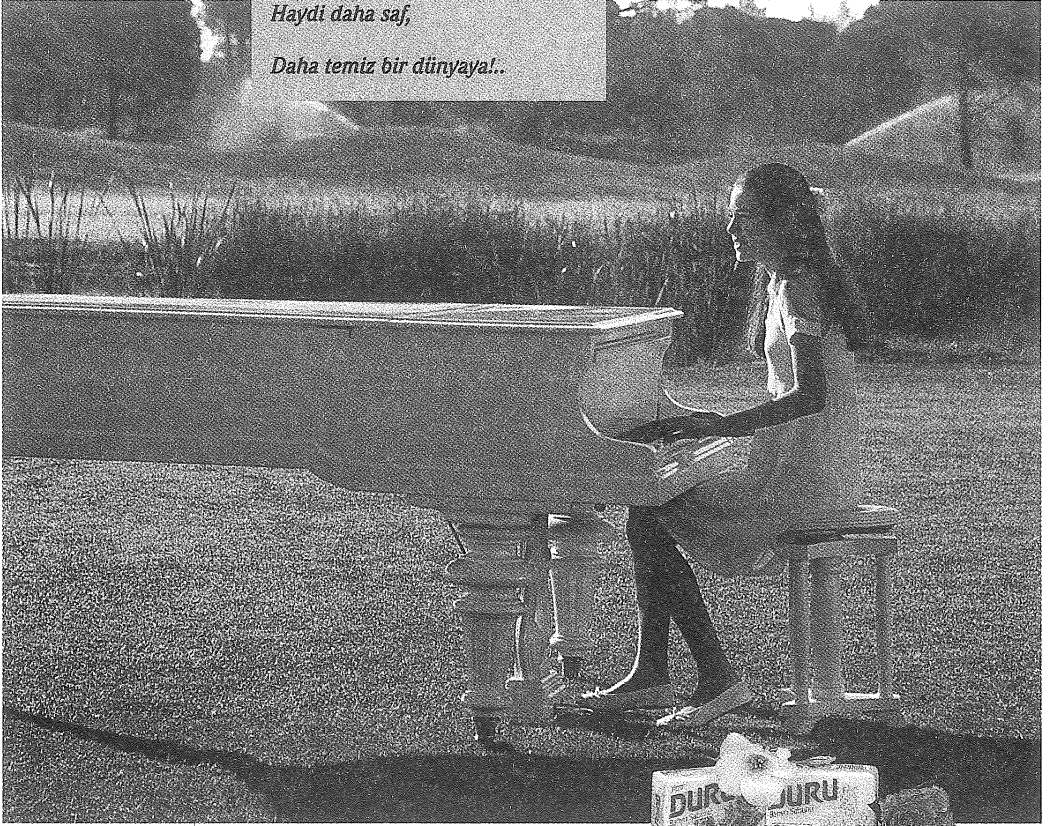
Türkiye'de ilk kez çift dolum tekniğiyle
hazırlanan iki ayrı lezzet; Özel Soslu
ve Kaşarpeyniri katkılı sosisler.

"Yenince Beşler yenir."

B

en temizim, tertemizim,
Yarınıyum ülkemizin...
Yaşanması günler için
Bana temiz bir dünya verin!
Bir Duru, bir Duru, bir Duru daha...
Haydi daha saf,
Daha temiz bir dünyaya!..

*Duru! Daha saf, daha temiz,
daha doğal bir dünya.*

Sizinle aynı takımdayız!

*Hayatın bir takım oyunu
olduğunu, her deneyim bize
yeniden hatırlatıyor.*

*Güneş Sigorta dostlarının, her
parçası uyum içinde çalışan
sistemimize olan güveni ve inancı
işte bu yüzden.*

*Ve işte bu yüzden, uzman bir
kadronun ötesinde, uyum içinde
çalışan güçlü bir ekibe ve tam
bir takım ruhuna sahibiz.*

*Çünkü bizim gücümüz, sizin
gücünüz...*

*Çünkü bu takım daima birlikte
olacak...*

İçiniz rahat olsun...

GÜNEŞ SİGORTA

"Oturma odamız mutfak, mobilyamız Kaledekor..."

Kaledekor modüler mutfak, ileri ergonomik tasarımının sağladığı işlevselliğiyle, çağdaş insana günlük yaşamda benzersiz kolaylıklar sunar. Detaylardaki bütünlüğü, zengin model ve renk seçenekleri, birinci sınıf işçiliğiyle mekanlara canlılık getirir.

Modüler sistemin sağladığı olanaklarla Kaledekor, evinizdeki mutfak mekanı nasıl olursa olsun, yaşam tarzınıza en uygun mutfagi gerçekleştirir.

Kaledekor mutfaklar, kısa bir süre içinde, bütün ev halkının bir araya geldiği ve iyi zaman geçirdiği bir yer, adeta bir oturma odası haline gelir.

Kaledekor mutfaklarının sunduğu seçenekleri görmek için, bugünlerde bir Kaledekor mağazasına mutlaka uğrayın.

kaledekor
(ÇÖZÜM-MERKEZİ)

Kaledekor Yapı Malzemeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Merkez (0212) 270 70 00-269 49 67-264 19 76, İstanbul-Levent (0212) 270 70 00-269 49 67-264 19 76, İstanbul-Mecidiyeköy (0212) 266 03 90-266 38 94-275 11 38-267 2
İstanbul-Sarıyer (0216) 358 86 39-411 55 90-411 55 91, İstanbul-Bakırköy (0212) 660 28 64-65-66, Ankara (0312) 2858953-258 91 98, İzmir (0232) 421 43 34, Adana (0322) 421 43 34, Antalya (0242) 340 25 46-47, Samsun (0362) 234 08 61-231 57 00-01-02, Balıkesir (0266) 241 16 29, Trabzon (0462) 321 21 14, Bursa (0224) 267 09 71

Altın Çini

ALTIN ÇİNİ

KÜTAHYA-TÜRKİYE

Sebilerenler Cad. Karamalıgil Apt.

Zemin Kat No: 36 Kütahya

Tel: (274) 216 24 12 - 216 35 60